

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Matija Bučar

KULTURNA DIPLOMACIJA REPUBLIKE SLOVENIJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matija Bučar

Mentor: docent dr. Milan Brglez

KULTURNA DIPLOMACIJA REPUBLIKE SLOVENIJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

*Staršem, za vso podporo in
Mateji, za vso ljubezen*

ZAHVALA

Posebna zahvala gre mentorju, docentu dr. Milanu Brglezu za strokovne nasvete, pomoč in potrpežljivost.

Zahvaljujem se tudi vsem ostalim, ki so pomagali ali kakorkoli sodelovali pri nastajanju diplomskega dela, še posebej njeni ekselenci, gospe Ivani Hlavsovi, veleposlanici Republike Češke v Sloveniji, gospe Heleni Drnovšek – Zorko, vodji Sektorja za mednarodne odnose v kulturi in gospodu Dominiqueu Geslinu, direktorju Francoskega inštituta Charles Nodier v Ljubljani.

KULTURNA DIPLOMACIJA REPUBLIKE SLOVENIJE

Diplomsko delo se ukvarja z analizo stanja in prakse kulturne diplomacije v Republiki Sloveniji z določeno primerjavo praks drugih držav. Najprej je na teoretski osnovi opredeljen koncept kulturne diplomacije in prikazana njena aktualnost v sodobni mednarodni skupnosti. Prikazani so različni instrumenti in akterji kulturne diplomacije, s posebnim poudarkom na zunanjih ministrstvih in nacionalnih kulturnih inštitutih. Diploma pokaže, da se lahko izvajanje kulturne diplomacije, poleg splošnih koristi, ki jih prinaša mednarodno kulturno sodelovanje, povezuje s specifičnimi zunanjepolitičnimi cilji držav. Nato so ilustrirani primeri dobrih praks posameznih držav kot osnova za presojanje slovenske realnosti na tem področju. Analiza kulturne diplomacije Republike Slovenije zajema temeljne dokumente zunanje politike, akterje ter konkretne programe, ki jih ti izvajajo. Analiza je pokazala, da v Sloveniji sicer obstajajo določeni fragmenti kulturne diplomacije, da pa področje ni sistematično urejeno. Diplomsko delo predstavlja osnovo, na kateri bi lahko, na podlagi bolj poglobljene analize, identificirali dobre in slabe strani trenutne ureditve in predlagali morebitne izboljšave.

KLJUČNE BESEDE: kulturna diplomacija, mednarodna kulturna politika, Republika Slovenija, zunanja politika.

CULTURAL DIPLOMACY OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

This diploma paper analyzes current state of cultural diplomacy in Republic of Slovenia with some comparison to other countries' practices. Based on theoretical premises, it defines the concept of cultural diplomacy and underlines its relevance for contemporary international community. It identifies different cultural diplomacy instruments and actors with special emphasis given on foreign ministries and national cultural institutes. Diploma shows that, through cultural diplomacy, specific foreign policy goals can be achieved. Then, it illustrates some examples of good praxis of different countries that could serve as a basis for judgement of Slovene realm in this field. Analysis of Slovene cultural diplomacy consists of basic foreign policy documents, actors and various programs, carried out by different actors. The analysis shows that while there are some fragments of cultural diplomacy present in Slovene foreign policy the whole field is not systematically dealt with. Diploma presents the basis for further examination that would provide the identification of good and bad aspects of current organizational scheme and propose possible further improvements.

KEY WORDS: cultural diplomacy, foreign policy, international cultural policy, Republic of Slovenia.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	7
UVOD.....	9
1. OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	14
1.1 Kultura	14
1.2 Zunanja politika	17
1.3 Diplomacija.....	20
1.4 Kulturna diplomacija	23
2. SPREMEMBE V DIPLOMACIJI	29
2.1 Porast števila subjektov v mednarodni skupnosti	29
2.2 Povečan pomen javnega mnenja in tehnološki napredek	30
2.3 Širjenje diplomatske agende	31
3. KONCEPT KULTURNE DIPLOMACIJE.....	32
3.1 Zgodovinski razvoj (kulturne) diplomacije	32
3.2 Današnji pomen kulturne diplomacije	40
3.3 Akterji kulturne diplomacije	45
3.4 Cilji kulturne diplomacije	51
3.4.1 <i>Kulturna diplomacija kot miroljubno posredovanje.....</i>	<i>53</i>
3.4.2 <i>Kulturna diplomacija kot del javne diplomacije.....</i>	<i>54</i>
3.4.3 <i>Kulturna diplomacija kot podpora ekonomski diplomaciji .....</i>	<i>57</i>
4. PRIMERI DOBRIH PRAKS KULTURNE DIPLOMACIJE.....	61
4.1 Vpliv EU na kulturno diplomacijo držav članic	69
5. KULTURNA DIPLOMACIJA IN REPUBLIKA SLOVENIJA.....	73
ZAKLJUČEK.....	92
SEZNAM TABEL	
Tabela 5.1: Proračunska postavka za mednarodno sodelovanje v kulturi.....	86
LITERATURA.....	94
Sekundarni viri.....	94
Primarni viri.....	103
Osebni pogovori.....	106

PRILOGE	107
PRILOGA A: primer krovnega sporazuma	107
PRILOGA B: primer izvedbenega sporazuma	110
PRILOGA C: sklenjeni krovni sporazumi RS	119

SEZNAM KRATIC

AF	<i>Alliance Française</i> , Francoska Zveza
Ang.	Angleško
BC	<i>British Council</i> , Britanski Svet
CF	<i>Cultures France</i> , Kulture Francije
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> ; Centralna obveščevalna agencija
ČC	<i>Česká Centra</i> ; Češki Centri
DGCID	<i>Direction générale de la coopération internationale et du développement</i> ; direktorat za mednarodno sodelovanje in razvoj
DKDO	Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih
DKKO	Dunajska konvencija o konzularnih odnosih
DKP	Diplomatsko-konzularna predstavništva
DN	Društvo narodov
et al.	<i>Et alii</i> . In drugi
EU	Evropska Unija
EUNIC	<i>European Union National Institutes for Culture</i> ; Nacionalni kulturni inštituti Evropske Unije
Ibid.	<i>Ibidem</i> (iz latinščine). Prav tam.
ICIC	<i>International Committee for Intellectual Cooperation</i> ; Mednarodni komite za intelektualno sodelovanje
JAPTI	Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije
JV	Jugovzhod
MFAA	<i>Ministry of foreign Affairs Austria</i> ; Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Avstrije
MFACZ	<i>Ministry of Foreign Affairs Czech Republic</i> ; Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Češke
MFAF	<i>Ministry of Foreign Affairs France</i> ; Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Francije
MFAFIN	<i>Ministry of Foreign Affairs Finland</i> ; Ministrstvo za zunanje zadeve Finske

MFAI	<i>Ministry of Foreign Affairs Italy</i> ; Ministrstvo za zunanje zadeve republike Italije
MG	Ministrstvo za gospodarstvo
MK	Ministrstvo za kulturo
MŠŠ	Ministrstvo za šolstvo in šport
MVZT	Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NPK	Nacionalni program za kulturo
Npr.	Na primer
Op.a.	Opomba avtorja
OZN	Organizacija združenih narodov
PR	<i>Press relations</i> ; stiki z javnostmi
PSG	Predstavništva slovenskega gospodarstva
RS	Republika Slovenija
STO	Slovenska turistična organizacija
SVZP	Skupna zunanja in varnostna politika
t.i.	Tako imenovani
UES	<i>Unified External Service of the European Commission</i> ; Enotna zunanja služba Evropske Komisije
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> ; Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
UNWTO	<i>United Nations World Tourism Organization</i> ; Svetovna organizacija Združenih narodov za turizem
Ur.I.RS	Uradni list Republike Slovenije
US	<i>United States</i> ; Združene države
USIA	<i>United States Information Agency</i> ; Informacijska agencija Združenih držav
USZS	Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu
UVK	Urad vlade za komuniciranje
ZDA	Združene države Amerike
ZZZ	Zakon o zunanjih zadevah

UVOD

V spremenjenem mednarodnem okolju po 11. septembru je postala zopet aktualna huntingtonska teza o spopadu civilizacij (*clash of civilizations*). Dejstvo je, da vse več svetovnih konfliktov izvira iz konfliktov med različnimi verami ali kulturami. Ne glede na to, ali Huntingtonova teza drži ali ne, je očitno, da bo v prihodnosti potrebno posvečati več pozornosti dialogu med različnimi kulturami in razbijanju stereotipov.

Zahodne države zato dandanes ponovno odkrivajo kulturno diplomacijo. Ena njenih temeljnih nalog in izzivov je namreč prav presejanje konfliktov ter graditev medsebojnega zaupanja in razumevanja. Če diplomacija predstavlja sredstvo komunikacije med državami, potem kulturna diplomacija predstavlja specifično obliko te komunikacije, ki poteka na ravni kulture. Kultura pa predstavlja odličen pripomoček tudi za zблиževanje držav, ki so sicer v konfliktu, saj predstavlja pozitivno agendo za sodelovanje, kjer ni prostora za nabiranje političnih točk.

Aktualna je tudi debata o tako imenovani evropski diplomaciji. Mreža predstavništev evropske komisije je danes že bolj razširjena kot mreža predstavništev večine držav članic. Skupna zunanja in varnostna politika (SVZP) Evropske unije (EU), skupaj z nekaterimi medvladnimi sporazumi držav članic, je privedla do delnega podvajanja nalog in funkcij diplomatsko-konzularnih predstavništev. Slovenci, ki potrebujejo diplomatsko ali konzularno pomoč v tujini, lahko pomoč in informacije poiščejo pri diplomatsko-konzularnem predstavništvu (DKP) katerekoli države članice Evropske unije. To seveda ne pomeni, da so DKP-ji postali odveč ali nepotrebni, saj še vedno opravljajo nekatere temeljne diplomatsko-konzularne funkcije, opredeljene v Dunajskih konvencijah, vnaša pa razmislek o novih nalogah ali novih prioritetah diplomatsko-konzularnih predstavništev držav članic EU. Predvsem za manjše evropske države, med katere spada tudi Slovenija, to pomeni, da se lahko osebe in finančni viri bolj usmerijo v aktivnosti, ki jim je bilo (tudi iz objektivnih razlogov, ki so povezani z zunanjepolitičnimi prioritetami) do sedaj namenjeno manj pozornosti. Med te nedvomno sodi tudi okrepljena kulturna diplomacija. Za malo državo z omejenimi finančnimi in kadroviskimi viri predstavlja kulturna diplomacija primerno prakso, ker je njeno izvajanje relativno poceni glede na učinke, ki jih lahko doseže. Poleg tega lahko njene aktivnosti izvajajo tudi drugi,

netradicionalni diplomatski akterji, s čimer se lahko poveča smotrnost uporabe človeških virov znotraj diplomatske organizacije.

Kulturna diplomacija predstavlja tako imenovano mehko moč ali *soft power*, ki je opredeljena kot sposobnost vplivanja na druge brez grožnje ali prisile. Mehka moč izhaja iz privlačnosti državne kulture, politik, vrednot, idealov in ravnanj. Če ena država prepriča druge, da imajo iste vrednote, ki vodijo k istim ciljem, potem ji za doseg te ni potrebno uporabljati 'palice in korenčka'. Za razliko od velikih in vojaško ter ekonomsko močnih držav, ki imajo na voljo palico in korenček, je torej *soft power* zaželjena alternativa za male države, kot je na primer Slovenija, ki si prizadevajo izboljšati svojo pozicijo v mednarodni skupnosti ter doseči vpliv, ugled in prepoznavnost.

Prav neprepoznavnost Slovenije se zdi eno večjih 'prekletstev' naše države. Čeprav je pri tem potrebno upoštevati njeno mladost in majhnost, se ta tema pogosto pojavlja tudi na notranjepolitični agendi. Okrepljena kulturna diplomacija države bi morala nedvomno pozitivno vplivati tako na njeno prepoznavnost, kakor tudi na zaželjenost Slovenije kot turistične destinacije, kar poleg kulturnih in zunanjepolitičnih prinaša tudi gospodarske koristi.

Literatura o kulturni diplomaciji se večinoma ukvarja z kulturno diplomacijo velikih držav z dolgo tradicijo raznolikih kulturnih programov, kot na primer Združene države Amerike (ZDA) in Francija. Literatura o kulturni diplomaciji malih držav je precej bolj redka, običajno pa tudi bolj ozko usmerjena (omejena zgolj na analizo posameznih programov). Prav to velja tudi za Slovenijo. Literatura sicer zadovoljivo pokriva širše področje javne diplomacije (v okvir katere štejemo tudi kulturno diplomacijo), a je kulturna komponenta nakazana zgolj v obrisih.

Pri izbiri teme za diplomsko nalogo me je poleg zgoraj naštetih argumentov, ki izpostavljajo pomen kulturne diplomacije v sodobnem svetu ter njen pomen za Slovenijo, vodilo tudi subjektivno prepričanje, da bi se na tem področju dalo stvari izboljšati, bolje organizirati in koordinirati. Da pa bi v prihodnosti lahko identificirali morebitne pomanjkljivosti ter predlagali alternative, je potrebno najprej ugotoviti, kakšno je sedanje stanje.

Glavni cilj naloge je ugotoviti, kakšno je trenutno stanje kulturne diplomacije v Sloveniji, kakšen namen se ji pripisuje in kako se jo izvaja v primerjavi z drugimi državami. Pri tem bom poskušal odgovoriti na dve raziskovalni vprašanji:

1. Na kakšne načine se v različnih državah uporablja institut kulturne diplomacije ter kakšno je njegovo mesto nasproti drugim oblikam diplomacije?
2. Katere slovenske (državne) institucije izvajajo tiste aktivnosti, ki jih razumemo kot kulturno diplomacijo, katere so konkretno te aktivnosti in kakšna je koordinacija med različnimi akterji?

V diplomski nalogi želim najprej na teoretski ravni pojasniti, kaj je kulturna diplomacija in kakšno je njeno mesto znotraj diplomatske misli, pa tudi kakšna je sploh vloga kulture znotraj širše znanosti o mednarodnih odnosih. Cilj je prikazati načine funkcioniranja kulturne diplomacije in njene izvajalce.

Nedvomno so njeni nosilci ministrstva za zunanje zadeve (MZZ) s svojo DKP mrežo. Vendar so akterji kulturne diplomacije lahko tudi druga ministrstva, ustanove, celo nevladne organizacije in posamezniki. V okviru raziskave zato želim ugotoviti, katere institucije se ukvarjajo s kulturno diplomacijo v Sloveniji, vendar bo centralni fokus zagotovo usmerjen v Ministrstvo za zunanje zadeve.

Po identifikaciji akterjev kulturne diplomacije želim ugotoviti, kako se izvaja slovenska kulturna diplomacija, ali obstajajo dokumenti, ki jo opredeljujejo, kdo ji določa vsebino, kdo jo koordinira in usmerja. Na tem mestu se kar same od sebe ponujajo tudi primerjave med slovensko prakso in prakso kulturne diplomacije v drugih državah. Različne 'dobre prakse' so namreč dobrodošla podlaga za odločanje o prihodnjem modelu slovenske kulturne diplomacije oziroma njegovih izboljšavah. Zaključki, do katerih bom prišel na podlagi svoje študije, lahko dajo odgovor na zastavljena raziskovalna vprašanja, hkrati pa upam, da se bo s tem odprlo tudi polje za debato, kakšna je prihodnost kulturne diplomacije v Sloveniji ter katere so morebitne pomanjkljivosti in rezerve, ki jih država še ima.

Strukturno je diplomatska naloga razdeljena na pet poglavij, pri čemer prva tri predstavljajo teoretično podlago za proučevanje kulturne diplomacije, zadnji dve pa

praktični del s predstavitvijo konkretnih praks različnih držav. V prvem poglavju so opredeljeni ključni pojmi, ki so pomembni za razumevanje kulturne diplomacije. Drugo poglavje razčleni spremembe v mednarodni skupnosti, ki so privedle do določenih sprememb v diplomaciji in povzročile porast pomena nekaterih novih oblik diplomacije, med katere sodita javna in kulturna diplomacija. Tretje poglavje se ukvarja s teoretično razčlenitvijo koncepta kulturne diplomacije. Poglavje najprej predstavi razumevanje in razvoj kulturne diplomacije v historični perspektivi. Nadalje izpostavi tiste značilnosti kulturne diplomacije, ki jo glede na procese in razmere v trenutni (modernej) mednarodni skupnosti naredijo še posebej relevantno. Nazadnje opredeli akterje, ki lahko izvajajo kulturno diplomacijo ter konkretne načine njene uporabe v smislu doseganja zunanjepolitičnih ciljev.

V praktičnem delu bomo poskusili odgovoriti na raziskovalni vprašanji s pomočjo analize nekaterih dobrih praks kulturne diplomacije, ki lahko predstavljajo merila za presojo slovenske kulturne diplomacije. Ker je Slovenija članica EU, bomo poskušali tudi prikazati, kakšen vpliv ima EU na izvajanje kulturne diplomacije svojih držav članic. V okviru našega raziskovanja bo veljala še posebna pozornost ministrstvu, pristojnim za zunanje zadeve. Na koncu bomo na podlagi opravljene analize v sklepu skušali odgovoriti na zastavljeni vprašanji.

V teoretskem delu se bomo naslanjali predvsem na sekundarne vire, v delu, ki govori o zgodovinskem razvoju kulturne diplomacije, pa si bomo pomagali s historično analizo. V praktičnem delu primerjave kulturne diplomacije izbranih držav bomo sekundarne vire dopolnjevali s primarnimi, kot pripomoček pa nam bodo služili tudi usmerjeni intervjuji, ki so bili v procesu nastajanja diplomskega dela opravljene z ljudmi, ki kulturno diplomacijo prakticirajo pri svojem vsakdanjem delu.

Potrebno je še opozoriti na nekatere omejitve pričujočega diplomskega dela. Kulturna diplomacija v naši analizi zajema odnose v kulturi in izobraževanju. V diplomskem delu ne obravnavamo odnosov v znanosti (z izjemo visokega šolstva) in športu, čeprav sta tudi ti dve področji lahko njen integralni del. Prav tako bomo kulturno diplomacijo obravnavali prvenstveno kot bilateralno dejavnost. Kljub številnim mednarodnim organizacijam, znotraj katerih je možna uporaba kulturne diplomacije, nas bolj zanima neposredna uporaba kulture in izobraževanja v bilateralnih odnosih. Vzrok za to je, da –

za razliko od sodelovanja v raznih mednarodnih forumih – na bilateralnem nivoju država svoja sporočila in zunanjepolitične cilje uporablja bolj direktno in jih laže prilagaja specifičnemu občinstvu. V sami analizi dobrih praks pa se bomo bolj osredotočili na državne strukture, čeprav je iz teoretičnega dela razvidno, da kulturno diplomacijo lahko izvajajo tudi nedržavni akterji (nevladne organizacije, podjetja in celo posamezniki).

1. OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

1.1 Kultura

Beseda kultura izhaja iz latinske besede '*cultura*' in se je v svojem originalnem pomenu nanašala na obdelovanje zemlje ter skrb za domače živali (to, kar danes razumemo pod pojmom 'agrikultura'). Iz prvotnega pomena se je preko francoščine prenesla v vsakdanji jezik, pri čemer je ostala bistvena referenca na kultiviranje, le da je šlo tokrat za kultiviranje človeka. V tem času se je nanašala v glavnem na oliko, pravila obnašanja in navade, predvsem zgornjih slojev prebivalstva. Sčasoma se je vsebina koncepta dopolnila in od 17. stoletja naprej je vključevala tudi intelektualno in socialno aktivnost (Reeves 2004: 14–15). Termin kultura se je od časa razsvetljenstva uporabljal kot sinonim za civilizacijo. Čeprav sprva pomensko enaka, je civilizacija leta 1752 dobila terminološko bitko s kulturo, ko jo je Tugot uporabil kot nasprotje barbarstva in je svoj primat ohranila vse do konca prve svetovne vojne (Braudel 1987: 37–38). Civilizacija je bila razumljena v evropocentričnem duhu kot tisti dosežki in vrednote, ki so skupne Evropi (oziroma razvitemu zahodu), medtem ko je ostala kultura na personalni ravni kot nekaj, kar je človeku inherentno (Reeves 2004: 16). Civilizacija je bila razumljena tudi v smislu gradualističnega napredka celotne družbe kot napredno stanje intelektualnega, kulturnega in materialnega razvoja (Papež 2006: 10). S tem argumentom je civilizacija služila tudi kot podlaga in izgovor za imperializem. Do bolj striktno ločitve pojmov je prišlo v 19. stoletju. V Nemčiji se je začel uporabljati koncept kulture (*kultur*) kot tisto, kar jo loči od drugih imperialnih sil (predvsem od Francije, iz katere termin civilizacija izvira). Čeprav je bila sprva razumljena kot nekaj skupnega, nekaj, kar povezuje ljudi, se je civilizacija sčasoma fragmentirala. Beseda se je začela uporabljati v množinski obliki (različne civilizacije), pri čemer je predstavljala “zbir značilnosti, ki ga predstavlja skupno življenje neke skupine ali obdobja” (Papež 2006: 10). Z nastopom prve svetovne vojne je prišla pod vprašaj tudi teza o linearnem razvoju in stalnem napredku civilizacije. Z razvojem antropologije¹ in kasneje kulturnih študij² se je kultura dokončno

---

¹ Ki se je kot veda konstituirala nekako na prelomu 19. in 20. stoletja, za kar sta zaslužna predvsem Franz Boas in Bronislaw Malinovski.

² Začetki kulturnih študij segajo približno v 60. leta 20. stoletja, za idejna očeta pa se štejeta Richard Hoggart in Raymond Williams.

konstituirala kot samostojen predmet proučevanja. Kot taka ima svoj vpliv tudi na mednarodne odnose, kar si bomo ogledali v nadaljevanju, po definiranju koncepta kulture.³

Na vprašanje 'Kaj je to kultura?' ni enoznačnega odgovora.⁴ Definicije segajo od najbolj splošnih, kot na primer "m/i smo kultura" (Mead 2000: 1) do bolj konkretnih, kot je na primer Taylorjeva: "kultura je kompleksna celota, ki vključuje znanja, prepričanja, umetnost, moralo, zakone, običaje in vse druge zmožnosti in navade, ki jih dobi človek kot član družbe" (Shaffer 2006: 33). Na tem mestu lahko navedemo še definicijo UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*), zapisano v splošni deklaraciji o kulturni raznolikosti (*UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity*) iz leta 2001.⁵ Unescova definicija kulture se glasi: "kultura je zbir posebnih duhovnih, materialnih, intelektualnih in emocionalnih značilnosti posamezne družbe ali družbene skupine in je poleg umetnosti, literature in načina življenja ter sobivanja tudi sistem vrednot, tradicij in prepričanj". Skupni imenovalec vseh definicij je dejstvo, da se kultura prenaša znotraj družbe ter obsega tako fizične predmete kot kognitivno dimenzijo. **V naši analizi bomo kulturo razumeli kot skupek materialnih in nematerialnih ter zavednih in nezavednih komponent, ki se prenašajo znotraj družbe.**⁶

V teorijah mednarodnih odnosov predstavlja kultura bodisi povezovalen bodisi razdiralen element. Temu ustrezata dve koncepciji kulture – humanistična in antropološka. Humanistični koncept kulture temelji na podobnih predpostavkah kot koncept civilizacije, kultura predstavlja povezovalen element med izvorno različnimi

---

³ V svoji knjigi *The Clash of Civilizations* je Samuel Huntington ponovno vpeljal pojem civilizacije v disciplino mednarodnih odnosov. Civilizacijo je opredelil kot najvišjo obliko kulturne grupacije ljudi in kot najvišji nivo kulturne identitete (Huntington 1996: 43). Kljub številnim kritikam mu nekateri nasprotniki priznavajo, da je uspel zopet pritegniti pozornost na sicer zanemarjeno vlogo kulture v mednarodnih odnosih (Schaffer 2006: 9–11).

⁴ Harouel (2001: 3179–3184) opozarja na razliko med pomenom, ki ga ima kultura v družboslovju, in tistim, ki ji ga pripisujemo v vsakdanjem življenju. Medtem ko v pogovornem jeziku kultura obsega intelektualni, estetski in etični vidik človeka, družboslovje razume kulturo kot precej širšo kategorijo, ki se nanaša na vse vidike življenja v družbi.

⁵ Deklaracija je bila sprejeta soglasno na 31. splošni konferenci UNESCO. Definicija kulture je zapisana v petem odstavku preambule k deklaraciji, katere namen je "narediti globalizacijo bolj humano in kulturno občutljivo" (Unesco 2007a).

⁶ Pod materialnimi komponentami razumemo fizične predmete, nematerialne pa predstavljajo simboli, rituali in vedenjski vzorci. Nezavedno komponento sestavljajo vrednote, temeljna prepričanja in ideologija.

družbami.⁷ Kultura predstavlja najboljše v umetnosti, osmišlja človeka, mu daje občutek samozavedanja ter mu omogoča duhovno rast in razvoj. Antropološki koncept kulture pa predstavlja kulturo kot element razlik med različnimi družbami. Kultura predstavlja vse vidike 'načina življenja', ki se med različnimi družbami razlikujejo (Reeves 2004: 64–86).

Liberalizem⁸ ki je predstavljal prevladujočo teorijo mednarodnih odnosov v času med obema vojnama⁹, ima do kulture ambivalenten odnos. Liberalizem temelji na prepričanju, da je med državami možno doseči neko objektivno harmonijo interesov, s čimer je možno preprečiti bodoče vojne, s tem pa tudi (implicitno) predvideva obstoj univerzalnih vrednot med kulturami, kar je blizu humanističnemu konceptu kulture, kot ga zagovarja Reevesova.¹⁰ Znotraj sistema Društva narodov, kot idealističnega¹¹ projekta, je imela kultura povezovalno vlogo. Ustanovljen je bil ICIC (*International Committee for Intellectual Cooperation*), čigar naloga je bila spodbujati sodelovanje na področju kulture.

Po drugi strani pa predpostavka, da je javno mnenje učinkovito pri zagotavljanju mednarodnega miru in kjer je kultura prevzela vlogo predstavljanja določene družbe v razmerju do drugih preko sodelovanja, kaže na to, da so se liberalisti zavedali medkulturnih razlik.

Po drugi svetovni vojni je v znanosti o mednarodnih odnosih postala prevladujoča teorija realizma. Realizem izhaja iz pesimističnega pogleda na človeka ter uvaja dualno moralnost – morala države se razlikuje od morale posameznika. Vsaka država zasleduje zgolj lastne interese, ki so opredeljeni kot nacionalni interes(i). Mednarodna politika pa je “koncept interesa, definiran kot moč” (Morgenthau 1995: 76). Države so glavni akterji na mednarodnem odru, narava njihovih odnosov pa je v temelju konfliktna. Morgenthau je

---

⁷ Mednarodno pravo v tem pogledu predstavlja izraz enotnih vrednot in norm, ki so skupne vsem ljudem oziroma kulturam.

⁸ Štiri temeljne predpostavke liberalizma so: (1) da obstaja objektivna harmonija interesov, tako znotraj družbe kot med državami; (2) da se vojna ne izplača zaradi ekonomskih razlogov; (3) da je liberalno-demokratska ureditev države sama po sebi nagnjena k miru; (4) da je svetovno javno mnenje učinkovito pri zagotavljanju miru.

⁹ Schmidt (1998: 434) zagovarja stališče, da liberalizem nikoli ni bil prevladujoč pristop, medtem ko Thies (2002: 154) dokazuje, da enoten liberalistični pristop med teoretiki, ki so označeni za liberaliste, sploh ni obstajal. Trditev, da je liberalizem med vojnama predstavljal prevladujočo paradigmo, temelji izključno na dejstvu, da je bilo Društvo narodov projekt mislecev, ki jih povezujemo z liberalizmom (na primer Woodrow Wilson).

¹⁰ Če smo natančni, je še bližje konceptu civilizacije, kar pa pravzaprav ni čudno, saj so misleci, ki predstavljajo temelj liberalizma (Grotius, Bentham, Locke, Kant), živeli v času, ko je bil dominanten prav koncept civilizacije in ne kulture.

¹¹ Na tem mestu enačimo liberalizem in idealizem.

opredelil mednarodno politiko kot popolnoma avtonomno sfero, ki se ukvarja zgolj z interesom in močjo, ki nista odvisna od kraja in časa, pač pa od političnega in kulturnega konteksta. Kultura znotraj realizma tako predstavlja razlike med družbami. To se manifestira tudi v okviru poskusa opredelitve nacionalnega karakterja, ki mu je Morgenthau posvetil celo poglavje svoje knjige *Politika med narodi*. Nacionalni karakter je posledica specifične kulture naroda, ki se razlikuje od drugih, hkrati pa ga povezuje tako, da lahko posplošimo kognitivne, afektivne in materialne komponente na celotno družbo (Morgenthau 1995: 229–231). Kultura kot način življenja preko katerega se izraža tudi nacionalni karakter, predstavlja antropološko koncepcijo kulture. Če je kultura pomembna za družbo na ravni države, pa je drugače v primeru mednarodnega kulturnega sodelovanja. Umetnost sama po sebi nima vrednosti za politiko, ker je ta avtonomna. V povezavi z nacionalnimi interesi, kot prodajanje načina življenja, pa je kultura lahko zunanjepolitično orodje in se je na ta način tudi intenzivno uporabljala v času hladne vojne.

Znotraj marksizma je kultura del družbene nadstavbe in tesno povezana z ideologijo. Ker nadstavbo oblikuje materialna baza, je kultura torej z njo določena. Kultura pravzaprav razdvaja, ker ima vsak družbeni razred svojo ideologijo, s tem pa tudi svojo kulturo. Gramsci je kulturo nato postavil v svoj koncept hegemonizma kot sredstvo, s katerim vladajoči razred ohranja svojo dominacijo. Gre za variacijo kulturnega imperializma, s tem da pri Gramschiju kulturni imperializem ni osnovan na nacionalni, pač pa na razredni osnovi. Zaradi temeljnih razlik med razredi je tudi na mednarodni ravni dialog mogoč le med istimi razrednimi kulturami. Z nastopom komunistične družbe, ki bo univerzalna, pa bo “kultura v smislu norm in vrednot specifičnih za vladajoči razred, prenehala obstajati” (Schaffer 2006: 48). Ker bo obstajala le še enotna komunistična družba, bo tudi kultura univerzalna.

1.2 Zunanja politika

Petrič (1998: 878) ugotavlja, da vsebino zunanje politike različni avtorji definirajo različno¹², in nadalje zapiše, da se “večinoma definira kot dejavnost države oziroma njenih organov, s katero skuša v odnosih z drugimi subjekti (predvsem državami) v

---

¹² Pri tem pa Goli (2006: 11) dodaja, da so znatne razlike predvsem med avtorji različnih toretičnih šol.

mednarodnem življenju ta država uresničiti lastne vrednote in konkretne cilje s sredstvi in metodami, ki jih ima na voljo” (*Ibid.*: 878). Holsti (1995: 83) jo opredeli kot “dejanja, določena s strani snovalcev politike, katerih namen je reševanje problema ali pospeševanje sprememb v politiki, vedenju ali dejanjih druge države ali držav, glede nedržavnih akterjev, v mednarodni ekonomiji ali v fizičnem okolju sveta”. Benko (1997: 221) pa zapiše, da je zunanja politika “institucionaliziran proces dejavnosti-akcij, ki jih določena, v državi organizirana družba, opravlja nasproti širšemu in ožjemu mednarodnemu okolju z namenom uresničiti svoje materialne in nematerialne interese ter tako vplivati nanj, bodisi da realnosti v mednarodni skupnosti spreminja, bodisi se jim prilagaja”. Bučar (2001: 142–143) obravnava zunanjo politiko kot proces, sestavljen iz petih stopenj, in sicer: (1) načrtovanje zunanje politike¹³, (2) vsebina zunanje politike¹⁴, (3) izvajanje zunanje politike¹⁵ ter (4) dejanski učinki in rezultati zunanje politike.

Za našo operativno definicijo zunanje politike pa si bomo sposodili definicijo Golijeve (Goli 2006: 13), sestavljene na podlagi sinteze različnih drugih definicij, ki pravi, da je zunanja politika **“organizirana in institucionalizirana dejavnost države, oziroma za to posebej pooblaščenih organov, ki delujejo kot akterji v procesu, kjer sprejemajo in izvršujejo zunanjepolitične odločitve, s ciljem doseči v mednarodnem okolju uveljavitev lastnih interesov in vrednot oziroma vplivati¹⁶ na delovanje drugih akterjev v mednarodni skupnosti”**.

Na zunanjo politiko države vplivata dve vrsti spremenljivk – notranje in zunanje (Benko 1997: 233–238; Holsti 1995: 252; Russett in Starr 1996: 74).¹⁷ Notranje spremenljivke se nanašajo na specifične posameznih držav. Sem prištevamo njihov geografski, ekonomski in geopolitični položaj, način državne organiziranosti ter zmožnosti in načine funkcioniranja njihovih inštitucij, notranjepolitična razmerja, širše

---

¹³ Načrtovanje je prizadevanje po določenem rezultatu.

¹⁴ Kar je zaključek (*output*) načrtovanja.

¹⁵ To je izdelek (ali *outcome*) zunanjepolitičnega odločanja.

¹⁶ Pod pojmom vpliv razumemo tudi mehko moč (ang. *soft power*), katere razlaga in relevantnost za našo nalogo je razložena kasneje.

¹⁷ Delitev na zunanje in notranje vire predstavlja najbolj splošen pristop. Nekateri avtorji (Rosnau 1980 v Kegley in Wittkopf 1991: 12, Russett in Starr 1996: 76–81) jih razdelijo bolj podrobno vendar v principu delitev med zunanjimi in notranjimi ostaja.

družbene značilnosti¹⁸ ter osebostne značilnosti odločevalcev. Zunanje spremenljivke pa predstavljajo značilnosti mednarodnega sistema, kamor avtorji (Holsti 1995: 252–255; Benko 1997: 236; Russett in Starr 1996: 76–81) prištevajo strukturo mednarodne skupnosti, značilnosti in vedenje posameznih akterjev v mednarodni skupnosti ter njihova medsebojna razmerja, mednarodno pravo, značilnosti svetovne ekonomije, aktualne globalne in regionalne probleme ter svetovno javno mnenje.

Ker smo kulturo opredelili kot skupek materialnih in nematerialnih ter zavednih in nezavednih komponent, ki se prenašajo znotraj družbe, je tako jasno, da ima kultura odločilen vpliv na notranje komponente, ki vplivajo na zunanjo politiko. Določa vse od načina organiziranosti družbe in družbenih institucij do njenih vrednot ter ideologije, kar se v končni fazi prevede v formulacijo, cilje in način izvajanja zunanje politike. Prav tako kultura vpliva na zunanje spremenljivke, pa naj si bo to na nivoju odnosov med državami (kjer gre za stike med različnimi kulturami, vrednotami, ideologijami), pri vrednotenju in oceni o tem, kaj so aktualni problemi v mednarodni skupnosti, ali pa percepcijo svetovnega javnega mnenja.

Zunanje in notranje determinante torej vplivajo na to, kako bo država formulirala svojo zunanjo politiko.¹⁹ Rezultat tega je določitev ciljev zunanje politike ter strategije za doseg teh ciljev. Cilji so “tiste stvari, za katere si prizadevajo voditelji držav” (Russett in Starr 1996: 283). Za zastavitev določenih ciljev mora obstajati nek motiv, neko ozadje ali interes, zaradi katerega si želimo doseči to, kar si zastavimo kot cilj.²⁰ Običajno jih razdelimo v tri velike skupine: (1) bistveni cilji, (2) srednjeročni cilji in (3) dolgoročni cilji (Russett in Starr 1996: 284. Podobno Vukadinović (1989: 169–172) loči bistvene

---

¹⁸ Med širše družbene značilnosti prištevamo komponente, ki jih Benko (1997: 233–235) opredeli kot zgodovinski razvoj družbe in njen zgodovinski spomin, stopnja narodne integriranosti ter ekonomske, kulturne, znanstvene in prosvetne determinante.

¹⁹ Said *et al.* (1995: 56–67) trdijo, da gre pri formulaciji zunanje politike v bistvu za presojo zmožnosti (ang. *capability judgments*), ki jih ima država na voljo kot posledico notranjih in zunanjih determinant. Gre za “/a/nalizo priložnosti in omejitev, ki jih ima država v danem političnem kontekstu”, in na podlagi katere se določijo tudi cilji.

²⁰ Tako Fischer (2006: 51–55) trdi, da zunanjo politiko motivirajo tri komponente: kulturni cilji (ang. *cultural goals*), ideološki nameni (ang. *ideological aims*) in materialni interesi. Materialni interesi so po Fischerju skupek tistega, kar realisti označujejo kot nacionalni interes(i). Ideološki nameni in kulturni cilji pa se med seboj prepletajo. Ideološki nameni so promocija in širjenje lastne ideologije ter vsega, kar iz nje izhaja, in so bili bolj izpostavljeni v času hladne vojne. Kulturni cilji pa so vezani na specifično kulturo države. Tu gre lahko za njeno promocijo, širjenje ali zgolj željo po njenem obstanku. Kot še opozarja Fischer (*Ibid.*: 52–53), se kulturni cilji in ideološki nameni dostikrat žrtvujejo za doseg materialnih interesov, ker ti predstavljajo bistvene cilje države, kot so varnost, napredek in moč.

cilje, cilje srednjega ranga ter dolgoročne cilje). Bistveni cilji so tisti, ki jih je potrebno doseči zato, da se ohrani obstoj vlade in naroda. Bistvenim ciljem se država ne more odpovedati ali jih žrtvovati v zameno za druge, saj so na vrhu hierarhične lestvice ciljev. Srednjeročni cilji so širši in bolj raznoliki ter se običajno navezujejo na splošen razvoj države ter napredek družbe. Dolgoročni cilji pa so vizije, ki jih ima država o svoji prihodnosti ter prihodnosti mednarodne družbe nasploh (Russett in Starr 1996: 284). Po našem mnenju je kultura povezana z vsemi tremi ravnemi zunanjepolitičnih ciljev. Kot bistveni cilj je prisotna, ker predstavlja povezovalni element prebivalcev znotraj države in je referenčna točka identitete celotnega naroda znotraj države. Na ravni srednjeročnih in dolgoročnih ciljev pa je povezana z željo ljudi po razvoju svoje kulture, njeni bogatitvi in izmenjavi z drugimi, razpoznavnosti nasproti drugim kulturam ter krepitvijo vplivnosti njene materialne in nematerialne komponente.

Za doseganje svojih ciljev v zunanji politiki uporabljajo države pri procesu njenega izvajanja različna sredstva, ki jih je mogoče klasificirati na več načinov, in sicer kot (Goli 2006: 23):

- sredstva, s ciljem vplivanja na določene akterje;
- politična, ekonomska, propagandna in vojna sredstva;
- sredstva prepričevanja in sredstva prisile.

V nadaljevanju bomo podrobneje opredelili diplomacijo kot sredstvo za doseganje ciljev v smislu izvajanja zunanje politike.

1.3 Diplomacija

Semantično beseda diplomacija izhaja iz grške besede diploma (*δίπλωμα*), ki je v antiki označevala prepognjen pergament oziroma zapečaten pismo, uradni dokument, ki ga je izdala kaka oblast oziroma vladar (Satow 2004: 28; Čačinovič 1994: 11). Diplomacija je multidimenzionalna beseda, njen pomen pa je odvisen od konteksta, v katerem jo porabimo. Številne različne definicije diplomacije tako vključujejo različne poudarke. Na splošno jo v mednarodnih odnosih razumemo kot proces komunikacije v funkciji razreševanja konfliktov po mirni poti, predvsem s pogajanjem in prepričevanjem kot alternative vojni. Kot način komunikacije subjektov v mednarodni skupnosti jo opredelita na primer Nick (1999:39) in Watson (1982: 120–125). Benko (1997: 256) jo

opredeli kot eno izmed sredstev zunanje politike, Jazbec (1998: 23–24) pa tudi kot večino ali poklic diplomatov. Sintezo teh različnih vidikov diplomacije predstavlja definicija Diplomatskega slovarja, ki pravi, da je diplomacija: “(1) odnosi med državami (skozi predstavnike v tujini ali doma), diplomatska služba, diplomatske misije, mednarodne organizacije, (2) uporaba takta pri odnosih z ljudmi (veščina), (3) mednarodno pogajanje in (4) zunanja politika” (Berridge in James 2003: 69–70).

Relevantna za našo obravnavo diplomacije je tudi definicija Brgleza, ki na podlagi proučevanja različnih opredelitev diplomacijo operacionalno opredeli kot “inštrument miroljubnega posredovanja med subjekti mednarodnega prava ter hkrati kot obliko in proces njihovega medsebojnega komuniciranja” (Brglez 1998: 61).

Diplomacija je torej sredstvo (ki predstavlja miroljubno alternativo vojni), s katerim subjekti mednarodnega prava izvajajo svojo zunanjo politiko skozi komunikacijo z drugimi subjekti, prek določenih, za to pooblaščenih oseb, z uporabo specifičnih diplomatskih tehnik (kot so prepričevanja ali pogajanja) in uporabo takta.

Načelo neuporabe sile ima v današnji mednarodni skupnosti kogentni značaj (Conforti 2005: 175–180, 360). Čeprav je že v preteklosti diplomacija veljala za alternativo vojni, je danes njena vloga kot oblika miroljubnega posredovanja s tem še toliko pomembnejša. Poleg sredstva za izvajanje zunanje politike (in torej zasledovanje lastnih ciljev in interesov) je dogovarjanje med državami in razvijanje prijateljskih odnosov, temelječih na medsebojnem razumevanju in zaupanju, glavna naloga diplomacije. To je razvidno tudi iz 3. člena Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih (DKDO)²¹ ter 5. člena Dunajske konvencije o konzularnih odnosih (DKKO)²². Funkcije diplomatskih misij, opredeljene v 3. členu DKDO so:

- predstavljane države pošiljateljice v državi sprejemnici;
- zaščita interesov države pošiljateljice in njenih državljanov v državi sprejemnici v skladu z omejitvami mednarodnega prava;
- pogajanja z vlado države sprejemnice;

---

²¹ Vienna Convention on Diplomatic Relations, 500 U.N.T.S. 95 (18. 9. 1961). V veljavi od 24. 4. 1964, ko je v skladu z 51. členom konvencije svojo ratifikacijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov (OZN) depozitirala 22. država podpisnica. Trenutno je 179 držav podpisnic.

²² Vienna Convention on Consular Relations, 500 U.N.T.S. 95 (24. 4. 1963). V veljavi od 19. 3. 1967, ko je v skladu s 77. členom konvencije svojo ratifikacijo pri OZN depozitirala 22. država.

- zbiranje podatkov z zakonitimi sredstvi o razmerah in razvoju dogodkov v državi sprejemnici ter obveščanje vlade države pošiljateljice o tem;
- pospeševanje prijateljskih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico in razvijanje medsebojnih gospodarskih, kulturnih in znanstvenih odnosov.

Podobno DKKO v svojem 5. členu opredeli konzularne funkcije (*inter alia*): (1) zaščita interesov države pošiljateljice in njenih državljanov, tako zasebnih kot pravnih subjektov, v skladu z omejitvami mednarodnega prava in (2) pospeševanje prijateljskih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico ter razvijanje medsebojnih gospodarskih, kulturnih in znanstvenih odnosov, v skladu z omejitvami te konvencije.

Dramatične spremembe v mednarodni skupnosti po prvi in drugi svetovni vojni so vplivale tudi na vsebino in strukturo diplomacije. Kljub nekaterim opozorilom, da gre bolj za evolucijo kot revolucijo (npr. Sofer 2004: 395–414), pa je White (2005: 321) mnenja, da gre za bistven premik v strukturi, procesu in agendi diplomacije.²³

Te spremembe razumemo predvsem kot pojav novih akterjev v mednarodni skupnosti ter intenzivne globalizacije. Mednarodne organizacije, tako vladne kot nevladne, po eni strani predstavljajo nove subjekte, ki za doseganje ciljev, zapisanih v njihovih ustanovnih dokumentih, uporabljajo diplomacijo, po drugi strani pa predstavljajo areno, kjer se diplomacija odvija. Prav tako so pomemben dejavnik, ker širijo diplomatsko agendo - preko tradicionalnega obzorja vprašanja vojne in miru - na številna nova področja. Še eno bistveno novost predstavlja revolucija v komunikacijah. Znan je izrek britanskega zunanjega ministra, lorda Palmersona, ob prejemu prvega telegrama: "O moj bog, to je konec diplomacije". Resnica je seveda daleč od tega. Celo nasprotno. Diplomacija je hitro osvojila nove komunikacijske kanale, ki jih s pridom uporablja pri svojem delovanju, hkrati pa so ji ti kanali celo omogočili razširitev dejavnosti in ciljnega

---

²³ V tem kontekstu avtorji govorijo o t.i. 'novi' diplomaciji nasproti 'stari' ali 'tradicionalni diplomaciji'. Problematična v tej razpravi je predvsem točka, na kateri se zgodi ta prelom. Coolsaet tako datira pojav nove diplomacije med 15. in 17. stoletje z spremembami v organizaciji politične moči, ko so "teritorialne države začele predstavljati t.i. teritorialne interese, ker sta bili ekonomska in politična moč vezani na ozemlje in teritorij." (Coolsaet 2004: 2), medtem ko Nicolson (Nicolson 1988) novo diplomacijo povezuje s procesom demokratizacije družbe. Podobno Benko (1997: 260) umesti prelom med klasično in moderno diplomacijo v čas po koncu prve svetovne vojne.

občinstva.²⁴ Vse te spremembe so pripeljale do novih vrst diplomacije – t.i. *mixed diplomacy*²⁵ (White 2005: 329). Ena od njih je kulturna diplomacija.

1.4 Kulturna diplomacija

S premikom koncepta suverenosti iz vladarja na ljudstvo in zaradi splošnega razočaranja nad tradicionalno²⁶ diplomacijo, ker ji ni uspelo preprečiti prve svetovne vojne, se je pojavila zahteva po javnem nadzoru nad njo. Zahteva po nadzoru nad meddržavnimi sporazumi in rezultati pogajanj je bila zapisana v prvi²⁷ od štirinajstih točk ameriškega predsednika Woodrowa Wilsona ter se je manifestirala v 18. členu Društva narodov (DN).²⁸ Čeprav gre za določeno stopnjo vdora javnosti v diplomacijo je potrebno opozoriti, da se to nanaša na objavo rezultatov pogajanj v obliki končnih sporazumov, za sam pogajalski proces pa bi bilo kontraproduktivno, če bi bila vanj vključena širša javnost. V bistvu zahteva po demokratičnem nadzoru izhaja iz koncepta suverenosti ljudstva, ki voli svoje predstavnike v parlament, ta pa nato oblikuje zunanjo politiko, ki jo izvaja zunanje ministrstvo prek svoje diplomatsko-konzularne mreže (Nicolson 1988: 41–42). S tem se je razvil tudi instrument ratifikacije mednarodnih pogodb v parlamentu, saj je bila ratifikacija “/p/red letom 1918 /.../ navadna formalnost” (Čačinovič 1994: 12). Dejstvo, da je v bistvu javnost prek svojih predstavnikov tista, ki definira zunanjo politiko, je ponudila diplomaciji novo področje delovanja. Medtem ko je tradicionalna diplomacija predstavljala komunikacijo na visokem in ekskluzivnem nivoju, je postalo določeno komuniciranje z javnostjo pomemben dejavnik pri izvajanju

---

²⁴ Lep primer uporabe novih tehnologij v diplomaciji je Švedska. Delo (7. 2. 2007: 9) je poročalo, da je švedska prva država, ki je odprla virtualno veleposlaništvo v priljubljeni medmrežni igri Second Life, ki ima več kot 4 milijone uporabnikov po svetu. Veleposlaništvo “/p/redstavlja švedsko kulturo in zgodovino, obiskovalec pa lahko dobi tudi uporabne informacije, na primer, kako zaprositi za švedski vizum”. Po poročanju RTV Slovenija naj bi o podobnem koraku razmišljala tudi Evropska komisija.

²⁵ Tako govorimo o ekonomski diplomaciji, javni diplomaciji, kulturni diplomaciji in tako naprej.

²⁶ V tem primeru termin tradicionalna diplomacija enačimo s terminom tajna diplomacija, saj sta bili tajnost in ekskluzivnost ključni značilnosti diplomacije do konca prve svetovne vojne.

²⁷ Prva točka se glasi: “odprta mirovna pogajanja z odprto udeležbo, po katerih ne bo nobenih tajnih mednarodnih sporazumevanj več, temveč bo diplomacija delovala vedno iskreno in pred očmi javnosti (Morgenthau 1995: 669).

²⁸ 18. člen Pakta DN pravi: “Vsaka pogodba ali mednarodni sporazum, ki ga podpiše katerikoli član Društva narodov, bo registriran pri sekretariatu, ki ga bo v najkrajšem možnem času tudi objavil. Sporazum ni zavezujoč, dokler ga ne objavi sekretariat”.

diplomacije. Z vplivanjem na tuje javnosti lahko država indirektno vpliva na delovanje tujih vlad. S tem se ukvarja javna diplomacija.

Signitzer in Coombs (1992: 138) javno diplomacijo opredelita kot “način, s katerim tako vlada kot privatni akterji in skupine vplivajo neposredno ali posredno na tista javna stališča in mnenja, ki direktno oblikujejo zunanjepolitične odločitve druge vlade”. Plavšak-Krajnčeva (2004: 6–13) pri tem opozarja na prekrivanje med javno diplomacijo in nekaterimi sorodnimi pojmi, ki se pojavljajo v razpravah o javni diplomaciji. Tako Plavšak-Krajnčeva ugotavlja, da bi javno diplomacijo nedvomno lahko opredelili kot vrsto propagande, v kolikor termin propaganda ne uporabljamo v pejorativnem pomenu, ampak se nanaša na poskus povečanja mehke moči države.²⁹ Berridge (2002: 125) pa javno diplomacijo in propagando celo popolnoma enači. Nadalje Plavšak-Krajnčeva (2004: 8–9) opozarja na sorodnost med javno diplomacijo in komuniciranjem z javnostmi. Čeprav “/.../ strogo razmejevanje med komunikacijskimi dejavnostmi za domače in tuje javnosti dejansko že skoraj ni možno” (*Ibid.*: 8), pa je po našem mnenju javna diplomacija usmerjena v tuje javnosti, medtem ko za komuniciranje z domačimi javnostmi skrbi služba za stike z javnostmi (PR - *press relations*). Naslednji pojem, s katerim je javna diplomacija tesno povezana, je diplomatsko lobiranje. Javna diplomacija, v kolikor želi vplivati na tuje javnosti in prek njih na tuje vlade, nedvomno vsebuje elemente lobiranja. Berridge (2002: 120) tako zapiše, da so “ambasade dostikrat vpletene v lobiranje, to je promoviranje naklonjenosti do interesov države pošiljateljice /.../”. Podobno Plavšak-Krajnčeva (2004: 9) ugotavlja, da javna diplomacija še vedno ostaja znotraj funkcij, ki jih je diplomaciji določila DKDO, kar vključuje tudi lobiranje, hkrati pa opozarja, da lobiranje “/.../ ne more postati osrednji in določujoči element javne diplomacije” (*Ibid.*: 9).

O kulturni diplomaciji se običajno razmišlja kot o tistem delu javne diplomacije, ki vključuje komuniciranje preko kulture. Signitzer in Coombs (1992: 140–142), govorita o trdi (*tough-minded*) in mehki (*tender-minded*) liniji javne diplomacije, pri čemer tradicionalna javna diplomacija predstavlja t.i. trdo linijo, kulturna diplomacija pa kot del javne diplomacije mehko linijo. Če javna diplomacija vključuje politično informiranje in

---

²⁹ Vreg (Vreg 2000: 109) opredeli mednarodno propagando kot “/.../ komuniciranje nacionalnih držav, da bi vplivale na politično relevantno vedenje ljudi drugih narodov in držav.” Ta opredelitev je zelo podobna že navedeni opredelitvi javne diplomacije Signitzerja in Coombsa.

politično komuniciranje z namenom vplivati na stališča tujih javnosti, potem mehka linija, ki jo predstavlja kulturna diplomacija, poskuša vplivati na stališča tujih javnosti brez direktnega prepričevanja, torej bolj subtilno, prek medsebojnega poznavanja, razumevanja in zaupanja, kot posledice medkulturnih vezi. Kulturna diplomacija želi tujim javnostim približati celotno družbo in njeno kulturo za razliko od javne diplomacije, ki je bolj prenašalka sporočil vlade.

Poročilo nadzornega komiteja *State Departmenta* (US Department of State 2005: 1) govori o kulturni diplomaciji kot o glavnem členu ali podlagi (ang. *linchpin*) javne diplomacije. Gre za to, da je poznavanje tuje kulture in medsebojno zaupanje, ki ga ustvari kulturna diplomacija na specifičnem polju kulture, temelj za uspeh javne diplomacije. Za učinkovito javno diplomacijo je najprej potrebno "osvojiti srca in misli ljudi" (*Ibid.*: 2), kar je naloga kulturne diplomacije. Privlačnost in poznavanje določene kulture je namreč pomemben faktor tako pri naklonjenosti do nje kot tudi dovzetnosti za vrednote in stališča, ki iz nje izhajajo.

Za razumevanje kulturne (in s tem tudi javne) diplomacije je ključen koncept 'mehke moči' (ang. *soft power*), čigar utemeljitelj je Joseph S. Nye Jr. Kot smo že zapisali v razdelku o zunanji politiki, si države prizadevajo povečati svojo moč in vpliv v mednarodni skupnosti. Pri tem igrata veliko vlogo vojaška in ekonomska moč, ki sta primer 'trde moči' (ang. *hard power*). Nye pa je vpeljal koncept mehke moči, ki izhaja iz nekih neotipljivih prednosti, ki jih država lahko ima in funkcionira kot dopolnitev prvima dvema. Medtem ko trda moč temelji na prisili, je mehka moč opredeljena kot moč, ki izhaja iz privlačnosti (ang. *power of attraction*). Oziroma, z Nyevim besedami (Nye 2004: 256):

Ko državi uspe prepričati druge države, da si želijo tisto, kar si želi sama, ji ne bo treba več toliko porabiti za 'palice in korenčke', da bi dosegla svoje interese. Trda moč, sposobnost prisile, izhaja iz vojaške in gospodarske moči države. Sposobnost vplivanja na to, da si druge države želijo tisto, kar si želi sama država, temelji na privlačnosti kulture, politične ideologije in državnih inštitucij. Ko je v očeh drugih držav moč države legitimna, se bo njena moč še povečala.

Mehka moč je tako sposobnost postavljanja politične agende kot tudi vplivanja na preference drugih držav.³⁰ Povezava s kulturno diplomacijo je jasna. Ker gre pri kulturni diplomaciji za indirektno vplivanje na tuje javnosti preko kulture³¹, je kulturna diplomacija pomemben generator mehke moči. Na ta način kulturno diplomacijo opredeli Arndt (2005: xviii), ki trdi, da je o kulturni diplomaciji mogoče govoriti tedaj, ko “formalni diplomati, ki služijo nacionalnim vladam, poskušajo oblikovati in kanalizirati ta naravni tok (medkulturnih interakcij op.a.), da bi služil nacionalnim interesom”. Ker je bistvo zunanje politike doseči uveljavitev lastnih interesov in vrednot prek vplivanja na delovanje drugih akterjev, je torej kulturna diplomacija sredstvo zunanje politike, s katerim države maksimizirajo svoj vpliv oziroma mehko moč. To je še posebej pomembno za države, ki niso vojaško ali ekonomsko močne, torej v našem primeru tudi za Slovenijo. Hkrati pa ostaja kulturna diplomacija znotraj funkcij diplomacije, kot jih definirata DKKO in DKDO, torej pospeševanje prijateljskih odnosov med pošiljateljico in državo sprejemnico z razvijanjem medsebojnih gospodarskih, kulturnih in znanstvenih odnosov. Kultura namreč predstavlja “pozitivno agendo za sodelovanje” (*US Department of State* 2005: 2) saj ni obremenjena z vsakokratnimi političnimi razmerami in odnosi med državami. Kot taka predstavlja tudi pripomoček za “zblíževanje (ang. *rapprochement*) držav, ki so sicer v konfliktu” (*Ibid.*: 2) in torej ustreza definiciji diplomacije kot “inštrumenta miroljubnega posredovanja med subjekti mednarodnega prava ter hkrati kot obliko in proces njihovega medsebojnega komuniciranja” (Brglez 1998: 61). Na ta način razume kulturno diplomacijo Cummings, ki jo definira kot “izmenjavo idej, informacij, umetnosti in drugih vidikov kulture med narodi in ljudmi, da bi razvijali medsebojno razumevanje” (Cummings 2003: 1).

Obe definiciji, tako Cummingsova kot Arndtova, imata svoje slabosti. Cummings namreč zanemara bistveno razsežnost diplomacije, to je služiti svojim nacionalnim interesom. Njegova definicija izmenjave se nanaša bolj na mednarodne kulturne odnose ali mednarodno kulturno sodelovanje, ki sta kategoriji, širši kot kulturna diplomacija, ker načeloma ne vključujeta nekega posebnega interesa države, skritega za tovrstnimi

---

³⁰ Gre v bistvu za indirektno vplivanje.

³¹ Ki smo jo na začetku opredelili tudi kot povezavo med vrednotami, ideologijo in načinom državne organiziranosti.

programi.³² Kot medkulturni odnos se namreč lahko šteje vsaka aktivnost, ki se pojavi ob stiku ljudi z različnimi kulturnimi ozadji, celo med različnimi kulturami znotraj ene večnacionalne države. Po drugi strani pa Arndt zanemarja bistveno značilnost modernih mednarodnih odnosov – vdor novih subjektov, ki niso (nacionalne) države. S tem, ko opredeli kulturno diplomacijo kot aktivnost formalnih diplomatov, zanemari nove akterje javne (in kulturne) diplomacije, ki vedno bolj pridobivajo na pomenu in prek katerih lahko država hoteno vpliva na (percepcije) tuje javnosti.

Za potrebe te diplomatske naloge bomo uporabili sintezo teh dveh definicij, tako da bomo hkrati zajeli dejstvo, da gre za hoteno akcijo države z določenim zunanjepolitičnim ciljem, ter hkrati upoštevali, da (so)izvajalci zunanje politike niso nujno uradni diplomatski predstavniki države. **Kulturno diplomacijo bomo tako opredelili kot tiste aktivnosti, ki so usmerjene v kulturno, izobraževalno ali znanstveno sodelovanje s tujino z namenom večanja mehke moči in doseganja zadanih zunanjepolitičnih ciljev države.**

Povrnimo se še na kratko k razmerju med javno in kulturno diplomacijo. Cummings v svoji definiciji izrecno zapiše, da gre pri kulturni diplomaciji za izmenjavo. Kulturna diplomacija predpostavlja dvosmerno komunikacijo. Torej ne gre samo zato, da se določena kultura predstavi in približa tuji javnosti, ampak se s tem tudi tuja kultura približa domači javnosti. Hkrati z menjavo materialne komponente kulture poteka vedno tudi menjava nematerialne komponente (v obliki izmenjave stališč, vrednot, ideologij in načina življenja). Dvosmerna komunikacija kulturne diplomacije predstavlja nasprotje enosmerni komunikaciji javne diplomacije, kjer vlado zanima le, kako svoje sporočilo čim bolj učinkovito predstaviti na tujem. Diplomati, ki se ukvarjajo s kulturno diplomacijo, opozarjajo na dejstvo, da je “pomembno poznati občinstvo, drugače je vse propaganda” (Arts and Minds 2005: 33)³³. Torej, da bi uspešno izvajali kulturno diplomacijo, je potrebno poznati specifične določene kulture in temu prilagoditi njeno vsebino.

---

³² Ko smo turisti, ko gostimo tujce ali pa samo, ko stopamo z njimi v kontakt se “/v/si udeležujemo v mednarodnih kulturnih odnosih na svoj mali način” (Reeves 2004: 44).

³³ Arts and Minds: Cultural Diplomacy amid Global Tensions (2005). Gradivo s konference, ki je potekala na Univerzi v Columbiji. Dostopno na <http://www.culturalpolicy.org/pdf/ArtsMinds.pdf> (3. marec 2007).

Deloma je razlika je tudi v časovni komponenti. Medtem ko je javna diplomacija lahko orientirana tudi kratko ali srednjeročno (ko je cilj na primer doseči širšo podporo za neko specifično politiko države) in so rezultati vidni takoj, je kulturna diplomacija predvsem dolgoročna naložba. Njena (ne)uspešnost je težko izmerljiva, zato gre bolj za vero ali prepričanje v to, da stvar deluje (Cummings 2003: 2; Sablosky 2003: 2).

Pri povezavi med kulturno in javno diplomacijo velja omeniti še en paradoks. Cilji in delovanje kulturne in javne diplomacije si namreč lahko nasprotujejo. Lep primer tega je razstava, ki jo je pripravil British Council v New Yorku. Razstava je imela izrazito protivojno vsebino, medtem ko je Velika Britanija preko svoje javne diplomacije poudarjala podporo ZDA za vojno v Iraku (Arts and Minds 2005: 37).

Na koncu povzemimo ugotovitve tega uvodnega poglavja. Kulturo v družboslovju razumemo kot širok pojem, ki ima na družbo tako materialni kot nematerialni vpliv. Določa vse, prek vrednot in ideologij do institucij in organiziranost družbe. V mednarodnih odnosih predstavlja razlike med različnimi družbami, hkrati pa z iskanjem univerzalnosti predstavlja določen povezovalni element znotraj teh razlik. Kot notranji in zunanji element vpliva na zunanjo politiko, ki jo izvaja diplomacija. Kulturna diplomacija je specifično polje znotraj javne diplomacije, ki funkcionira na dveh ravneh. Je v funkciji zunanje politike, ko predstavlja njen cilj ali sredstvo, po drugi strani pa je podlaga ali sredstvo za medsebojno miroljubno sodelovanje držav. Je tipičen primer moderne diplomacije, ki se je prilagodila novim pogojem v mednarodni skupnosti tako, da uporablja nove akterje, kanale in metode dela, kar je analizirano v nadaljevanju.

2. SPREMEMBE V DIPLOMACIJI

Preden analiziramo samo vsebino, akterje in metode dela kulturne diplomacije, je potrebno opredeliti spremembe v mednarodni skupnosti, katerih posledice so vplivale tudi na diplomacijo. Coolseat namreč trdi, da “evolucije diplomacije ne moremo ločiti od evolucije političnih sistemov” (Coolseat 2004: 2). Skladna s tem je Whiteova teza, da je z evolucijo mednarodnega sistema prišlo do premikov v strukturi, procesu in agendi diplomacije (White 2005: 321–324). Kot bistvene spremembe in njihove posledice lahko opredelimo:

2.1 Porast števila subjektov v mednarodni skupnosti

V prvi vrsti gre tu za porast števila držav. Po mnenju Vukadinovića se je število držav bistveno povečalo prvič takoj po drugi svetovni vojni, drugič v obdobju antikolonializma ter tretjič po koncu hladne vojne z razpadom večnacionalnih držav, predvsem socialističnega bloka (Vukadinović 1995: 225). Popularen dokaz v prid temu je povečanje števila držav članic OZN z 51 na današnjih 192 (OZN 2007). Sočasno s fragmentacijo mednarodne skupnosti poteka nasproten proces integracije. Število mednarodnih vladnih, regionalnih in nevladnih organizacij se je skokovito povečalo³⁴, hkrati pa so postale “kompleksnejše in vplivnejše” (Bennet in Oliver 2002: 1). Pri tem velja še posebej poudariti pomen mednarodnih vladnih organizacij, ki so lahko samostojni subjekti mednarodnega prava, države pa lahko na njih prenesejo tudi del svoje suverenosti. Po mnenju Benka je njihov razvoj posledica dejstva, da “klasični mehanizmi urejanja mednarodnih odnosov, kot je dvostranska diplomacija, niso več zadoščali intenzivnosti, prepletenosti in kontinuiteti interakcij med državami” (Benko 2000: 175). S pojavom teh novih akterjev v mednarodni skupnosti, ki predstavljajo “subnacionalne, supranacionalne ter a-nacionalne interese” (Coolseat 2004: 7–11), in s tem povezano erozijo suverenosti držav, sta se spremenila tudi vsebina in način delovanja diplomacije. Porast števila mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij ter njihova “povečana

---

³⁴ Benko navaja, da se je število mednarodnih vladnih organizacij od leta 1900 povečalo s 16 na 229, število mednarodnih nevladnih organizacij pa s 114 na 2118 (Benko 1997: 261). Bennet in Oliver pa ocenjujeta, da je število mednarodnih vladnih organizacij okoli 300, mednarodnih nevladnih pa okrog 5000 (Bennet in Oliver 2002: 4).

avtonomija” (*Ibid.*: 10) je povzročila premik od bilateralnega k multilateralnemu dogovarjanju.

Posledica povečanega pomena mednarodnih organizacij je poleg multilateralizma tudi to, da smo priča zmanjševanju pristojnosti zunanjega ministrstva nasproti drugim ministrstvom, ki se ukvarjajo s specializiranimi temami znotraj mednarodnih organizacij. Medministrske konference so tipičen primer, ko zunanje ministrstvo v mednarodnih odnosih nastopa vedno bolj v vlogi koordinatorja, medtem ko pri konkretnih vprašanjih in oblikovanju odločitev sodelujejo strokovnjaki z drugih ministrstev. Vsakodnevni stiki med resornimi ministrstvi so torej bolj intenzivni in dostikrat obidejo tradicionalne diplomatske kanale, ki vodijo prek zunanjega ministrstva.

2.2 povečan pomen javnega mnenja in tehnološki napredek

Z demokratizacijo se je povečalo sodelovanje in vpliv javnosti pri oblikovanju in izvajanju zunanje politike. Burt, Robison in Fulton (1998: 9) trdijo, da je prav javna dimenzija tista, ki je najbolj vplivala na spremembe v diplomaciji. S tem se lahko strinjamo, saj je prav javna komponenta tista, zaradi katere je prišlo do novih oblik diplomacije (na primer javna ali kulturna diplomacija). Javna diplomacija je tipičen primer, ko je javnost postala predmet dela diplomatskih aktivnosti. Civilna družba je dostikrat zelo aktivna na področju mednarodnih odnosov. Nevladne organizacije ali posamezniki imajo lahko širok mednarodni vpliv na določenih področjih in so dostikrat aktivnejši kot vlade same in predstavljajo tudi dopolnilne kanale tradicionalni diplomaciji.

Ob koncu 19. stoletja so nove oblike komunikacije (telegraf, telefon) pospešile komunikacijo ter s tem tudi “pospešile integracijo mednarodne skupnosti v univerzalno mednarodno skupnost” (Benko 2000: 145). Pojav in razširitev drugih komunikacijskih tehnologij, predvsem televizije, mobilne telefonije in interneta, te procese še stopnjujejo. Ker je diplomacija tudi oblika komunikacije med državami oziroma je komunikacijska aktivnost bistven element diplomacije (Jönsson in Hall 2005: 397), je imela komunikacijska revolucija zanjo še toliko večje posledice. Diplomatska korespondenca je postala hitrejša. To je vneslo predvsem večjo odzivnost diplomacije, saj po eni strani

informacije hitreje pritekajo v zunanja ministrstva, po drugi strani pa DKP hitreje dobivajo navodila za svoje akcije. Po drugi strani pa pomenijo novi komunikacijski kanali tudi možnost neposrednega stika med zunanjimi ministrstvi ali voditelji držav. Te nove oblike diplomacije so telediplomacija, telefonska diplomacija in druge. Poleg tega so nove oblike transporta omogočile hitra potovanja in pripomogla k večji teži voditeljev držav, ki lahko dogovore sklepajo osebno, na najvišji ravni.

Nove oblike komunikacij so pripeljale do porasta množičnih medijev, s tem pa se je razširila tudi dostopnost informacij. Množični mediji v povezavi z javnostjo ne predstavljajo samo demokratičnega nadzora nad diplomacijo, ampak s svojimi zgodbami in temami tudi vplivajo na diplomatsko agendo.

2.3 Širjenje diplomatske agende

Diplomatska agenda se je razširila preko tradicionalnega diplomatskega terena, torej vprašanj vojne in miru (*high politics*), na druga področja (*low politics*) mednarodne politike (White 2005: 322). Deloma smo širjenje diplomatske agende že nakazali, ko smo govorili o pomenu mednarodnih organizacij, javnosti, civilne družbe in množičnih medijev za sodobno diplomacijo. Širjenje agende je seveda povezano tudi z imperativom multilateralnega dogovarjanja.

Tehnološka revolucija je pripeljala do novih tem, povezanih s tehnologijo. Problemi, povezani s stranskimi učinki tehnološkega in znanstvenega razvoja, kot so na primer vprašanja s področij biomedicine, vesolja, avtorskih pravic in drugih, so dandanes redno del diplomatskih pogajanj ali dogovarjanj. Nekateri procesi in aktualna vprašanja mednarodne skupnosti so preveč globalna in kompleksna, da bi jih posamezne države lahko razreševale same. Varstvo okolja, terorizem, trajnostni razvoj, migracije in varstvo človekovih pravic so teme, ki so zato dandanes vsakodnevno na diplomatski agendi.

3. KONCEPT KULTURNE DIPLOMACIJE

3.1 Zgodovinski razvoj (kulture) diplomacije

Diplomacija izvira iz potrebe po komunikaciji med različnimi ljudmi ter med seboj različnimi ljudstvi in je v tem smislu tudi prastara dejavnost. Nicolson poudarja, da diplomacija “ni ne izum ne zgodovina kakega političnega sistema, ampak bistven element vsakega razumnega odnosa med človekom in človekom, narodom in narodom.” (Nicolson 1988: 4). Da bi razumeli sodobno diplomacijo, je potrebno razumeti ne samo nove značilnosti mednarodne skupnosti, ampak tudi njeno evolucijo skozi zgodovino. Na zametke diplomacije naletimo že s pojavom prvih teritorializiranih družbenih skupin (Benko 1997: 257). Zaradi interakcije različnih družbenih skupin se je pojavila tudi potreba po prvih diplomatih, ki so komunicirali z drugimi v imenu celotne skupnosti. Tradicionalno so bili to plemenski poglavarji in starejši člani z določenimi življenjskimi izkušnjami in avtoriteto znotraj skupine. Ker so običajno komunicirali s sovražnimi plemeni v času vojne oziroma konfliktov³⁵, so se razvili tudi določeni običaji, povezani s temi odposlanci. Prepričanje, da je bolje poslušati sovražnika, kot pa ga ubiti³⁶ (Jönsson in Langhorne 2004: ix) in dejstvo, da so obravnavali poslanca kot nedotakljive tudi v času spopadov, kaže na zgodnji razvoj posebnih privilegijev in imunitet, ki jih uživajo diplomati.

Pradavna je tudi povezava med diplomacijo in kulturo. Tako je bila po mnenju Arndta (2005: 1) kulturna komponenta zelo izpostavljena že v zgodnji diplomatski praksi, saj “zgodnja diplomacija ni predstavljala odnosov med različnimi nacionalnimi državami, ampak med različnimi kulturami”. Uspešne civilizacije, Perzijci, Bizantinci, Rimljani, so vedno temeljile na asimilaciji idej, tehnologije in drugih vidikov kulture.³⁷ Aktivnosti, ki jih danes razumemo kot kulturno diplomacijo, niso izum zadnjih stoletij. Izmenjave informacij in ljudi, šolanje in izobraževanje, arhitektura in umetnost, so prastara orodja, ki so jih uporabljali vladarji, da so povečali svoj vpliv. Arndt navaja vrsto primerov, ko so diplomati z uporabo kulture dosegli svoje strateške cilje brez nepotrebnega prelivanja

---

³⁵ Diplomatska literatura pogosto navaja pogajanja o premirju za pokop mrtvih in oskrbo ranjenih.

³⁶ V povezavi s tem se je razvila celo fraza *'don't kill the messenger'*, ki naj bi jo prvi ubesedil William Shakespeare v svojem Henriku IV, kot načelo in vodilo za ravnanje z odposlanci pa je znano že precej dlje.

³⁷ Podobno edina preostala velesila - ZDA - veljajo za 'melting pot' ali talilni lonec različnih kultur.

krvi.³⁸ Zato celo parafrazira Grotiusovo frazo, ko pravi, da če je vojna zadnje zatočišče kraljev, je kulturna diplomacija nedvomno prvo. Ne samo kot miroljubna opcija, kultura se je tudi že od nekdaj uporabljala tudi kot pripomoček za 'odpiranje vrat' in vstopanje v dialog z drugimi državami ter kulturami (Arndt 2005: 1–23).³⁹

Ne samo, da so diplomati med seboj povezovali različne kulture, ampak so jo uporabljali kot svoj instrument za svoje delovanje. Najstarejši primer tega je praksa izmenjave diplomatskih daril. Darila, ki so jih prinašali tuji odposlanci na dvor, so običajno izražala bogato kulturno in tehnološko razvitost države pošiljateljice. Tudi dandanes so protokolarna darila tesno povezana s kulturo države. Slovenski protokol "izbira darila za tuje goste s področja slovenske kulturno-zgodovinske dediščine ter področja sodobne slovenske obrti" (Činkole 2004: 52–53). Poudarjanje kulturne identitete v diplomatski praksi ni povezano samo z darili, tudi protokolarni objekti dostikrat spadajo med zaščiteni zgodovinsko-kulturno dediščino države.⁴⁰ Namen je čim boljša reprezentacija kulture in kulturne identitete darovalca oziroma gostitelja na simbolni ravni.

V času grških mestnih držav se je izoblikovala prva mednarodna skupnost (Benko 1997: 23). Z večjo intenzivnostjo stikov in odnosov med polisi je bilo pogostejše tudi pošiljanje odposlancev. Poleg nedotakljivosti tudi v času spopadov, se v tem času pojavi razmišljanje o posebnih vrlinah in sposobnostih, ki naj bi jih odposlanci imeli. Ker so imeli stari Grki predvsem živahne trgovske odnose, so ti zgodnji diplomati morali obvladati posebne veščine. Obvladanje pogajalskih tehnik ter dobre retorične sposobnosti so bile upoštevanja vreden kriterij pri njihovi izbiri. Odtod izvirajo razmišljanja o diplomaciji kot umetnosti in veščini. Pri moderni teoriji pogajanj igrajo pomembno vlogo kulturne razlike. Spretni pogajalci, kar naj bi diplomati vsekakor bili, morajo poznati

---

³⁸ Žal se je vero ali prepričanje o večvrednosti lastne kulture tudi dostikrat zlorabljalo. Zato velja, da je vsaj toliko vojn, kot jih je bilo preprečenih s pomočjo kulture, zaradi nje tudi začelo.

³⁹ Arndt navaja primer Mattea Ricia, ki je med leti 1583 in 1610 sam prepričal Kitajsko, da se odpre na zahod, pri tem pa je kot temelj za sodelovanje uporabljal izključno kulturo.

⁴⁰ Kot protokolarni objekti se v RS uporabljajo grad Strmol, grad Snežnik, grad Brdo, vila Tartini, vila Bled, vila Podrožnik in drugi. Praksa slovenskega protokola je, da gostom podarijo tudi brošuro z informacijami o objektu, v katerem se nahajajo. S tem se dodatno promovira in osvetljuje zgodovinsko-kulturna dediščina (Činkole 2004: 53).

ozadje, vrednote, norme in običaje nasprotne strani, z eno besedo kulturne posebnosti, zato da bi se lahko uspešno pogajali.⁴¹

Tudi odposlanci Bizantinskega cesarstva so morali obvladati posebne diplomatske veščine ter jezike sosednjih ljudstev. Še bolj pomembno pa je to, da je imelo bizantinsko cesarstvo tudi precej jasno definirano zunanjo politiko. Ta je obsegala oslabitev barbarov tako, da se jih medsebojno spre, razvijanje prijateljstva s sosednjimi ljudstvi ter spreobračanje drugih vernikov v krščansko vero (Nicolson 1988: 10). To naj bi Bizancu dolgoročno zagotovilo mir, stabilnost in razvoj brez pretirane uporabe sile. Vera se je torej, kot komponenta kulture, povezala s cilji zunanje politike že v njenih začetkih. Bizantinski odposlanci so imeli funkcijo izvajalcev te zunanje politike. Nicolson (*ibid*: 10) hkrati navaja tudi razširitev funkcij diplomatov. Niso bili več samo pogajalci, ampak ljudje, z vpogledom v dogajanje v tujini, o čemer so tudi izčrpno poročali vladarjem, kar je še danes ena temeljnih nalog DKP-jev. Točnost in relevantnost njihovega obveščanja je temeljila med drugim tudi na njihovem poznavanju in razumevanju tuje kulture.

Potreba po stalnem obveščanju o dogajanju v tujini ter komunikaciji med suvereni je v 14. in 15. stoletju, v času italijanskih mestnih držav, pripeljala do (bolj ali manj) stalnih predstavnikov suverena v tujini in do odprtja prvih rezidenčnih ambasad. Diplomacija je tako prerasla v poklic, ki so ga opravljali premožni, ugledni in razgledani posamezniki višjih slojev. Nemalokrat so vladarji kot svoje odposlance pošiljali tudi umetnike. V tem času so kot diplomati na primer služili Petrarca, Dante in Boccaccio (Čačinovič 1994: 22).⁴² Razlog za to je njihov širši ugled na umetniškem področju. Prav ta vpliv njihovih idej v umetniškem smislu jim je zagotavljal, da so dosegli veliko število ljudi in da so bila njihova mnenja spoštovana in cenjena tako med višjimi kot med nižjimi sloji prebivalstva. K temu je potrebno dodati tudi rastoči trend mecenstva. Umetniki, ki so služili na tujih dvorih, so ena izmed najzgodnejših oblik izmenjave ljudi in umetnosti med kulturami, torej programov, ki so dandanes v samem srcu kulturne diplomacije. Arndt (2005: 2) navaja tudi pogoste izmenjave in/ali poroke plemiških sinov in hčera, ki

---

⁴¹ V ta kontekst spada znan pregovor 'Ko si v Rimu, se obnašaj kot Rimljan.', ki v bistvu nakazuje nujnost prilagajanja v medkulturni komunikaciji, prilagajanje pa predpostavlja razumevanje drugega.

⁴² Znane in ugledne osebe so države ali suvereni kot svoje odposlance uporabljali že prej. "Grki so kot odposlance v tujino pošiljali svoje najboljše ljudi – pesnike in filozofe – še posebej takrat, ko je njihov vpliv na tem območju začel bledeti" (Arndt 2005: 4). To velja tudi za kasnejša obdobja. Voltaire, Rubens in Descartes so lepi primeri iz kasnejših časov.

naj bi ustvarjale medsebojno zaupanje med kraljestvi. Kljub temu pa diplomacija kot poklic na splošno v času srednjega veka ni uživala pretiranega ugleda. Razlog za to je, da je bila diplomacija zgolj orodje vladarjem pri doseganju njihovih (nemalokrat) egoističnih ciljev, pri tem pa so nekateri diplomati dostikrat uporabljali moralno sporne tehnike, kombinacijo laži, izsiljevanja in podkupovanja. Dandanes ustaljene diplomatske tehnike – pogajanja, dogovarjanja in kompromisi – so bile bližje trgovcem, ki so se z razmahom svetovne trgovine, ki je sledila velikim geografskim odkritjem, začeli bolj zanimati tudi za področje diplomacije. Z razmahom svetovne trgovine so postali stiki rednejši med bistveno različnimi kulturami. Poleg izmenjave tehnologije se je s tem povečala tudi možnost enosmernega vpliva ene kulture na drugo. Tu ne gre samo za kulturni imperializem, določene kulture so se namreč izoblikovale kot t.i. *'trend setterji'*, s tem pa se je tudi bistveno povečala vplivnost teh držav.⁴³

A splošna percepcija diplomacije kot spletkarstva in pokvarjenosti je v javni zavesti ostala še dolgo. V postwestfalski ureditvi Evrope, v času koncerta velikih sil, je diplomacija služila machiavelističnemu in skrajno realističnemu pristopu držav k mednarodnim odnosom. Tajni sporazumi in sporazumi, sklenjeni na mirovnih konferencah, so bili igra moči, daleč od oči javnosti, ki je bila z njimi dostikrat tudi prizadeta. Novost tistega časa je razvoj nekaterih pravil diplomatskega protokola in ceremoniala. S povečanjem števila diplomatov, ki so sodelovali na mednarodnih konferencah, je dostikrat prihajalo do zapletov v zvezi s protokolom. Postalo je jasno, da je treba polje diplomacije kodificirati. Prva kodifikacija diplomatskega prava se je zgodila na dunajskem kongresu leta 1815, naslednja pa na kongresu v Aachnu leta 1818. Z *“/.../ dunajskim pravilnikom /se je/ diplomatska služba priznala kot poklic, različen od tistega, ki ga opravljajo politiki in državniki”* (Simoniti 1994: 8). Določili so tudi range diplomatskih predstavnikov ter vprašanje prednosti pri protokolu. Bull govori tudi o posebni diplomatski kulturi, ki se je razvila kot posledica *“skupnega nabora vrednot in idej uradnih predstavnikov države”* (Bull 1995: 316). Diplomatska kultura je oblika poklicne kulture, povezane z diplomatskim poklicem, ki se je z univerzalizacijo diplomacije, protokola in ceremoniala, globalizirala prek evropskih meja tako, da je

---

⁴³ Primer je Francija, ki je okrog druge polovice 17. stoletja narekovala arhitekturne, umetnostne in druge trende vsej Evropi (Arndt 2005: 9).

skupna vsem diplomatom. Vzporedno s tem je v večini držav rasla profesionalizacija diplomatskega aparata. Ustanavljati so se začela ministrstva za zunanje zadeve, ki so skrbela tako za komunikacijo med odposlanci in državo pošiljateljico, kot za komunikacijo med državami ter za izvajanje zunanje politike.

Ninkovich (Arts and Minds 2003: 26–27) trdi, da so se prvi poskusi institucionalizacije kulturne diplomacije ter “integracije kulturnih in zunanjih odnosov” pojavili v času visokega nacionalizma (*high nationalism*).⁴⁴ Od preloma stoletja do druge svetovne vojne so predvsem velike sile pospešeno ustanovljale kulturne oddelke znotraj svojih zunanjih ministrstev ter institucije, povezane z njimi, ki so skrbele za promocijo nacionalnega jezika in umetnosti v tujini.

Na mednarodni ravni se je po prvi svetovni vojni začelo bolj intenzivno razmišljati o kulturi kot o polju za miroljubno sodelovanje držav. V sistemu DN je bil ustanovljen *International Committee for Intellectual Cooperation* (ICIC), čigar naloga je bila sodelovanje na področju kulture.⁴⁵ Programi so vključevali izmenjavo profesorjev in študentov ter ustanavljanje knjižnic. S tovrstnimi projekti naj bi se povečalo medsebojno razumevanje, kar naj bi pomagalo preprečiti podobne konflikte, ki so pripeljali do prve svetovne vojne. Kljub temu, da ICIC ni bil posebno uspešen (predvsem zaradi premajhnih sredstev ter alternativ v akademskih izmenjavah, ki so že obstajale v institucionalizirani obliki), se je ideja po drugi svetovni vojni prenesla tudi v sistem Združenih narodov (Reeves 2004: 50). UNESCO (Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)⁴⁶ je specializirana agencija Združenih narodov in predstavlja platformo za sodelovanje med državami na kulturnem in izobraževalnem področju. Cilji organizacije so skladni z nekaterimi razvojnimi cilji novega tisočletja ZN (*UN Millennium Development Goals*), predvsem povečanje globalne produkcije znanja in zagotavljanje izboljšanja pogojev za izobraževanje, kar je eden od temeljnih pogojev za trajnostni razvoj (UNESCO 2007b). Poleg tega se UNESCO aktivno vključuje v pokonfliktno obnovo prizadetih držav ter izvaja konkretne projekte, katerih cilj je večanje

---

⁴⁴ Dejansko pa so predvsem kolonialne sile že prej uporabljale kulturo za širjenje svojega vpliva. Vendar pa je pri tem šlo bolj za kulturni imperializem in 'ponaševanje' narodov pod kolonialno oblastjo kot za izmenjavo.

⁴⁵ Člani komiteja so bili znani akademiki in znanstveniki, med drugim Marie Curie, Albert Einstein, Bela Bartok in drugi (Reeves 2004: 49–50).

⁴⁶ Organizacija je bila ustanovljena 16. novembra 1945 in ima trenutno 192 držav članic.

medkulturnega dialoga. Leta 2001 je UNESCO sprejel deklaracijo o kulturni raznolikosti (*UNESCO Declaration on Cultural Diversity*), leta 2005 pa konvencijo o zaščiti in promociji raznolikosti kulturnega izražanja (*UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*). S tem se kulturna raznolikost seli na raven univerzalnih vrednot.

Po drugi svetovni vojni je prišlo do ustanovitve univerzalne organizacije – OZN, znotraj katere je napadalna vojna prepovedana. Države pri izvajanju svoje zunanje politike tako ne morejo več samovoljno uporabljati sile, zato uporabljajo druga sredstva. Ko razmišljamo o kulturni diplomaciji, imamo v mislih predvsem politična in psihološka sredstva. S kodifikacijo diplomatskega prava, predvsem DKDO in DKKO pa je bila diplomaciji zaupana tudi naloga ustvarjanja prijateljskih odnosov na področjih, ki izvorno niso sodila v sfero diplomacije – na področju kulture, znanosti in gospodarstva.

Kljub začetnemu optimizmu, ki ga je vlivala ustanovitev OZN, pa je svet počasi drsel v novo, tokrat hladno, vojno. V bipolarnem sistemu so bili stiki med ljudmi iz različnih blokov dokaj omejeni. Ideološki spopad je bil v ospredju diplomacije obeh svetovnih velesil. Vsaka od niju je želela prikazati svoje vrednote, ideologijo in prepričanja kot tisto, kar je za druge vredno posnemanja. Paradoks kulturne diplomacije v času hladne vojne je, da se je dejavnost, ki naj bi večala medsebojno razumevanje in skrbela za dialog, znašla v središču 'vojne idej'. Po eni strani je zato to obdobje intenzivne rasti vladno sponzoriranih kulturnih in izobraževalnih programov, po drugi strani pa so se ti programi (pre)večkrat uporabljali zgolj kot podlaga za informacijske dejavnosti propagande, ali, še huje, krinka za operacije tajnih služb.

Kljub temu predstavlja hladna vojna enega od viškov kulturne diplomacije. Države so intenzivno razvijale kanale, tudi komplementarne uradnim, prek katerih so lažje prenašale sporočila tujim občinstvom. Poleg ustanavljanja institucij, ki so se ukvarjale s področjem kulture in izobraževanja ali podpiranjem tovrstnih nevladnih ustanov, lahko omenimo tudi raznovrstne in obsežne programe javne diplomacije.

Kot primer za ilustracijo različnih programov nam bodo služile ZDA. Takoj po vojni je ameriška vlada v Nemčiji, Avstriji in na Japonskem začela izvajati obsežne kulturne in izobraževalne programe, katerih namen je bil reedukacija prebivalcev v smislu demilitarizacije in demokratizacije družbe in njenih vrednot (npr. Cummings 2003: 4;

Sablosky 2003: 4; Arts and Minds: 28; Dandavate 2006: 39–40).⁴⁷ V toku hladne vojne so, na organizacijski ravni, lepo razvidna konstantna trenja med informacijsko in kulturno komponento javne diplomacije. Leta 1938 je bil znotraj State Departmenta ustanovljen oddelek za kulturno sodelovanje. Kmalu po koncu vojne je predsednik Thruman oddelek združil z dvema drugima oddelkoma⁴⁸, ki sta se med vojno ukvarjala z informacijskimi dejavnostmi. Na novo formiran oddelek se je imenoval Oddelek za mednarodne informacije in kulturne zadeve (*Office of International Information and Cultural Affairs*).

Leta 1946 je ameriški kongres sprejel Fulbrightov zakon⁴⁹, ki je predstavljal osnovo za bilateralne izmenjave študentov, profesorjev in umetnikov.⁵⁰ Zakon je bil kasneje nadgrajen kot Smith-Mundov zakon (1948) v katerem je State Departmentu prvikrat zaupana naloga, da “izvaja mednarodne informacijske, izobraževalne in kulturne dejavnosti po *celem svetu* (poudarek dodal avtor)” (Cummings 2003: 7). Hkrati je spet prišlo do ločitve kulturno–izobraževalne in informacijske komponente. Za prvo je postal zadolžen Urad za izobraževalne izmenjave (*Office of Educational Exchange*), za drugo pa Urad za mednarodne informacije (*Office of International Information*). Naslednja sprememba je bila ustanovitev Informacijske agencije Združenih držav (*US Information Agency*) leta 1953. Ta je bila neodvisna od zunanjega ministrstva in je prevzela naloge osrednje agencije za izvajanje javne diplomacije v tujini, vključno z administracijo kulturnih centrov. S tem pa se aktivnosti zunanjega ministrstva na področju kulturne diplomacije niso prenehale. Nevladnim organizacijam je ministrstvo zagotavljalo finančna sredstva, s pomočjo katerih so bile ustanovljene številne izobraževalne organizacije in inštituti, ki so se ukvarjali z regionalnimi ali globalnimi vprašanji. Na diplomatsko konzularna predstavništva je padel velik del odgovornosti za izvajanje različnih programov javne diplomacije. Za nekoliko ožje občinstvo, sestavljeno iz diplomatov in drugih visokih predstavnikov, je bil oblikovan *Arts on Embassy Programme*. Od leta 1964 so tako poslopja ambasad krasila različna umetniška dela

---

⁴⁷ Arndt celo zapiše, da je bila pacifikacija teh narodov, poleg razpada Sovjetske zveze, ena od največjih 'tihih' zmag kulturne diplomacije (Arndt 2005: 525).

⁴⁸ Urad za vojne informacije (*Office of War Information*) in oddelek za koordinacijo medameriških zadev (*Office of the Coordinator of Inter-American Affairs*).

⁴⁹ Zakon je pooblastil zunanje ministrstvo, da se dogovori z drugimi vladami in uporablja tuje valute, ki jih pridobi s prodajo vojnih presežkov (US war surplus) in s tem financira akademske in kulturne izmenjave.

⁵⁰ Cummings ocenjuje, da je v 50 letih (1946 – 1996) podeljevanja Fulbrightovih štipendij približno 250.000 ljudi prišlo na izmenjavo in nekaj časa živelo v ZDA.

ameriških umetnikov. V sodelovanju z DKP-ji je State Department v 50-ih letih organiziral vrsto turnej ameriških umetnikov in kulturnikov v tujini. Med posamezniki, t.i. kulturnimi ambasadorji, so bili številni jazzovski glasbeniki; Louisa Armstronga se je celo prijel vzdevek 'Ambassador Satch'. Jazz predstavlja nekakšen simbol kulturne diplomacije v času hladne vojne. Da so bili prav črnski jazzovski glasbeniki izbrani kot 'ambasadorji dobre volje' (*goodwill ambassadors*) ni slučaj. Jazz je namreč unikatno ameriški glasbeni slog, nastal s stapljanjem ameriške in afriške glasbe (Arts & Minds: 30). Glasba je bila toplo sprejeta v svetovnem merilu in turneje so bile uspešne, saj so uspele privabiti ogromno ljudi. Jazzovskim umetnikom je kot prvim predstavnikom zahoda uspelo javno nastopati za železno zaveso. Jazz je bil sprejemljiv za obe strani zaradi njunih lastnih interesov, kar lepo ponazarja logiko kulturne diplomacije hladne vojne. Pretežno črnske avtorje je Sovjetska zveza uporabljala kot primer dvoičnosti Združenih držav, saj so bili tam še vedno rasno segregirani, nasprotna stran pa kot dokaz, da lahko v ZDA uspe vsak in da črnici uživajo svobodo in enakopravnost tako kot ostali.

Po koncu hladne vojne je za nekaj časa upadlo tudi zanimanje držav za kulturno diplomacijo. A v vedno bolj kompleksnem globalnem svetu in z nekaterimi novimi konflikti je potreba po kulturni diplomaciji gotovo večja, ne manjša. Danes smo priča pravi poplavi različnih neodvisnih organizacij ter zasebnih fundacij, ki se ukvarjajo s sodelovanjem in programi izmenjav na področju kulture, znanosti in izobraževanja. Medtem ko te svoje aktivnosti izvajajo iz filantropskih ali profitnih razlogov, se mednarodne in regionalne vladne organizacije ukvarjajo s temi temami zaradi večanja sodelovanja in medsebojnega razumevanja držav, preprečevanja konfliktov ter trajnostnega razvoja. Ne samo v okviru mednarodnih organizacij, ki so specializirane na tem področju, tudi v okviru drugih, (primarno varnostnih in političnih) mednarodnih in regionalnih organizacij se kultura vedno bolj pojavlja kot eden od stebrov, komplementarnih političnemu dialogu. Kultura v mednarodnih odnosih pridobiva na pomenu, zato je nanjo nujno gledati kot na integralno komponento zunanje politike.

3.2 Današnji pomen kulturne diplomacije

Spremembe, ki smo jih navedli v prejšnjem poglavju, imajo globok vpliv na diplomacijo. Demokratizacija, nove teme in novi načini komunikacije, predvsem pa povečan pomen javnosti, so povzročili, da javna diplomacija pridobiva na pomenu in bo zato v 21. stoletju postala osrednja diplomatska praksa (Melissen 2005: 4; Riordan 2004: 1, 5; Plavšak-Krajnc 2004: 14).⁵¹ Hkrati pa prav omenjene spremembe zahtevajo tudi določene spremembe v načinu njenega izvajanja in njeni vsebini. V nadaljevanju so našteje nekatere značilnosti, ki naj bi jih po mnenju nekaterih analitikov vključevala nova paradigma javne diplomacije (npr. Melissen 2005; Riordan 2004; Henrikson 2006; Gonesh in Melissen 2005). Argument, ki ga bomo zagovarjali je, da je kulturna diplomacija kot polje znotraj javne diplomacije vse bolj pomembna, saj vsebuje vse tiste značilnosti, ki naj bi jih imela 'nova' javna diplomacija.

V različnih časovnih obdobjih se je javna diplomacija uporabljala različno intenzivno. Običajno lahko opazimo njen porast v času kriz, ko pa se kriza poleže, tudi javna diplomacija skoraj izgine. ZDA so na primer po koncu hladne vojne opazno zmanjšale število osebja, programov in finančnih sredstev, namenjenih javni diplomaciji, po terorističnih napadih 11. septembra pa so te dejavnosti zopet okrepile. Podoben vzorec lahko zasledimo tudi pri drugih državah.

Če pa naj javna diplomacija postane osrednja diplomatska praksa, je potrebno zagotoviti njeno dolgoročno prisotnost.⁵² Javna diplomacija mora tako postati integralni del zunanjepolitičnega načrtovanja.⁵³ Ker je meja med zunanjo in notranjo politiko vedno bolj zabrisana (Gonesh in Melissen 2005: 6), so tudi notranjepolitični akterji vedno bolj zainteresirani za sodelovanje, zato jih je potrebno vključiti v oblikovanje zunanje politike. Še en argument, zakaj je potrebno v oblikovanje javne diplomacije vključiti tudi druge akterje, je dejstvo, da je z razvojem množičnih medijev in revolucijo v

---

⁵¹ Pri tem še povejmo, da javna diplomacija pravzaprav ni tako nova, kot jo nekateri predstavljajo. Batora (Batora 2005: 2) na primer trdi, da so diplomati komunicirali z javnostjo že pred pojavom koncepta javne diplomacije. Res pa je, da to ni bila ne stalna ne centralna diplomatska praksa.

⁵² Ed Murrow, ki je bil nekaj časa direktor Informacijske agencije Združenih držav (USIA) se je slikovito izrazil, da mora biti javna diplomacija prisotna že pri 'vzletu', ne le pri 'zasilnem pristanku' (v Riordan 2004: 8).

⁵³ Ob tem Gonesh in Melissen (2005: 9) opozarjata, da je zaradi zahteve po prilagajanju javnosti težko izdelati neko globalno in dolgoročno strategijo javne diplomacije. Namesto tega je potrebno strategijo izdelati za vsak posamezen primer.

komunikacijah država izgubila monopol nad informacijami. Slika države se ustvarja na mnogo načinov, na katere sama ne more vplivati – prek filmov, literature, televizije, osebnih stikov in prek drugih medijev (Leonard *et al.* 2005: 6–7). Širok javni konsenz o ključnih sporočilih namreč zagotavlja tudi večjo konsistentnost sporočil javne diplomacije.⁵⁴

Vdor javnosti in njen povečan pomen v mednarodnih odnosih je prisilil države, da iščejo širšo podporo za svoje politike tudi prek svojih meja. Nekateri globalni izzivi ne zahtevajo samo multilateralnega pristopa držav, ampak tudi vključevanje globalne javnosti. Problema onesnaževanja okolja vlade ne morejo razrešiti brez sodelovanja nevladnih organizacij, industrije, pa tudi globalne javnosti (Riordan 2004: 8). Po eni strani je treba v oblikovanje zunanje politike vključiti čim več domačih akterjev, po drugi strani pa mora javna diplomacija komunicirati s širokim ciljnim občinstvom. Potreben je torej nov pristop komunikacije, kjer tradicionalna diplomacija predstavlja le enega od možnih kanalov. Z drugimi besedami, informacijsko komponento javne diplomacije je potrebno razširiti v širok dialog, ki vključuje tako domačo kot tujo civilno družbo.

“Javno diplomacijo se dostikrat prikazuje kot enosmerno komunikacijo vlad” (Melissen 2005:10). Informacijske dejavnosti, usmerjene v 'zagovarjanje politik', branding in promocijo države, so res njen pomemben (ali celo prevladujoč) del. Vendar oblikovanje trajnih rešitev globalnih problemov ne more biti vsiljeno, zato je nujen dialog, ki temelji na medsebojnem spoštovanju in razumevanju. Ena izmed novih prioritet javne diplomacije je torej ustvarjanje zaupanja in razumevanja med družbami, ki sta nujno potrebni sestavini za kvaliteten in enakopraven dialog. Namesto 'spina' mora zato javna diplomacija podajati točne informacije.

“Veliko komentatorjev ugotavlja, da bodo teme javne diplomacije, pa tudi diplomacije na splošno, vedno bolj ideje in vrednote” (Riordan 2004: 10). Mnogi pa ob tem pozabljajo, da javna diplomacija že ima orodja, s katerimi lahko vstopa v dolgoročen dvosmeren dialog s širokim krogom ljudi. To je njen kulturno-izobraževalni del, ki ga predstavlja kulturna diplomacija.

---

⁵⁴ Kot trdita Gonesh in Melissen (2005: 4), je “javna diplomacija bolj učinkovita, če se povezuje z širšimi nacionalnimi vrednotami in interesi”.

Arndt (2005: 546–547) tako zapiše, da je razlika med diplomati in diplomati, ki izvajajo kulturno diplomacijo, ta, da “diplomati, ki opravljajo kulturno diplomacijo (v primerjavi s tradicionalnimi diplomati op.a.), delujejo na drugačne načine, z drugimi orodji, z drugimi občinstvi, v drugačnem časovnem obdobju in na drugačnih mestih”. Kulturna diplomacija je po definiciji dolgotrajna dejavnost, ki temelji na vzajemnosti in ne na enosmernem toku informacij. Pri tem uporablja nekatera specifična orodja. (Wyszomirski *et al.* 2003: 12) v svoji komparativni raziskavi kulturne diplomacije devetih držav zapišejo, da (med drugim) obstaja devet instrumentov kulturne diplomacije, ki jih države uporabljajo pri izvajanju le-te.⁵⁵ To so:

- izmenjava oseb v izobraževalne in kulturne namene,
- pošiljanje razstav in performansov v tujino,
- sponzoriranje seminarjev in konferenc tako doma kot v tujini z mednarodno udeležbo,
- podpora programom in institucijam, ki se ukvarjajo z jezikovnim izobraževanjem,
- podpora infrastrukturi v obliki kulturnih inštitutov/centrov/forumov v tujini,

---

⁵⁵ Ti instrumenti načeloma ne zahtevajo posebnih formalnih okvirjev, lahko pa se države odločijo in tako sodelovanje formalizirajo s sklepanjem bilateralnih sporazumov. Krovni sporazumi se sklepajo na medvladni ravni in izražajo pripravljenost držav za sodelovanje na določenih področjih (najpogostejša praksa so sporazumi o sodelovanju na področju kulture, znanosti in izobraževanja, čeprav so možni tudi ločeni sporazumi za vsako področje posebej). Za pripravo krovnih sporazumov so pristojna ministrstva za zunanje zadeve držav pogodbenic. Običajno se v takih sporazumih določi konkretniša področja sodelovanja, ne vsebujejo pa konkretnih programov. Pogodbenici se na primer obvezeta krepiti medsebojno sodelovanje na področju izobraževanja s spodbujanjem študijskih izmenjav ali spodbujati kulturno sodelovanje s tesnejšim sodelovanjem med kulturnimi institucijami. Po navadi ti sporazumi vsebujejo določilo, da se, ob obojestranskem interesu, sodelovanje intenzivira s konkretnimi izvedbenimi programi, ki jih med seboj sklenejo pristojna ministrstva. Običajna praksa je, da se krovni sporazumi sklenejo za določeno časovno obdobje in se po preteku avtomatično podaljšujejo, v kolikor nobena stran ne odstopi od sporazuma. Ker gre za mednarodne pogodbe, jih je potrebno, da stopijo v veljavo, ratificirati (primer krovnega sporazuma med vladama Republike Slovenije in Litve o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti je v prilogi A).

Izvedbeni sporazumi (ali programi sodelovanja) se, na podlagi določil krovnega sporazuma, sklepajo med ministrstvi, pristojnimi za področja, ki jih sporazum pokriva. Gre za konkretne projekte sodelovanja, ki lahko med drugim vključujejo opredelitev števila medsebojnih izmenjav po posameznih področjih in njihovo trajanje ali poimensko določitev ustanov, zajetih v programe sodelovanja. Ti sporazumi določajo tudi način medsebojnega obveščanja o terminu izmenjav in s tem povezanih postopkov ter določitev finančnih bremen, ki jih je dolžna kriti vsaka pogodbenična stran. Sklepajo se za določeno časovno obdobje in se ne podaljšujejo avtomatično. Ker ne gre za medvladne dokumente, ratifikacija ni potrebna, v slovenskem primeru jih potrdi vlada z uredbo (primer programa sodelovanja med Vlado Republike Slovenije in Zvezno vlado Zvezne republike Jugoslavije v kulturi in izobraževanju za obdobje 2002–2005 je v prilogi B). Možne so tudi posebne oblike medvladnih sporazumov, na primer sporazumi o položaju in delovanju kulturnih centrov.

- viri v obliki osebj (tako doma kot v tujini),
- podpora študijskim programom, ki so povezani z državo (npr. ameriške študije),
- mednarodno sodelovanje v kulturnih programih in projektih,
- aktivnosti, ki so povezane s trgovino kulturnih proizvodov in storitev.

Prek štipendij, kulturnih izmenjav, različnih izobraževanj, konferenc in drugih kanalov (tudi medijev in interneta) se ustvarjajo dolgoročni odnosi med posamezniki in skupinami. Dostikrat gre pri tem za odnose med posamezniki, ki si že delijo nekatere skupne točke – med kulturniki, akademiki, študenti.

“Kultura je ena glavnih determinant za to, kako ljudje dojemajo drug drugega in se soočajo z razlikami med njimi” (Bound *et al.* 2007: 19). Zato različne kulturne in izobraževalne izmenjave predstavljajo dobro osnovo za dialog o vrednotah. Hkrati se večja medsebojno razumevanje in razbijajo predsodki. Poleg tega imajo tudi države določene koristi. Naravna komponenta zunanje politike vsake države vključuje transfer in opazovanje o njeni preteklosti in prihodnosti v drugih državah (Diplomatic Bluebook 2006: 211). S tem se “/.../ ustvarja tudi kontekst, znotraj katerega lahko drugi razumejo naše nacionalne interese in politike” (Gonesh in Melissen 2005: 4). S podeljevanjem štipendij ali izmenjavo študentov država po eni strani izboljšuje svoje akademske standarde, po drugi strani pa je to dolgoročna investicija, saj “so lahko današnji študentje jutrišnji voditelji” (Sablosky 2003: 2). Promocija jezika je pomembna, ker jezik konstituira vse ostalo, na katerem temelji naša percepcija o svetu. Prevodi so eden najpomembnejših kanalov razširjanja informacij, idej in komunikacije s svetom.

Vse aktivnosti, ki smo jih naštel, se odvijajo dalj časa, običajno na javno dostopnih mestih in dosežejo širok segment družbe. Ne vključujejo zgolj informiranja, ampak omogočajo aktivno participacijo vsem zainteresiranim. V skladu z zahtevo po vključevanju širše družbe v izvajanje javne diplomacije lahko ugotovimo, da aktivnosti kulturne diplomacije izvaja širok krog domačih akterjev. Ker sta kulturna produkcija in izobraževanje področje, s katerim se ukvarja veliko število nevladnih organizacij, je tudi povezovanje z državo bolj verjetno v njihovem interesu, kot če bi šlo zgolj za informacijske dejavnosti.

Če je tradicionalna diplomacija predstavljala komunikacijo med diplomati in državnimi strukturami in je javna diplomacija uvedla komunikacijo med diplomati in

širšo javnostjo, gre kulturna diplomacija še korak dlje. Ob odsotnosti primerne slovenskega prevoda smo primorani zapisati, da se je komunikacija *few-to-few*, ki jo predstavlja tradicionalna diplomacija, z nastopom javne diplomacije razširila v komunikacijo *few-to-many*, kulturna diplomacija pa jo dodatno razširi, saj predstavlja komunikacijo *many-to-many* (Bound *et al.* 2007: 75).

Nekatere države so se na spremembe že odzvale in kulturo opredeljujejo kot enega od stebrov svoje zunanje politike (npr. Kanada, Nemčija, Avstrija). Pri tem velja opozoriti, da sam termin kulturna diplomacija v praksi redko zasledimo. Wyszomirski *et al.* (2003: 9) v svoji raziskavi primerjave kulturne diplomacije v devetih državah ugotovijo, da se kulturna diplomacija "izvaja pod številnimi različnimi imeni".⁵⁶ Termin kulturna diplomacija se bodisi zaradi preveč zamegljenega pomena bodisi zaradi rahlo negativne konotacije⁵⁷ v praksi zelo redko uporablja. Večinoma države uporabljajo termin mednarodna kulturna politika ali mednarodni odnosi v kulturi. Medtem ko prvi že sam po sebi nakazuje, da gre za določeno politiko (države) in torej izhaja iz nekih vrednot in interesov, ki stojijo v ozadju te politike, pa je poimenovanje 'mednarodni odnosi v kulturi' bolj nevtrarno. V širšem pomenu lahko namreč kot mednarodne kulturne odnose označimo vse stike in odnose med različnimi kulturami.

Metodološki problem, ki izhaja iz širitve diplomacije, ostaja definiranje ločnice med kulturno (ali javno) diplomacijo in kulturnim internacionalizmom, na kar opozarja tudi Batora (2005: 2). Kot posledica globalizacije ter komunikacijske revolucije je vstopanje v mednarodne kulturne odnose vsakodnevno. Poseben vidik teh odnosov je mednarodno kulturno sodelovanje ali mednarodno sodelovanje v kulturi. To sodelovanje poteka na različnih ravneh in preko različnih akterjev. Civilna družba je v današnjem času celo glavni generator tovrstnega sodelovanja. Med seboj se povezujejo inštitucije, organizacije, podjetja in posamezniki, ki se ukvarjajo z izobraževanjem in kulturno produkcijo. Povezovanje mimo države poteka na vseh nivojih, globalnem, regionalnem in lokalnem. Po mnenju Reevesove (Reeves 2004: 52) je potrebno za razlikovanje med

---

⁵⁶ Raziskava je zajemala Avstralijo, Avstrijo, Francijo, Japonsko, Kanado, Nizozemsko, Singapur, Švedsko ter Veliko Britanijo. Od teh držav samo Francija dejansko uporablja termin 'kulturna diplomacija', Japonska uporablja termin 'kulturna izmenjava', vse ostale pa mednarodno sodelovanje v kulturi ali mednarodna kulturna politika.

⁵⁷ Do negativne konotacije prihaja zaradi zgodovine različnih praks kulturne diplomacije. V različnih obdobjih se je pod tem imenom izvajalo vse, od kulturnega imperializma do propagande, o čemer smo že pisali.

kulturno diplomacijo in kulturnim internacionalizmom potrebno analizirati vsak program in organizacijo posebej ter oceniti cilje vlade na tem področju, da bi lahko identificirali, ali gre za prvo ali drugo.

3.3 Akterji kulturne diplomacije

Zahteva po vključevanju nevladnih akterjev v izvajanje javne diplomacije zastavi vprašanje, kdo vse sploh izvaja kulturno diplomacijo in na kakšen način? V prvi vrsti so to gotovo diplomati, ki služijo v okviru uradnega diplomatskega aparata države, ki ga predstavlja zunanje ministrstvo s svojo DKP mrežo. Na bolj neformalni ravni, še vedno pa v tesni povezavi z državo so to nacionalni kulturni inštituti. Njihove aktivnosti in pomen za kulturno diplomacijo bomo bolj podrobno pojasnili. Zaradi preobsežne množice drugih (potencialnih) akterjev bomo na tem mestu samo poudarili njihove prednosti.

Zunanja ministrstva so po izvoru mlajša kot ambasade. Z razmahom diplomacije se je povečala možnost “nekonistentnosti tako pri formulaciji kot izvajanju zunanje politike” (Berridge 2002: 5), zato so države začele ustanavljati zunanja ministrstva kot institucije, zadolžene za koordinirano implementacijo zunanje politike. DKP, ki so direktni izvajalci zunanje politike v tujini, so tako prešla pod pristojnost zunanjega ministrstva (kot dela vlade), kateremu poročajo, hkrati pa od njega dobivajo navodila za nadaljnje ravnanje in akcije. Med izvirne naloge zunanjih ministrstev spada izvajanje diplomacije, s tem pa tudi kulturne diplomacije in mednarodnega kulturnega sodelovanja. Pri tem notranja razdelitev ministrstva za zunanje zadeve “odseva prioritete in zmožnosti države v zunanji politiki (Said *et al.* 1995: 40). V kontekstu razumevanja kulturne diplomacije je torej pomembno vprašanje, ali znotraj institucionalnega okvira zunanjega ministrstva obstaja poseben oddelek, ki se ukvarja s kulturnimi vprašanji, ter kakšne so njegove pristojnosti in aktivnosti.

Zunanjo politiko in diplomatske aktivnosti v tujini države torej izvajajo prek (bolj ali manj) stalnih diplomatsko-konzularnih predstavništev. Prav ta dolgotrajna prisotnost, njihovi kontakti in poznavanje družbenega okolja v državi sprejemnici omogoča DKP-jem uspešnost pri izvajanju kulturne diplomacije. Tako tretji člen DKDO kot peti člen

DKKO kot funkcije misije izrecno omenjata razvijanje prijateljskih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico ter razvijanje sodelovanja na področju ekonomskih, kulturnih in znanstvenih odnosov.⁵⁸ Vendar pa lahko kulturna diplomacija nastopa tudi kot integralni del izvajanja ostalih funkcij, ki jih DKP-jem predpisujeta DKKO in DKDO⁵⁹.

V smislu simboličnega predstavništva lahko država z udeležbo svojih uradnih predstavnikov na določenih prireditvah pokaže simbolno strinjanje z vrednotami ali vsebinami, ki jih tak dogodek poudarja. Enako velja seveda za namerno neudeležbo. Še pomembnejše od simbolne funkcije, ki jo imajo v tem primeru diplomatski ali konzularni funkcionarji, je aktivna vloga DKP-jev pri izvajanju in asistiranju vsebinam, ki so povezane s kulturno diplomacijo.⁶⁰ To se lahko razteza prek poenostavljanja viznih postopkov za umetnike in študente, do aktivnega sodelovanja pri organizaciji in/ali izvedbi različnih dogodkov in prireditev. DKP-ji tudi vodijo pogajanja pri pripravi meddržavnih sporazumov na področju kulture in izobraževanja. Izrednega pomena je tudi komunikacijska funkcija DKP-jev. Pri tem ne gre samo za komuniciranje z mediji v državi sprejemnici ter poročanje o dogajanju državi pošiljateljici. Ustvarjanje kontaktov in mreženje med različnimi akterji s področja kulture in izobraževanja je vedno bolj v ospredju delovanja DKP-jev. Stiki in poznanstva, ki jih imajo diplomatski agenti, so dostikrat neprecenljivi za širši krog institucij in organizacij v državi pošiljateljici. Zato mora, če želi diplomatski aparat uspešno izvajati kulturno diplomacijo, ne samo učinkovito zagotavljati informacije in identificirati potrebe in želje javnosti v državi sprejemnici, ampak o tem tudi obveščati domače akterje. Za konec lahko omenimo še samo poslopje misije, ki lahko služi kot prostor za umetniška dela ali prireditve, res pa je, da v tem primeru občinstvo ni širša javnost, ampak povabljeni, ki imajo v te prostore dostop. Vrednost kulturne diplomacije v tem primeru je, da so kulturni dogodki lahko način, s katerim diplomati poglabljajo svoje medsebojne stike.

---

⁵⁸ 5. odstavek 3. člena DKDO in 2. odstavek 5. člena DKKO.

⁵⁹ Na kakšen način se izvaja to določilo je odvisno od držav samih, mora pa biti v okviru principov in omejitev, ki jih določata konvenciji. To velja za vse tri kategorije predstavništev, ki jih imajo države v tujini: ambasade, konzulati in častni konzulati.

⁶⁰ Ob politični ali geografski oddaljenosti so DKP pogosto lahko edini akter, ki lahko zagotavlja vsaj minimum kulturnih, izobraževalnih ali znanstvenih stikov med državami.

Z diverzifikacijo nalog, ki jih opravljajo DKP-ji, se je pojavila potreba po povečanju števila osebja. Zato so zunanja ministrstva začela zaposlovati strokovnjake s posameznih področij, ki so bili bolj usposobljeni za opravljanje specifičnih nalog. Beseda 'ataše' izhaja iz besede 'attached', kar pomeni dodan, pritrjen, priključen. Atašeji so uslužbenci, ki se ukvarjajo s specialnim področjem delovanja znotraj DKP-ja. Prav dejstvo, da so atašeji ambasadi priključeni in niso nujno del nje, jim zagotavlja poseben položaj. Po eni strani so zato lahko prikrajšani za določene privilegije in imunitete, ki izhajajo iz obeh dunajskih konvencij, in ki jih sicer imajo diplomatski agenti, po drugi strani pa so prav zaradi tega manj omejeni in bolj svobodni v svojem delovanju. Seveda pa je odvisno od vsakega posameznega primera in od odločitve države, na kakšen način so vključeni v delovanje DKP-jev. V kolikor so to osebe z diplomatskim statusom, imajo naziv kulturnega atašeja, kulturnega svetovalca ali kulturnega ministra glede na višino diplomatskega ranga (Arndt 2005: xix –xx). V praksi so najbolj pogosti kulturni ataše, vojaški ataše in tiskovni ataše, obstajajo pa tudi drugi, zadolženi za področja, ki predstavljajo posebne interese države pošiljateljice v državi sprejemnici.

Na koncu pa omenimo še probleme, na katere naletijo uradni diplomatski kanali pri izvajanju kulturne diplomacije. Velikost posamezne misije je odvisna od finančnih in človeških virov države, pa tudi od lokacije same misije (ali se misija nahaja v državi, ki je za državo pošiljateljico posebnega pomena). To hkrati določa tudi finančne in človeške vire, ki so dodeljeni misiji, kar odločujoče vpliva na to, koliko se bo predstavništvo zmožno udeleževati na področju kulturne diplomacije. Pri majhni misiji se bo tako hitro pokazalo pomanjkanje človeških virov. Ker bodo diplomati pripravljene "podrediti cilje nižjega ranga, da bi realizirali višji cilj" (Vukadinović 1989: 195) je precejšnja verjetnost, da bo v taki misiji kulturna diplomacija, čeprav na dolgi rok pomembna, učinkovita in zaželeno, odrinjena na stranski tir. Podobno velja pri pomanjkanju finančnih virov, ki se bodo trošili za cilje, ki jih je mogoče realizirati v krajšem roku. Dolgoročne cilje kulturne diplomacije pa se bo pri tem zanemarilo.

Ker je ministrstvo za zunanje zadeve izgubilo del svojih pristojnosti pri izvajanju nekaterih vidikov mednarodnih odnosov, njegovo osrednjo nalogo vedno bolj predstavlja koordinacija med DKP-ji in drugimi ministrstvi (npr. Berridge 2002: 19, Coolsaet 2004: 14). Po drugi strani pa imajo druga ministrstva in vladne agencije vedno večje pristojnosti

za mednarodno sodelovanje in sklepanje sporazumov na svojem področju. Ker kultura in izobraževanje načeloma spadata pod primarne pristojnosti drugih resorjev in ne zunanjega ministrstva, lahko kot akterje kulturne diplomacije opredelimo tudi te. Kateri točno so ti resorji oziroma vladne službe ali agencije, je odvisno izključno od notranje ureditve posamezne države ter notranje delitve pristojnosti med njimi. Kljub temu, da imajo dandanes vsa ministrstva praviloma svoje oddelke, ki se ukvarjajo z mednarodnim sodelovanjem, pa jim, v nasprotju z zunanjim ministrstvom, v glavnem manjka zmožnost za vsakodnevno delovanje v tujini.

Posebna vrsta akterjev so nacionalni kulturni inštituti, ki jih posebej omenjamo zato, ker predstavljajo eno najstarejših oblik podpore in akterjev pri izvajanju kulturne diplomacije. Na začetku velja opozoriti, da se nacionalni kulturni inštituti pojavljajo pod različnimi imeni. Stari slovenski Zakon o zunanjih zadevah (ZZZ) je govoril o kulturno-informacijskih centrih, Avstrija ima kulturne forume, Češka informacijske centre, Estonija in Francija pa inštitute. V praksi so njihove naloge približno enake, zato bomo tudi v tej nalogi izraze 'kulturni centri', 'kulturni forumi' ali 'kulturni inštituti' uporabljali kot sinonime.

Začetki tovrstnih organizacij segajo v čas med obema vojnama, ko se je začelo poudarjati pomen kulture v mednarodnem sodelovanju. Prvi kulturni inštituti so bili ustanovljeni na pobudo zunanjih ministrstev, ki so jih izdatno financirala, in so izvajali 'čisto' kulturno diplomacijo, ki je včasih mejila že na kulturni imperializem. Francija je prve štiri take inštitute odprla leta 1922 (Evropska Komisija 2007: 151), British Council pa je bil ustanovljen 1934. leta s strani Zunanjega ministrstva za izvajanje 'kulturne propagande' (Reeves 2004: 52). Prav zaradi tega so v času hladne vojne, ko je spopad med vzhodom in zahodom dobil tudi kulturne razsežnosti, mnogi videli kulturne inštitute kot grožnjo, namesto kot generatorje sodelovanja in medsebojnega razumevanja. Vzrok je bil tudi v tem, da je na primer CIA (*Central Intelligence Agency*) izdatno financirala programe USIA (*US Information Agency*), takratne agencije, ki se je ukvarjala s programi javne in kulturne diplomacije. Kljub tovrstnim 'slabim praksam' velja, da so bili v času hladne vojne, ko so bili kulturni stiki med nasprotnima poloma precej omejeni, kulturni

inštituti eni glavnih akterjev kulturne diplomacije.⁶¹ Danes, ko smo priča poplavi raznoraznih inštitucij, ki se ukvarjajo z mednarodnim sodelovanjem v kulturi, nacionalni kulturni inštituti celo pridobivajo na pomenu, širijo svoje aktivnosti prek meja kulturne diplomacije ter zagotavljajo nove storitve. Ne samo, da obogatijo kulturno dogajanje v državi sprejemnici, ampak v nekaterih manj razvitih državah omogočajo umetnikom dostop do sicer omejenih sredstev (na primer pripomočkov za avdiovizualne umetnosti) ali omogočajo kakovostnejše izobraževanje (prost dostop do svetovnega spleta).

Države pri organiziranju svojih kulturnih inštitutov ubirajo različne načine. Kulturni centri so lahko del zunanjega ministrstva oziroma diplomatsko-konzularnih predstavništev, zasebne inštitucije ali pa kombinacija obojega z javno-zasebnim partnerstvom.⁶² To je predvsem odvisno od tega, ali države razumejo kulturo kot pripomoček zunanje politike, ali zgolj kot sredstvo in področje sodelovanja. Mnoge države imajo več različnih kulturnih platform, javnih in zasebnih, ki delujejo v tujini. Njihova lokacija pa praviloma odgovarja zunanjepolitičnim prioritetam matične države.

Za razliko od DKP-jev, ki sicer komunicirajo tudi s širšo javnostjo, a je to le del njihovih nalog, so kulturni inštituti primarno orientirani h komunikaciji z javnostjo ter se ukvarjajo s promocijo kulture in jezika matične države. Wolf (2005: 1) kot glavne funkcije nacionalnih kulturnih inštitutov tako navede:

- širjenje informacij o državi,
- organiziranje in izvajanje jezikovnih izobraževanj,
- predstavljanje domače kulture prek različnih prireditev in aktivnosti.

V določenih primerih imajo lahko kulturni inštituti tudi večji pomen za DKP-je. Gre predvsem za primere, kjer aktivnost teh inštitutov dopolnjuje aktivnosti DKP-jev bodisi zaradi tega, ker DKP-ji nimajo svojega osebja, ki bi se specializirano ukvarjalo s

---

⁶¹ Da je temu tako še danes, kaže primer British Councila (BC). Člani BC v Sloveniji so namreč pred kratkim na dom dobili obvestilo, da zaradi spremenjenih strateških prioritet Velike Britanije, ki se vse bolj osredotočajo na Bližnji vzhod, severno Afriko in Azijo informacijski center BC v Ljubljani krči obseg svojih aktivnosti in storitev. 'Zaradi prerazporeditve sredstev bomo spremenili način dela v Evropi. Omejili bomo svojo prisotnost ter spremenili način sodelovanja s partnerji', je v pismu zapisal direktor BC Slovenija Robert Monro.

⁶² Odločitev za to je bodisi notranjepolitična, ko gre na primer za (de)centralizacijo ali privatizacijo, bodisi zunanjepolitična. Nemčija ima zaradi slabih izkušenj v času nacizma, ko so bili kulturni inštituti zelo močno orodje propagande na tujem svojo zunanjo kulturno politiko striktno ločeno od države, kar je širok konsenz vseh političnih strank. Goethejev inštitut tako deluje povsem neodvisno od vlade (Arts and Minds: 36).

kulturnimi odnosi (tu gre predvsem za manjše misije), bodisi zagotavljajo prostor za aktivnosti in srečanja v organizaciji DKP-jev, kjer so ti soočeni s prostorsko stisko. Poleg tega predstavljajo dobrega posrednika med državo gostiteljico in drugimi inštitucijami matične države, saj so praviloma zelo vpeti v družbo in imajo dobre informacije o tem, kaj je za tujo javnost zanimivo in aktualno. Praviloma zaposlujejo tudi lokalno osebje.

Dandanes nacionalni kulturni centri in inštituti vse bolj postajajo organizacije, pomembne za mednarodno kulturno sodelovanje kot načina preprečevanja konfliktov, čeprav še vedno ohranjajo informacijsko in izobraževalno komponento diplomacije.

Medtem ko je Wolf (2005: 5) še pred kratkim zapisal, da sodelovanje med kulturnimi inštituti “ni sistematično, ampak se prilagaja okoliščinam” se tudi na tem področju dogajajo spremembe. Evropski kulturni forumi so se namreč pred kratkim povezali v mrežo EUNIC (*European Union National Institutes for Culture*), katere namen je tesnejša povezava med nacionalnimi kulturnimi inštituti. EUNIC predstavlja poskus koordinacije med inštituti pri izvajanju nekaterih skupnih programov, ki so v skladu z evropsko kulturno politiko, na primer programi povezani s promocijo večjezičnosti ter medkulturnega dialoga.

Zaradi njune tesne povezave so drugi (nevladni) akterji, ki lahko izvajajo kulturno diplomacijo, identični akterjem javne diplomacije. Različni avtorji med drugim omenjajo medije, oblikovalce javnega mnenja, mladinske organizacije, nevladne organizacije in društva, gospodarstvo⁶³, posameznike (predvsem profesorje, akademike, študente in kulturnike), diaspore⁶⁴ in politične stranke (npr. Leonard *et al.* 2002: 54–55; Riordan 2004: 3; 12, Batora 2005: 3; Lynch 2005: 14). Ker gre za kulturno izobraževalne aktivnosti, lahko še posebej izpostavimo inštitucije, ki se s tem ukvarjajo – univerze in druge izobraževalne ustanove, jezikovne šole, muzeje, galerije.

Zaradi demokratizacije diplomacije in globalizacije je porasel pomen teh nedržavnih akterjev, saj imajo nekatere bistvene primerjalne prednosti pred uradnimi diplomatskimi kanali. V prvi vrsti gre za večjo verodostojnost, saj “če javnost v tuji državi ne zaupa lastni vladi, bo še manj zaupala predstavnikom tuje države” (Melissen 2006 v Černigoj

---

⁶³ Ker sta izobraževanje in kultura potencialno profitni dejavnosti je logično tudi sodelovanje gospodarstva. Poleg tega imajo podjetja, ki funkcionirajo na globalni ravni svoja stalna predstavništva ter zaposlene, ki se ukvarjajo z lobiranjem, odnosi z javnostjo in promocijo.

⁶⁴ Njihova primerjalna prednost je predvsem dobra povezava z širšim družbenim okoljem, poznavanje političnih in družbenih razmer v državi ter znanje jezika (Leonard 2004: 235–236).

2006).⁶⁵ Sporočila uradnih diplomatskih predstavnikov so lahko dostikrat (ne)upravičeno stigmatizirana kot propaganda. Nevladni akterji imajo poleg tega svoje kontakte, dostikrat pa tudi bolj usposobljene človeške vire in *know-how* v primerjavi z uradnimi diplomatskimi kanali, poleg tega pa niso omejeni z državnim proračunom. Bolj neformalna komunikacija, ki se jo poslužujejo ti akterji, omogoča, da se načenjajo tudi teme, ki uradni oblasti države sprejemnice niso pogodu in bi lahko vodile v konflikt med državama, v kolikor bi bili njihovi nosilci uradni diplomatski predstavniki države (Arts and Minds: 40; Riordan 2004:12).⁶⁶

Vzroki za povezovanje uradne diplomacije z nevladnimi akterji pri izvajanju kulturne diplomacije, pa ne izvirajo samo iz primerjalnih prednosti nevladnih akterjev. Batora opozarja, da imajo mehko moč tudi druge, nedržavne strukture. Tako države na polju mehke moči ne tekmujejo le med seboj, ampak tudi z nedržavnimi akterji. S povezovanjem z drugimi, predvsem notranjimi akterji, lahko države torej izkoristijo njihov potencial mehke moči in obratno, v obojestransko korist. Prvi predpogoj za to je njihovo večje vključevanje v proces oblikovanja zunanjih politik. Uspešna kulturna diplomacija se torej začne doma. Z vključevanjem večjega števila akterjev v oblikovanje zunanje politike lahko država ustvari širok konsenz med možnimi akterji. Če ta temelji na tem, da pridobijo vsi udeleženci je velika verjetnost za uspešno akcijo (Batora 2005: 5).

3.4 Cilji kulturne diplomacije

Zakaj torej države aktivno vstopajo v mednarodne kulturne odnose oziroma izvajajo kulturno diplomacijo, če se ti vsakodnevno odvijajo tudi brez njihovega aktiviranja? Preprost, a ne zadovoljiv odgovor na to vprašanje, je ponudil nemški parlamentarec Walter Picard z dogovorom “zato, ker dostojni narodi to počnejo” (Arndt 2005: xxi). Pri tem pa ne gre samo za dostojnost, ampak tudi za koristi, ki jih imajo države od izvajanja

---

⁶⁵ Pri tem ne velja spregledati, da je primarna dolžnost diplomatov komunicirati z vlado države sprejemnice. V kolikor gre na primer za 'osovraženo' vlado, ki nima velike podpore javnega mnenja je bolj smotno sporočila, namenjena javnosti, sporočiti prek drugačnih, v javnosti bolj nevtralnno percipiranih kanalov (Riordan 2004:12).

⁶⁶ Neformalen dialog, med ljudmi ki delujejo neodvisno imajo pa določen dostop do oblikovalcev politik in političnih elit v svoji državi, ki je usmerjen v reševanje konkretnih regionalnih ali meddržavnih problemov nekateri označujejo kot track-two diplomacijo (npr. Kaye 2005).

kulturne diplomacije. Gre za “razsvetljeni samointeres države” (Arts and Minds: 36), ki smo ga v začetku definirali kot mehko moč.

Poročilo State Departmenta (US Department of State 2005: 1–2) navaja, da ima, ne glede na cilje, izvajanje kulturne diplomacije širše pozitivne učinke, *inter alia*:

- Z iskanjem skupnih interesov pripomore k večjemu zaupanju in intenzivnejšemu sodelovanju. S tem pomaga ustvariti temelj zaupanja med različnimi družbami in kulturami, na katerem se gradijo nadaljnji odnosi.
- Pomaga ustvarjati podporo specifičnim politikam držav.
- Predstavlja pozitivno agendo za sodelovanje med državami.
- Služi kot fleksibilna in univerzalno sprejeta osnova za zbliževanje in komunikacijo med državami, ki so sicer v konfliktu ali pa so njihovi uradni diplomatski stiki okrnjeni.
- Lahko doseže vplivne ljudi v tuji družbi, ki so prek tradicionalnih diplomatskih kanalov običajno ambasadam težje dosegljivi.
- Ustvarja dolgotrajne vezi med ljudmi v različnih državah, ki segajo prek sprememb izvršne oblasti oziroma so neodvisni od kvalitete in intenzivnosti odnosov med državami.
- Doseže široko občinstvo, predvsem mlade in neelite.
- Ustvarja nevtralno osnovo za stike med posamezniki in spodbuja rast civilne družbe.
- Predstavlja tako našo kulturo, vrednote in interese tujim družbam kot tujo kulturo in družbo domači javnosti. S tem pomaga razbijati predsodke in stereotipe ter je protiutež konfliktom in nasilju.

S kakšnimi konkretnimi cilji ali nameni bo država uporabljala kulturno diplomacijo, je odvisno od njenih zunanjepolitičnih prioritet in ciljev. Praviloma kulturna diplomacija služi kot odlična podpora in dopolnitev za celo vrsto drugih diplomatskih aktivnosti.

3.4.1 Kulturna diplomacija kot miroljubno posredovanje

Kot del zunanje politike se kulturna diplomacija lahko uporablja kot sredstvo za večanje medsebojnega razumevanja in miroljubnega sodelovanja, preprečevanja konfliktov ali celo pokonfliktnega managementa. V tem pogledu javna in kulturna diplomacija delujeta kot dopolnilo tradicionalni diplomaciji pri eni njenih temeljnih nalog - miroljubnem posredovanju. Od leta 1996 do 2004 je bilo po svetu 44 oboroženih spopadov (Oberstar 2007: 4). Povečana verska in kulturna trenja so v ospredje postavila nov koncept – medkulturni dialog. Čeprav ni enotne definicije, ki bi nam povedala, kaj to je, je zelo dober približek temu definicija Sveta Evrope, ki pravi, da gre za “odprto, spoštljivo in enakopravno izmenjavo pogledov in mnenj med posamezniki oziroma skupinami različnih kulturnih ozadij, kar posledično prispeva h globljemu razumevanju različnih svetovnih nazorov, vrednot in razmišljanj” (Svet Evrope 2007). Spodbujanje medkulturnega dialoga je dandanes visoko na agendi globalnih in regionalnih organizacij, pa tudi sestavni del zunanje politike držav. Cilj medkulturnega dialoga je torej povečati medsebojno poznavanje in toleranco med kulturami prek dialoga ter ustvarjanja stikov in vezi z namenom preprečevanja konfliktov.⁶⁷ Tak koncept medkulturnega dialoga je skoraj identičen Cummingsovi definiciji kulturne diplomacije (Cummings 2003: 1).

Izvajanje različnih aktivnosti kulturne diplomacije bi tako lahko razumeli kot obliko preventivne diplomacije prek ukrepov za graditev zaupanja (*confidence building measures*) med potencialno konfliktnimi stranmi. Če pa že pride do konflikta, sta kultura in izobraževanje eni bistvenih sestavin pokonfliktnega upravljanja. Buthros Buthros Gali v svojem poročilu⁶⁸ med drugim zapiše:

“Po končani vojni se pokonfliktna graditev miru lahko izvaja v obliki konkretnih projektov sodelovanja, ki povežejo dve ali več držav v obojestransko koristnih akcijah, ki ne prispevajo samo k ekonomskemu in družbenemu napredku, pač pa tudi povečajo zaupanje, ki je temelj za mir. V mislih imam na primer /.../ skupne programe, prek katerih se rušijo zidovi med državami, v obliki svobodnejših potovanj, kulturnih izmenjav in

---

⁶⁷ To bi lahko označili tudi kot vrsto preventivne diplomacije (*preemptive diplomacy*). Hkrati pa so nacionalni interesi držav, skriti za logiko medkulturnega dialoga jasni – s preprečevanjem nerazumevanja in konfliktov si zagotovijo večjo varnost. Zato se medkulturni dialog seli tudi v varnostno paradigmo držav.

⁶⁸ Buthros Buthros Gali: *An Agenda for Peace A/47/277 - S/24111*. Dostopno na: <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html> (7.5.2007).

vzajemno koristnih mladinskih in izobraževalnih projektov. Zmanjševanje sovražnih percepcij, prek izobraževalnih izmenjav in reform učnih načrtov, je lahko bistveno za preprečitev ponovnega pojava kulturnih in nacionalnih napetosti, ki lahko zanetijo nove sovražnosti.”

V obeh primerih, ko gre za preventivo ali pa pokonfliktno upravljanje, je civilna družba tako objekt kot subjekt sprememb. Poleg razrešitve humanitarnih problemov si mednarodna skupnost v prvi vrsti prizadeva za čimprejšnjo vzpostavitev stanja, ki omogoča normalno življenje, vključno z dostopnostjo kulture in izobraževanja. Graditev civilne družbe, njeno 'izobraževanje za toleranco' in večanje njene sposobnosti vstopanja v dialog z drugače mislečimi, so temeljne aktivnosti kulturne diplomacije.

3.4.2 Kulturna diplomacija kot del javne diplomacije

Poleg bolj specifičnih, kulturno-izobraževalnih ciljev, ustvarjanja odnosov in vstopanja v dialog, lahko kulturna diplomacija, kot njen integralni del, asistira javni diplomaciji pri nekaterih njenih nalogah, ki so usmerjene k bolj enosmernemu toku informacij. Običajno se kot 'trše' informacijske cilje javne diplomacije navaja ustvarjanje podpore specifičnim politikam, 'prodajanje' vrednot in branding države. Potencialna povezava s temi aktivnostmi izvira iz dejstva, da je nemogoče popolnoma ločiti informacijsko komponento od kulturno-izobraževalne. Možnost uporabe kulturne diplomacije za promocijske in propagandne dejavnosti priznava tudi Cummings, ko zapiše, da je v določenih primerih “/.../ kulturna diplomacija lahko bolj enosmerna cesta kot dvosmerna izmenjava” (Cummings 2003: 1).

Obstaja veliko različnih definicij propagande⁶⁹, ki so si enotne v tem, da propaganda predstavlja komunikacijo preko sporočil, namen katerih je spodbuditi čim širše občinstvo,

---

⁶⁹ Vreg (2000: 116) jo definira kot obliko komuniciranja, “s katero komunikatorji ali skupine zavestno, namensko, načrtovano in organizirano oblikujejo propagandne projekte in sporočila (simbole in ideologeme), s katerimi oblikujejo in nadzorujejo mnenja in stališča ciljnega občinstva oziroma vplivajo na spremembo njihovih stališč”. Welch (1999: 26) pa jo definira kot “posreden ali neposreden, nameren poskus vplivanja na mnenje javnosti s prenašanjem idej in vrednot s prepričevalnim namenom v skladu z interesi prenašalca sporočila”.

da deluje v določeni smeri ali na določen način (Said *et al.* 1995: 77).⁷⁰ V bistvu gre, če želimo povezati kulturno diplomacijo in propagando, za dva problema, in sicer problem smeri komunikacije ter problem točnosti informacije. Smer komunikacije je lahko enosmerna ali dvosmerna, kar predstavlja razliko med modelom prepričevanja in propagande (Plavšak-Krajnc 2004: 7). Medtem ko gre pri kulturni diplomaciji za dvosmerno komunikacijo, je javna diplomacija, ki posreduje stališča vlade, lahko enosmerna komunikacija, ki vsebuje prepričevanje in propagando (Plavšak-Krajnc 2004: 7). Vprašanje točnosti informacije pa izvira iz dejstva, da propaganda ne vsebuje nujno resničnih informacij (Grunig 1993: 147), ali pa daje varljiv videz dvosmerne komunikacije, medtem ko naj bi kulturna diplomacija, če želi biti dolgoročno uspešna, posredovala točne informacije. Kulturna diplomacija skozi kulturo "razgalja dušo naroda" (US Department of State 2005: 1). Načeloma se tega ne da ponarediti in so informacije, ki jih dobi občinstvo o določeni kulturi, nujno točne. Vendar pa se kot orodje zunanje politike, kultura lahko uporabi selekcionirano in prikaže le del družbene realnosti, drugo pa namenoma zamolči. Kultura je s svojo simbolno vrednostjo v preteklosti dejansko dostikrat delovala v službi notranje ali zunanje propagande.⁷¹ Kulturna diplomacija kot kulturna komponenta javne diplomacije se torej lahko uporablja tudi kot enosmerna komunikacija za doseganje zunanje podpore za politike ali 'vsiljevanje (prodajanje) vrednot'. Vendar pa velja omeniti misel Saida, da je propaganda le dopolnilno orodje diplomacije in sama po sebi le redko doseže zastavljene cilje (Said *et al.* 1995: 78). Izlet kulturne diplomacije na področje čiste propagande je v principu torej možen, a je lahko dolgoročno kontraproduktiven, saj je skregan z bistvom kulturne diplomacije – dvosmerno komunikacijo in resničnimi, verodostojnimi informacijami. V povezavi s propagando lahko kulturna diplomacija izgubi svojo kredibilnost. Medtem ko se zaupanje gradi leta in leta, pa traja le nekaj minut da se ga izgubi (Gonesh in Melissen 2005: 12).

---

⁷⁰ Isti avtorji navajajo, da je občinstvo sestavljeno iz štirih kategorij: tistih, ki so propagandistu naklonjeni, in jih je potrebno samo informirati; tistih, ki so s propagandistom v prijateljskih odnosih; tistih, ki so nevtralni do poročevalca ter tistih, ki aktivno nasprotujejo.

⁷¹ Tu gre za umetnost, ki nagovarja javnost s idealiziranimi podobami življenja, ki dostikrat nimajo nič opraviti z realnostjo. Po drugi strani pa se tudi sovražnike lahko skozi kulturno produkcijo prikazuje zavestno napačno, kar je v bistvu kontrapunkt namena kulturne diplomacije.

Javne diplomacije se ne povezuje samo s promocijo države, ampak tudi z nekaterimi procesi, ki so promociji sorodni. Tu imamo v mislih ustvarjanje ugleda, branding in trženje države kot blagovne znamke. Razlogi za to, da si države prizadevajo povečati svojo prepoznavnost in se promovirati podobno, kot se blagovne znamke na trgu, so predvsem praktične narave. V času intenzivne globalizacije je namreč vedno bolj pomembno biti prepoznaven. Kot trdita Kline in Berginc (2003: 1042): “vlade držav se vse bolj zavedajo bogastva in vrednosti imidža kot sredstva za obrambo svojih interesov”.

Z večanjem svoje prepoznavnosti imajo države namreč dolgoročne politične in/ali ekonomske koristi, pa naj bo to boljša pozicija pri kandidaturah v mednarodnih organizacijah, več tujih investicij, večji izvoz ali več turizma. “Zato si v sodobnem svetu države, prav tako mednarodne organizacije, prizadevajo za čim boljšo celostno predstavitev, t.i. promocijo, da bi zvišale svoj ugled/imidž⁷², ki ga razumemo kot seštevek vseh kognitivnih, afektivnih in vrednostnih zaznav ter stališč o določeni državi in narodu, ki do določene mere temelji na zaupanju” (Kunczik 2003: 412). V ta namen države izvajajo projekte brandinga, kar v bistvu pomeni oblikovanje tržne znamke države. “Proces graditve tržne znamke države se vedno začne pri njeni identiteti” (Horvat 2005:15). To pa nas pripelje do kulture kot ene izmed temeljev identitete države (vsaj v primeru nacionalnih držav). V kolikor je torej cilj zunanje politike povezan s projektom konkretne promocije države (npr. za pritegnitev tujih investicij), z dvigom njene prepoznavnosti ali z ustvarjanjem njene blagovne znamke (zaradi turističnih in gospodarskih motivov), se kot pripomoček lahko aktivira tudi kulturna diplomacija. Vendar opozorilo Plavšak-Krajncve (2004: 12–13), da javne diplomacije ne gre povsem enačiti s trženjem države, ker ne gre zgolj za oglaševalske in PR kampanije, lahko apliciramo tudi na kulturno diplomacijo. Hkrati pa se je potrebno zavedati, da brez enotne strategije, sodelovanja in koordinacije med drugimi akterji in kulturno diplomacijo ni mogoče uspešno tržiti države.

---

⁷² Jančič (1998: 1029) uporablja pojma ugled in imidž alternativno, pri čemer ugled vključuje vrednostno komponento, imidž pa je bolj nevtralen.

3.4.3 Kulturna diplomacija kot podpora ekonomski diplomaciji

Povezava države z brandingom je že nakazala pomen države za gospodarstvo in obratno. Globalizacija je povzročila, da so vlade vse bolj odvisne od privabljanja mednarodne trgovine, investicij, turizma in različnih talentov, ki potiskajo naprej njihovo ekonomijo (Leonard *et al.* 2005: 6). Ta povečan pomen ekonomije se kaže tudi v vse večji aktivaciji diplomacije pri podpori domačemu gospodarstvu, kar imenujemo ekonomska diplomacija.

Če je bila včasih država tista, ki je zagotavljala bogastvo in dobrobit svojim prebivalcem, so danes to privatni akterji – firme, ki jim država stoji ob strani in jim asistira (Coolseat 2004: 4). Teritorij ni več vir bogastva, ker je gospodarstvo globalno, zato je tudi iskanje bogastva v današnji družbi, vsaj deloma, zamenjalo iskanje znanja in njegova aplikacija v produkcijski proces (*Ibid.*: 4–5).⁷³ Gospodarstvo oblikuje notranjo politiko in zunanje odnose vsake države. Prav zato je tudi interes vsake države asistirati svojemu gospodarstvu. Protidobave, ki so opredeljene v mednarodnih pogodbah, ali gospodarske delegacije, ki se sestanejo ob robu državnih srečanj, sta le dve od možnih oblik aktivacije diplomacije z ekonomskimi motivi. Še bolj so verjetno pomembni stiki, ki jih omogočijo DKP ter njihova pravna ali tehnična pomoč podjetjem v tujini. Na splošno lahko kulturna diplomacija pri tem služi kot podpora, saj velja, da boljše kot je razumevanje med potencialnimi poslovnimi partnerji in večja kot je naklonjenost do njihove države, večje so možnosti za sodelovanje. A koristi grede lahko tudi v drugo smer. Kontakti, ki jih imajo podjetja, se lahko uporabijo kot kanali za kulturno diplomacijo. Poleg tega lahko podjetja, ki se ukvarjajo s kulturno produkcijo in izobraževanjem, sama izvajajo del nalog kulturne diplomacije.

Poseben vidik gospodarstva predstavlja turizem. Ta je upoštevanja vreden dejavnik v razvitih ekonomijah že od srede 19. stoletja, če ne že od prej (Meethan 2001: 1). Zato si države na tak ali drugačen način želijo spodbuditi turizem za doseganje svojih ekonomskih ciljev. Po podatkih Svetovne turistične organizacije pri Združenih narodih (UNWTO) je turizem “najhitreje rastoči gospodarski sektor v smislu ustvarjanja delovnih mest in zaslužkov pri menjavi s tujino” (UNWTO 2007). Po podatkih Svetovne turistične

---

⁷³ Študijske izmenjave potencialno predstavljajo tudi novo, običajno visoko izobraženo in specializirano delovno silo, ki se lahko odloči ostati v državi in s tem obogati njen *know-how*.

organizacije je v letu 2004 svetovni turizem na globalni ravni zabeležil 760 milijonov mednarodnih turističnih prihodov (STO 2007). Poleg gospodarskih ugodnosti ima za državo turizem tudi druge pozitivne učinke. Vtisi, ki jih odnesejo turisti iz države, namreč pripomorejo k njeni prepoznavnosti in razumevanju njene mentalitete. Paradoks sodobnega turizma je v tem, da turistični paketi, ki so prevladujoča oblika turistične ponudbe, dostikrat nimajo veliko veze z realno sliko države. Turisti tako vidijo nekaj najbolj znanih naravnih ali kulturnih znamenitosti, stiki z lokalnim osebjem in navadami pa so praviloma precej omejeni. Dostikrat lahko šele s potovanjem v lastni režiji resnično spoznamo in začutimo kulturo obiskane države in z njo vzpostavimo pristen stik. To pa načeloma zahteva tudi bolj izobražene turiste, katerih namen ni samo oddih ali užitek, ampak to, da se človek vrne obogaten z znanjem o drugih. S tem se ukvarja kulturni turizem. Z razvijanjem tovrstne niše znotraj kulturne ponudbe lahko skupnost učinkovito komunicira o svojih pogledih na svet in vrednotah, najboljše pri tem pa je, da je prav taka komunikacija in izmenjava tudi cilj občinstva – kulturnih turistov.

SKLEP: V tem poglavju smo želeli prikazati, kako sta se skozi čas spreminjali oblika in pomen kulturne diplomacije. Ugotovimo lahko, da kulturna diplomacija sama po sebi ni nov fenomen, ampak se v različnih oblikah uporablja že tisočletja. Tisto, kar je resnično novo, je njena sistematska in institucionalizirana uporaba. Pri tem pa velja, da namen njene uporabe vseskozi niha. Medtem ko so znali pametni voditelji kulturo uporabiti kot alternativo konfliktom, predstavljajo verske vojne v srednjem veku kulturo kot izvor trenj. Kulturni imperializem in nacionalizem, ki sta mu sledili obe svetovni vojni, sta povzročila ponoven premik v razmišljanju. Znotraj sistema Združenih narodov, še prej pa Društva narodov, je kultura pomemben del sodelovanja med državami. Nov konflikt je zopet prinesel ambivalentnost. Vse do konca hladne vojne smo pričali konstantnim tenzijam med informacijskimi in kulturno-izobraževalnimi dejavnostmi javne diplomacije. Po eni strani je poraslo število državno sponzoriranih programov kulturnih in izobraževalnih izmenjav, po drugi strani pa je bil v tem času glavni poudarek na informacijsko-propagandnih aktivnostih. S koncem hladne vojne so v ospredje stopili novi izzivi. Globalizacija povzroča pritiske na ekonomijo in tradicionalen življenjski stil. Bojazen pred izgubo identitete in občutek vsiljevanja zahodnih vrednot sta povzročila

porast fundamentalizma in medkulturnih konfliktov. Države se zato vedno bolj zavedajo pomena kulturnega dialoga kot sredstva za povečanje medsebojnega zaupanja in razumevanja. Ker je za uspešen politični dialog potreben dialog o vrednotah, je kulturna diplomacija orodje, ki se ga vse bolj poslužujejo ne le države, ampak tudi različne mednarodne organizacije.

V spremenjenem mednarodnem okolju postaja tako javna diplomacija vse pomembnejša praksa. Hkrati pa se pojavljajo zahteve, po rekalibraciji javne diplomacije. Ta naj bi šla bolj v smeri odprtega dialoga o vrednotah med različnimi družbami. Čeprav je informacijska komponenta javne diplomacije še vedno pomembna, gre za prepričanje, da jo je nujno treba, če želi biti učinkovita, dopolniti z bolj sofisticiranimi tehnikami. Največja moč javne diplomacije namreč ni v tem, da služi kratkoročnim zunanjepolitičnim ciljem, ampak da vpliva na okolje, v katerem se oblikujejo mnenja in odnosi. Mette Lending (v Melissen 2005: 25) trdi, da so “novi poudarki javne diplomacije povzročili padec meje med njeno kulturno in informacijsko komponento”. Kulturna diplomacija, ki je bila predvsem v času hladne vojne dostikrat zapostavljen del javne diplomacije, postaja njen osrednji del. Ta premik odražajo tudi nekatere nove definicije javne diplomacije. Kot primer lahko navedemo definicijo Carterja, ki pravi: “Javna diplomacija je aktivnost, ki si prizadeva informirati in aktivirati (*engage*) posameznike in organizacije v tujini, z namenom izboljšanja medsebojnega razumevanja in vpliva (države op.a.), na način, ki je konsistenten s srednjeročnimi in dolgoročnimi cilji vlade” (Carter 2005: 8).

Kulturna diplomacija z uporabo nekaterih specifičnih instrumentov in vključitvijo širokega kroga akterjev v javni dialog, zagotavlja podlago, na kateri lahko nato država učinkoviteje gradi svojo zunanjo politiko. Pri njenem izvajanju je kulturna diplomacija večnamensko opravilo, ki lahko (hkrati) asistira različnim zunanjepolitičnim ciljem države. Ker ima vsaka vlada (država) svoje prioritete, vsaka definira cilje kulturne diplomacije v skladu s svojimi interesi. Na vprašanje, čemu posamezna država izvaja kulturno diplomacijo, je torej poleg splošnih koristi, ki jih prinaša njena uporaba, potrebno analizirati zunanjepolitične interese in cilje države ter njene zmožnosti in danosti v mednarodnem okolju, ki predstavljajo ožji kontekst uporabe kulturne diplomacije. Pri tem pa velja, da je uspeh kulturne diplomacije zelo odvisen od celotne

zunanje politike. “Nobena, še tako dobra kulturna diplomacija ne more popraviti napak, ki jih povzročijo slabe politične ali vojaške odločitve zunanje politike” (Arts and Minds 2005: 29).

Na izvedbenem delu je kulturna diplomacija integralni del aktivnosti, ki jih izvajajo DKP-ji ali za to specializirane institucije. Hkrati z uradno predstavlja tudi alternativno prisotnost in drugo dimenzijo predstavljanja države v tujini (Schneider 2003: 3). Sodobna diplomatska praksa, kot odgovor na multipolaren in globaliziran svet tako zahteva vedno večje povezovanje z nevladnimi akterji, pri čemer MZZ s svojo DKP mrežo nastopa vedno bolj v vlogi koordinatorja. Velja pa, da več kot je možnih partnerjev v procesu, boljša mora biti komunikacija med njimi.⁷⁴ Čeprav je ciljna publika v tujini, je predpogoj za uspešno javno (in kulturno op.a.) diplomacijo tudi privlačnost idej in vrednot, ki jih država predstavlja za domače udeležence. Če ji uspe doseči konsenz o ciljnih in privlačnost 'navznoter', bodo domači akterji svoje aktivnosti v tujini pogosteje povezovali z njo in promovirali njeno mehko moč (Batora 2005: 5). Ko obstajata volja in konsenz doma, pa mora diplomacija “/.../ iskati in identificirati priložnosti za sodelovanje, komunicirati oz. posredovati relevantne informacije nevladnim akterjem in, kjer je to potrebno, diskretno pomagati narediti prve korake za sodelovanje” (Riordan 2004: 13).

---

⁷⁴ V ta namen mnoge države poznajo dokumente, ki natančno opredeljujejo način in potek medsebojnega sodelovanja ter delitev pristojnosti med ministrstvom za zunanje zadeve ter ostalimi akterji.

4. PRIMERI DOBRIH PRAKS KULTURNE DIPLOMACIJE

V nekoliko bolj praktičnem delu naloge bomo poskusili odgovoriti na zastavljeni raziskovalni vprašanji. Na kakšne načine se v različnih državah uporablja institut kulturne diplomacije ter kakšno je njegovo mesto nasproti drugim oblikam diplomacije bomo ponazorili s pomočjo nekaterih praks različnih držav na tem področju. Pri tem se bomo osredotočili na različne pravno-institucionalne okvire s katerimi države urejajo področje kulturne diplomacije, pa tudi konkretne programe na tem področju. Ker je učinke kulturne diplomacije zelo težko ali celo nemogoče oceniti naš namen ni ocena uspešnosti posamezne rešitve, ampak zgolj prikaz možnih alternativ.⁷⁵ Pred trenutno slovensko prakso, ki je predstavljena v naslednjem poglavju pa bomo opozorili še na pomen in vpliv članstva v EU za države članice.

Predpogoj za uspešno kulturno diplomacijo je notranje poenotenje o tem, kakšne so njene vsebine in cilji ter način delitve pristojnosti med posameznimi akterji. Države tako v procesu oblikovanja zunanje politike sprejemajo različne dokumente in strategije, ki opredeljujejo mesto kulture v zunanji politiki.

V strategiji za francosko mednarodno sodelovanje, ki jo je pripravil Direktorat za mednarodno sodelovanje in razvoj (DGCID), ki deluje v okviru francoskega zunanjega ministrstva (MFAF), so jasno definirane usmeritve Republike Francije na področju kulturne diplomacije. Glede na dokument ima kulturno sodelovanje Francije s tujino tri prioriteta področja: mednarodno solidarnost, medkulturni dialog ter večanje privlačnosti Francije za študente in raziskovalce (MFAF 2007). Mednarodna solidarnost temelji na različnih oblikah pomoči nerazvitim državam in državam v razvoju, pri čemer je kot geografska prioriteta izpostavljena Afrika (*Ibid.*). Sredstva, ki jih Francija namenja tem državam, niso samo finančna, ampak tudi v obliki tehnike in *know-howa*. Področje medkulturnega dialoga sovpada s prioriteta EU. To področje ima tri komponente, kjer lahko pri vsaki opazimo neko konkretno zunanjepolitično konotacijo. Prvo predstavlja “vnos kulturne raznolikosti v mednarodno pravo” (*Ibid.*). Francija se je, v okviru UNESCO, zavzemala za sprejetje mednarodne konvencije o kulturni raznolikosti, ker je

---

⁷⁵ Ker države uporabljajo različna poimenovanja (kulturna diplomacija, mednarodna kulturna politika, mednarodno kulturno sodelovanje) bomo na tem mestu uporabljali ta poimenovanja ekvivalentno.

ta "ogrožena zaradi liberalizacije trgovine, blaga in storitev" (*Ibid.*). Da so pri tem v ozadju tudi francoski interesi, ne le skrb za kulturno raznolikost, priča francoska praksa 'kulturnih izjem'. Ta je restriktivna do predvajanja tujega programa na televizijah, fiksen odstotek od prodanih kinovstopnic pa je namenjen za produkcijo domačih filmov (Leiler 2007: 24).⁷⁶ V ozadju je strah pred pretirano amerikanizacijo družbe ter sočasnim zatonom pomena francoščine v svetovnem merilu. S svojo kulturno politiko "francoska vlada išče skupne točke za sodelovanje z državami, ki problematizirajo kulturno dominacijo ZDA ter se postavlja na čelo te skupine" (Leonard 2004: 232). Naslednjo komponento je potrebno gledati v luči prve – "zagotavljanje podpore državam, ki imajo probleme pri vzpostavitvi svoje kulturne identitete in njihova promocija v tujini" (MFAF 2007). Ministrstvo v tem okviru posebej omenja skrb za filmsko in televizijsko produkcijo afriških držav, posebej tistih, kjer je francoščina uradni jezik. Tretja komponenta medkulturnega dialoga je "promocija francoskega jezika, idej in podob (ang. *images*). Zadnje prioriteto področje se nanaša na povečanje privlačnosti Francije za študente in raziskovalce. Ugodna štipendijska in vizna politika za nadarjene študente pomaga Franciji pri graditvi družbe znanja in doseganju dolgoročne konkurenčnosti njenega gospodarstva.

Avstrijsko zunanje ministrstvo (MFAA) je vsebino in prioritete svoje mednarodne kulturne politike opredelilo leta 2001 v dokumentu z naslovom 'Nov koncept mednarodne kulturne politike' (*New International Cultural Policy Concept – Auslandskultur Neu*). Svoje mesto pa je našla tudi v programu dela vlade v obdobju 2007 – 2010.

Zunanja kulturna politika je integralni del zunanje politike (MFAA 2007: 13). Avstrija razume svojo mednarodno kulturno politiko kot vir mehke moči, zato temu področju namenja še posebno pozornost (MFAA 2007a: 199). V skladu z regionalnimi prioritetami je še posebno intenzivno kulturno sodelovanje z državami srednje in jugovzhodne Evrope. (MFAA 2007b). Hkrati pa je kot pomembna zunanjepolitična tematska prioriteta izpostavljen medkulturni dialog (MFAA 2007b). Dokument 'Nov koncept mednarodne kulturne politike', ki ga je pripravilo MFAA, prinaša nekaj temeljnih usmeritev avstrijske zunanje kulturne politike, pri čemer lahko posebej

---

⁷⁶ Ista avtorica v članku navaja, da ameriški filmi na francoskem trgu obsegajo 45 odstotkov programa, evropsko povprečje pa je 90 odstotkov.

izpostavimo tri področja. Poleg tega, da Avstrija razume kulturo kot sredstvo za “pridobivanje prijateljev in vplivanja na ljudi” (MFAA 2007c), je aktivna zunanja kulturna politika tudi sredstvo za izboljšanje mobilnosti v znanosti in izobraževanju oziroma deluje kot podpora zunanji trgovinski politiki.⁷⁷ Kot tretjo komponento lahko izpostavimo posodabljanje slike države (*Ibid.*). Na splošno Avstrija sicer nima problemov s prepoznavnostjo. Kultura in bogata kulturna dediščina sta močna elementa njene svetovne prepoznavnosti, saj “/.../ večina tujcev vzpostavi prvi stik z Avstijo prav prek kulture” (Wyszomirsky 2003). Namen nove strategije je posodobiti sliko države predvsem s predstavljanjem bolj sodobne kulturne podobe in ponudbe.

Češka vlada je svoje zunanjepolitične prioritete definirala v dokumentu z naslovom ‘Koncept zunanje politike 2003 – 2006’, ki predstavlja okvir za zunanjepolitično delovanje Republike Češke in njenih institucij. Med šestimi prioritetami, ki so izpostavljene kot ključne v tem obdobju, so tudi razvijanje dobrososedskih odnosov in regionalnega sodelovanja, ekonomsko sodelovanje ter učinkovita promocija Češke v tujini (MFACZ 2007: 5–6). Isti dokument definira instrumente češke zunanje politike, med katerimi so tudi ekonomska, kulturna in javna diplomacija.⁷⁸

Prav ekonomska in javna diplomacija sta deležni posebne pozornosti pri izvajanju zunanje politike Češke. ‘Kulturna dimenzija diplomacije’ pa je predvsem sredstvo za razvijanje prijateljskih odnosov in razumevanja med narodi in državami, kot tudi za vzpostavljanje ekonomskih kontaktov. Hkrati predstavljanje kulture “prispeva k nastanku pozitivne slike o Republiki Češki v tujini” (MFACZ 2007a: 8). Češka torej razume kulturno diplomacijo kot sredstvo medkulturnega dialoga⁷⁹ ter dopolnilo pri izvajanju svoje ekonomske in javne diplomacije, ki sta trenutni zunanjepolitični prioriteti.⁸⁰

Ker kultura in izobraževanje izvorno ne spadata v pristojnost zunanjih ministrstev je način delitve kompetenc med različnimi ministrstvi v veliki meri odvisen od notranjepolitične ureditve države. Večinoma so pristojnosti na področju mednarodne

---

⁷⁷ Predvsem izvozu kulturnih izdelkov in storitev.

⁷⁸ Konkretna poimenovanja, ki jih dokument uporablja za te oblike diplomacije so *economic dimension of diplomacy*, *cultural dimension of diplomacy* in *public and non-state diplomacy*.

⁷⁹ O tem govori tudi 13. člen ‘Strategije za bolj učinkovito vladno podporo kulturi’, ki jo je izdelalo ministrstvo za kulturo (Evropska Komisija 2007: 91).

⁸⁰ Po besedah gospe Ivane Hlavsove, ambasadorke Republike Češke v Sloveniji, je dodana vrednost novih oblik diplomacije – ekonomske, kulturne in javne – prav v tem, da se jih uporablja skupaj, za doseglo določenega cilja.

kulturne politike deljene med ministrstva za zunanje zadeve ter ministrstva pristojna za kulturo, tem pa se pridružujejo še ostala ministrstva, vladni uradi ter javne agencije. Obstajajo tudi primeri, kjer ima glavno vlogo pri mednarodnem kulturnem sodelovanju vključno z bilateralnim sodelovanjem ter upravljanjem kulturnih inštitutov ministrstvo, ki je pristojno za kulturo.⁸¹

Pomen in vlogo kulture v zunanji politiki odseva tudi organizacijska struktura zunanjih ministrstev. Nekatera MZZ imajo znotraj svoje organizacijske sheme samostojen oddelek za kulturne odnose. Taka primera sta recimo Nemčija (Oddelek za kulturne odnose in izobraževalno politiko) in Avstrija, ki imata kulturo visoko na agendi zunanje politike. Kulturnopolitična sekcija je samostojna organizacijska enota MFAA, ki je pristojna za zunanjo kulturno politiko. Razdeljena je na štiri pododdelke, prvi je zadolžen za koordinacijo, planiranje, financiranje in evalviranje zunanje kulturne politike, drugi za multilateralne zadeve in UNESCO, dva oddelka pa se ukvarjata z operativnimi zadevami – prvi s kulturo, drugi pa z odnosi v znanosti in raziskovanju (MFAA 2007d). Bolj tradicionalno razumevanje kulturne diplomacije kot dela javne diplomacije odseva sestava zunanjega ministrstva Finske (MFAFIN), v okviru katerega deluje Oddedlek za komunikacijo in kulturo. Razdeljen je na sedem pododdelkov pri čemer eden predstavlja kulturo, večina ostalih pa bolj informacijsko komponento javne diplomacije (MFAFIN 2007). V italijanskem primeru gre bolj za promocijo, saj je znotraj ministrstva za zunanje zadeve (MFAI) Oddelek za kulturno promocijo in sodelovanje samostojna enota, ločena od Tiskovno – informacijskega oddelka. Deli se na šest organizacijskih enot ki zajemajo Urad za promocijo italjanskega jezika, Urad za kulturno promocijo in nacionalne kulturne inštitute, Urad za multilateralno kulturno in znanstveno promocijo in sodelovanje, Urad za italjanske izobraževalne ustanove v tujini, Urad za bilateralno kulturno in znanstveno sodelovanje ter Urad za meduniverzitetno sodelovanje, štipendije in programe mladinskih izmenjav (MFAI 2007).

Kulturni oddelki zunanjih ministrstev dostikrat spadajo v okvir večjih organizacijskih enot ki odsevajo povezovanje kulturne diplomacije z drugimi prioritetnimi področji zunanje politike. Trenutni prioritetni področji Češke – ekonomska in javna diplomacija sta združeni v Ekonomsko-kulturni sekciji ministrstva za zunanje zadeve Republike

---

⁸¹ Tak primer je na primer Bolgarija (Evropska komisija 2007: 60)

Češke (MFACZ). Sekcija je razdeljena na dva oddelka, ki se ukvarjata z bilateralnimi oziroma multilateralnimi ekonomskimi zadevami, ter Oddelek za Čehe v tujini, kulturne odnose in predstavljanje republike Češke v tujini⁸² (MFACZ 2007b).

Tesno povezavo med razvojnim sodelovanjem in kulturo odseva organizacijska struktura francoskega zunanjega ministrstva. V okviru MFAF deluje Direktorat za mednarodno sodelovanje in razvoj (DGCID), ki vsebuje Oddelek za kulturno sodelovanje in promocijo francoskega jezika, Oddelek za znanstveno, univerzitetno in raziskovalno sodelovanje, Oddelek za zunanje avdio-vizualne storitve ter Oddelek za sodelovanje z nevladnimi misijami. Predvsem obstoj slednjega nakazuje, da se Francija zaveda pomena nevladnih akterjev tako pri urejanju vprašanj razvoja, kot v širšem zunanjepolitičnem okviru mednarodnega sodelovanja. Znotraj organizacijske sheme zunanjega ministrstva je tudi samostojen Oddelek za frankofonijo.

Kot ene najstarejših akterjev na področju kulturne diplomacije smo v prejšnjem poglavju opredelili kulturne forume, katerih naloge so med drugim promocija in pouk jezika v tujini, različne oblike umetniškega, znanstvenega in kulturnega sodelovanja ter informiranje o državi. Nacionalni kulturni inštituti se pojavljajo v mnogih različnih oblikah dejstvo pa je, da večina evropskih držav take inštitute pozna.⁸³ Razlike med njimi se pojavljajo predvsem v načinu njihovega vodenja, avtonomije pri sprejemanju programa ter načinu financiranja. Francoski kulturni centri/inštituti delujejo popolnoma v okviru zunanjega ministstva in so del ambasad ali njihove dislocirane enote. Njihovi direktorji so kulturni ali tehnološki svetovalci ambasade. Ostalo osebje predstavljajo lokalni zaposleni ter uslužbenci različnih ministrstev ali celo prostovoljci in študentje iz Francije. Direktorji francoskih kulturnih inštitutov pripravijo triletni program dela, ki ga mora odobriti zunanje ministrstvo. Poleg sredstev, ki jih dobijo posamezne misije in so namenjena kulturi in umetnosti dobijo kulturni inštituti za svoje delovanje posebna sredstva zunanjega ministrstva. S časom se ta sredstva zmanjšujejo saj ministrstvo za zunanje zadeve pričakuje da si del sredstev inštituti zagotovijo prek svojih aktivnosti.⁸⁴ Podoben primer zasledimo v Avstriji. S sprejetjem nove strategije zunanje kulturne

---

⁸² Ta se deli na enoto za kulturne odnose in enoto za čehe, ki živijo v tujini.

⁸³ Trenutno je v eunicu zatopano 19 držav članic (EUNIC 2007)

⁸⁴ Intervju z gospodom Dominiqueom Geslinom, direktorjem francoskega kulturnega inštituta Charles Nodier v Ljubljani ter kulturnim svetovalcem francoske ambasade v Ljubljani, Ljubljana, 15. 5. 2007.

politike je prišlo do združitve avstrijskih kulturnih inštitutov v tujini ter kulturnih oddelkov ambasad v kulturne forume (*Kulturfora*). Vodijo jih kulturni atašeji, ki pripravijo program dela v soglasju z ministrstvom za zunanje zadeve in vodjo misije, popolnoma pa jih financira zunanje ministrstvo (MFAA 2007c).

Poleg kulturnih inštitutov, ki delujejo v okviru zunanjih ministrstev so pogosta praksa tudi bolj neodvisni inštituti. Britanski British Council je formalno dobrodelna ustanova, ki je načeloma od vlade neodvisna vendar z njo tesno sodeluje. Britansko ministrstvo za zunanje zadeve zagotavlja del finančnih sredstev za njegovo delovanje, organizacijo pa vodi nadzorni svet sestavljen iz predstavnikov ministrstev, političnih strank, akademikov ter drugih predstavnikov civilne družbe. V njem ima eno mesto tudi MZZ, svoj program pa oblikuje avtonomno (BC 2007). Podobno na Finskem, kjer nacionalni kulturni inštituti delujejo na podlagi civilnih iniciativ, sredstva za njihovo delovanje pa prispeva tudi ministrstvo za izobraževanje in kulturo (Evropska Komisija 2007: 136–137). Francija pozna tudi inštitute *Alliance Française* (AF). Po besedah gospoda Geslina gre bolj za blagovno znamko, kot za vrsto kulturnih inštitutov. Centre AF lahko namreč ustanovi vsak tujec v svoji državi. Glede na program mu namreč ministrstvo za zunanje zadeve podeli dovoljenje za uporabo tega naziva. Pogoj za to je, da program dela vključuje različne kulturno-umetniške aktivnosti ter poučevanje francoskega jezika. Nekatere bolj specifične oblike kulturnih centrov predstavljajo stanovanja za umetnike v tujini ali inštituti, ki se ukvarjajo z bolj znanstvenim sodelovanjem (npr. avstrijski arheološki inštituti). Obstajajo še drugačne rešitve – Avstrija uporablja avstrijske knjižnice. Knjižnice delujejo na podlagi partnerstva z lokalnimi institucijami (knjižnicami in univerzami države gostiteljice) (Evropska komisija 2007: 3). Poleg knjig v nemškem jeziku zagotavljajo tudi nekatere informacije o Avstriji.⁸⁵

Ker imajo države poleg različnih kulturnih forumov tudi druga predstavništva v tujini (na primer turistična in gospodarska) je smislen tudi razmislek o njihovem povezovanju. V želji po zmanjšanju stroškov in učinkovitejši koordinaciji med njimi se je Komisija za predstavljanje Republike Češke na podlagi koncepta o enotnem predstavljanju odločila podpreti projekt ustanavljanja čeških hiš. V tistih mestih, kjer delujejo različne

---

⁸⁵ Ustanovljene so bile leta 1989, danes pa po svetu deluje 51 takih knjižnic (Evropska Komisija 2007: 3).

institucije⁸⁶ želijo njihova predstavništva in prostore misije združiti v enotno lokacijo (MFACZ 2007c).

Države se na različne načine lotevajo tudi problema koordinacije in sodelovanja različnih javnih akterjev, ki se povezujejo s področjem kulturne diplomacije. Načini ureditev segajo od neformalnega sodelovanja med pristojnimi ministrstvi do institucionaliziranih pristopov kjer zunanjo kulturno politiko koordinirajo sveti, sestavljeni iz predstavnikov različnih resorjev in/ali civilne družbe. Če se povrnemo k Češkemu primeru - ministrstvo za zunanje zadeve je za učinkovito predstavljanje države v svetu pripravilo tudi dokument z naslovom 'Koncept za enotno predstavljanje češke republike' (*Concept for a Unified Representation of the Czech Republic*), ki ga je leta 2005 odobrila tudi češka vlada (MFACZ 2007c). Glavni dosežek dokumenta, v katerem je sicer kultura predstavljena kot pomemben del pri graditvi slike države v tujini ter njenem (re)brandingu pa je, da natančno opredeli pristojnosti posameznih ministrstev in javnih agencij pri predstavljanju države v tujini, hkrati pa v to strategijo aktivno vključi tudi gospodarstvo (MFACZ 2007c). Poleg razmejitve nalog različnih akterjev je Češka s sprejetjem dokumenta ustanovila Komisijo za predstavljanje Češke v tujini, ki predstavlja krovno koordinacijsko telo za aktivnosti javne diplomacije.⁸⁷ Na višji ravni se sestaja enkrat letno, medtem ko so operativni sestanki pogostejši. Med drugim je nov koncept pripeljal do enotnega logotipa in izgleda vseh dokumentov uradnih čeških organov pri komunikaciji s tujino, promocijskega slogana in koordiniranih akcij na širšem področju javne diplomacije.

Podoben pristop je ubrala Italija. Leta 1990 je italijanski parlament sprejel zakon, s katerim so ustanovili Nacionalno komisijo za promocijo italijanske kulture v tujini. Komisija je sestavljena iz 26 članov od katerih jih 14 imenujejo različne javne institucije in agencije, ki se ukvarjajo z različnimi področji kulturnega znanstvenega in izobraževalnega sodelovanja s tujino. Naloga komisije je med drugim priprava smernic

---

⁸⁶ V češkem primeru so to organizacija za promocijo češkega gospodarstva (*Czech Trade*), organizacija za promocijo češkega turizma (*Czech Tourism*) ter organizacija za pospeševanje tujih investicij (*Czech Invest*).

⁸⁷ Komisijo sestavljajo poleg ministra za zunanje zadeve še predstavniki ministrstev za finance, industrijo in trgovino, regionalni razvoj, notranje zadeve, izobraževanje, obrambo, kmetijstvo, kulturo, okolje ter predstavnik urada predsednika republike, predstavnik zveze regij in direktorji agencij, ki imajo svoja predstavništva v tujini (*Czech Invest, Czech Trade, Czech Tourism*) (MFACZ 2007c).

za promocijo italjanske kulture v tuniji ter nadzorovanje njihovega izvajanja (Evropska komisija 2007a: 226).

Nekatere države gredo pri vključevanju različnih akterjev s področja kulturne diplomacije še dlje. Velik del podpore pri izvajanju kulturne diplomacije MFAF zagotavlja agencija Cultures France⁸⁸ (CF). Zaradi želje po boljši koordinaciji zunanjih akcij med ministrstvom za zunanje zadeve in ministrstvom za kulturo je agencija v deljeni pristojnosti obeh ministrstev (CF 2007). CF se ukvarja z mednarodnimi kulturnimi izmenjavami ter promoviranjem francoskih avtorjev v tujini. Pri tem sodeluje tako z javnim kot privatnim sektorjem. Poleg svojih ostalih aktivnosti pa tudi asistira francoskim kulturnim centrom v tujini (*Ibid.*).

Konkretne programe kulturne diplomacije je potrebno presojati skozi prizmo zunanjepolitičnih ciljev. Med primere dobrih praks lahko štejemo državne štipendije namenjene študijskim ali znanstvenim izmenjavam. MFAF podeljuje Eiffelove štipendije za odlične študente. Štipendije financira zunanje ministrstvo ki tudi izbere kandidate ter poskrbi za ustrezno vizno politiko do njih. S tem želi Francija doseči predvsem kakovost akademskega prostora, graditev družbe znanja ter dolgoročno povečati konkurenčnost svojega gospodarstva. Po drugi strani pa Češka vlada zagotavlja štipendije za študente držav v razvoju v okviru svojega razvojnega sodelovanja.

V okviru javne diplomacije in kulturne promocije so pogoste predstavitve države in njene kulture v drugi državi. V preteklosti je na primer tudi Slovenija redno organizirala predstavitve v državah, ki so predsedovale EU. A pristop je lahko tudi obraten. CF v okviru projekta *Cultural Seasons* letno pripravi gostovanje predstavnikov kulture izbrane države v Franciji. Znotraj javne diplomacije so pogoste prakse tudi različne radijske in televizijske postaje, ki delujejo bodisi v okviru zunanjih ministrstev, bodisi imajo zunanja ministrstva člane v nadzornih svetih in s tem delni vpliv na vsebine.

V Avstriji deluje avtonomno združenje Kulturkontakt, ki predstavlja stičišče med kulturniki, sponzorji in ministrstvi. V skladu z geografskimi prioritetami je njegova naloga tudi koordinacija projektov z državami srednje in vzhodne evrope in spodbujanje medkulturnega dialoga s temi državami (Evropska komisija 2007: 5–6).

---

⁸⁸ Do srede leta 2006 je agencija delovala v okviru zunanjega ministrstva kot *L'Association Française D'Action Artistique*

4.1 Vpliv EU na kulturno diplomacijo držav članic

Preden analiziramo stanje kulturne diplomacije v Sloveniji pa je potrebno opozoriti še na vpliv, ki ga ima na tem področju članstvo države v EU, ki bistveno vpliva na pogoje, v katerih delujejo diplomatske organizacije držav članic, nenazadnje pa tudi na njihovo zunanjo politiko. Vpliv EU na izvajanje kulturne diplomacije njenih članic se kaže vsaj na treh nivojih. Na bilateralni ravni med državami članicami, na bilateralni ravni med državami članicami in tretjimi državami ter na globalni ravni, kjer Evropska unija vedno bolj nastopa kot enoten akter.

Pod pojmom intraevropska bilateralna diplomacija razumemo bilateralno diplomacijo med državami članicami sedemindvajseterice. Kljub vse večji integraciji se pomen DKP-jev na intraevropski bilateralni ravni ne zmanjšuje, drugačni so zgolj poudarki in do določene mere način funkcioniranja.

Batora (2003: 11–12) trdi, da se od klasične bilateralne diplomacije intraevropska bilateralna diplomacija razlikuje po tem, da klasična deluje zunaj pravnega sistema države, medtem ko se intraevropska odvija znotraj pravnega reda EU. Spoštovanje norm EU hkrati izključuje možnost vojne ali oboroženih konfliktov, zato na bilateralni ravni stopajo v ospredje teme, ki ne spadajo v primarno diplomatsko agendo. Medtem ko skrb za nacionalno varnost vse bolj spada v skupni evropski kontekst, so intraevropski bilateralni odnosi vse bolj zaznamovani s temami kot so trgovina, kulturna vprašanja in človekove pravice (*Ibid.*: 11).

Zaradi potrebe po sooblikovanju in koordinaciji evropskih politik ambasade vključujejo v svoje delo vse več specialistov z različnih področij. Kulturna diplomacija tako predstavlja enega pomembnejših vidikov intraevropskih bilateralnih diplomatskih odnosov. Čeprav kultura in izobraževanje v skladu z načelom subsidiarnosti ostajata v pristojnosti držav članic (členi od 149. do 151. Maastrichtske pogodbe⁸⁹), pa bilateralno kulturno diplomacijo med državami članicami učinkovito dopolnjujejo nekateri programi in projekti, ki jih izvaja EU. Namen teh programov s področja kulture in izobraževanja je predvsem tesnejše sodelovanje med članicami, večja medsebojna izmenjava in mobilnost (tako ljudi kot drugih vidikov umetniškega ustvarjanja) ter izpolnjevanje ciljev Lizbonske

---

⁸⁹ Maastrichtska pogodba (Treaty on European Union) je bila podpisana 7. februarja 1992, v veljavo pa je stopila 1. novembra 1993.

strategije. Programi, ki jih lahko omenimo, so Kultura 2007-2013, MEDIA program, Erasmus, pa tudi sredstva iz kohezijske politike, ki se namenjajo zaščititi kulturne dediščine ter promociji kulturnega ustvarjanja. Po mnenju Dominiquea Geslina ti programi ne morejo popolnoma nadomestiti bilateralne kulturne diplomacije med članicami ali zmanjšati njen pomen, predstavljajo pa dober 'drugi tir'.⁹⁰ Po njegovem mnenju je za maksimalni učinek potrebno kombinirati evropsko in bilateralno komponento. Je pa vrednost evropskih programov gotovo večja za manjše države, ki so finančno in kadrovske bolj omejene, saj lahko več virov posvetijo izvajanju zunanje politike zunaj evropskih meja.

EU tudi sama vedno bolj nastopa kot enoten diplomatski akter. Skupna zunanja in varnostna politika ter enotna zunanja služba Evropske komisije (*Unified External Service of European Commission* – UES) sta koraka v tej smeri. Za uspešnost izvajanja SZVP mora Evropa nastopati kot enoten akter z enotnim sporočilom, kar se je v preteklosti večkrat izkazalo za problematično. Glavni problem EU v tem trenutku je v tem, da svojih prednosti in dosežkov ne zna učinkovito predstaviti svetu (npr. Van Ham 2005: 122, Lynch 2005: 11). Privlačnost EU na globalni ravni je velika. Skrb za okolje in podpora Kjotskemu protokolu, prizadevanje za globalno prepoved smrtne kazni in multikulturnost so teme, ki jih poudarja in zagovarja EU in predstavljajo privlačne ideje za dobršen del globalne skupnosti. Na splošno ima EU “relativno dober ugled v svetu, dostikrat celo boljši kot vsota njenih delov” (Missiroli. V Lynch 2005). Za utrditev svoje pozicije kot globalnega akterja in večanje mehke moči zato EU potrebuje tudi enotno javno diplomacijo, za kar bi bilo potrebno povezati vse tri stebre v izvajanje zunanje politike in določiti bistvene vrednote in poslanstvo EU v relaciji s svetom (Lynch 2005: 31–33). Zastoj pri sprejemanju pogodbe o ustavi za Evropo je tako prisilil Evropsko komisijo in države članice v iskanje tistih skupnih točk in vrednot, ki ne potrebujejo posebnega ustavnega okvira in bi lahko dobro funkcionirali v odnosih s svetom. V zadnjem času se tako pojavljajo razmišljanja o večanju vloge kulture v skupni zunanji evropski politiki. To razmišljanje temelji na dejstvu, da “Evropska unija ni samo ekonomski proces, ampak tudi uspešen socialni in kulturni projekt” (Evropska komisija 2007b: 2). Uspešni

---

⁹⁰ Intervju z gospodom Dominiqueom Geslinom, direktorjem Francoskega inštituta Charles Nodier v Ljubljani ter svetovalcem za sodelovanje s področja kulture Francoske ambasade v Ljubljani, Ljubljana, 15. 5. 2007.

programi sodelovanja na kulturnem področju so omogočili, da notranja kulturna različnost Evropske unije ne povzroča več konfliktov, ampak generira sodelovanje. Evropska unija želi tako svojo multikulturalnost, ki temelji na skupnih vrednotah, kot so človekovo dostojanstvo, solidarnost, toleranca, svoboda izražanja ter spoštovanje razlik in medkulturni dialog, uporabiti kot primer dobre prakse, s katero je možno preprečevati konflikte po vsem svetu. Komuniké eksplicitno govori o mehki moči, ki jo lahko predstavlja uspešen model evropskega medkulturnega sodelovanja (*Ibid.*: 2). Kljub temu, da je do enotne javne diplomacije EU še daleč, pa na primer geslo 'unity in diversity' oz. 'diversity in unity' zaenkrat predstavlja konsenzualno vodilo vseh članic, in predstavlja prvi korak polnjenja vsebine prihodnje javne diplomacije EU.

Kultura je že integralni del trgovinske politike in razvojnega sodelovanja EU.⁹¹ Trenutna ambicija pa je kulturo pripeljati tudi v politični del zunanjih odnosov. Medkulturni dialog postaja zato vse pomembnejša praksa SVZP, ki hkrati predstavlja preprečevanje konfliktov in s tem krepitev evropske varnosti ter področje, kjer je EU lahko zgled celemu svetu, s tem pa nedvomno pridobiva na mehki moči. EU je že vzpostavila medkulturni dialog s sredozemskimi državami preko Evromediteranskega partnerstva in z azijskimi preko Forum za evropsko-azijsko sodelovanje, vedno bolj sistematično pa je vključevanje kulture in medkulturnega dialoga tudi v sporazume z drugimi državami.

Kultura kot del SVZP tako postaja tudi integralni del zunanje politike držav članic. Povečan pomen kulture vedno bolj sili države članice, da definirajo svojo kulturno diplomacijo v novih okvirih. A EU ima poleg obvez, ki izhajajo iz skupnih politik, še druge vplive na odnose njenih članic s tretjimi državami. Skupni projekti DKP-jev držav članic in predstavništva UES na primer nižajo stroške kulturne promocije države.

SKLEP: Ne prvo zastavljeno raziskovalno vprašanje smo poskušali odgovoriti v dveh delih. Kakšno je razumevanje kulture v zunanji politiki in kakšno je mesto kulturne diplomacije nasproti drugim oblikam diplomacije smo prikazali s pomočjo analize nekaterih zunanjepolitičnih dokumentov ter institucionalne ureditve zunanjih ministrstev.

---

⁹¹ Npr. Cotonou sporazum, sosedski in prartnerski program s sosednjimi državami in rusijo, razvojni in sodelovalni inštrument z azijo in srednjo in latinsko ameriko (Evropska Komisija 2007b: 6).

Očitno je, da se mnoge države zavedajo pomena kulture, kulturno diplomacijo pa povezujejo tudi z drugimi zunanjepolitičnimi cilji, predvsem z javno in ekonomsko diplomacijo ter razvojnim sodelovanjem.

Načine uporabe pa smo skušali prikazati prek orisa konkretnih programov s posameznega področja, s katerim se kulturna diplomacije povezuje. Pri tem velja poudariti, da so nekatere prakse sicer pogoste, da pa je možnosti neskončno in da so konkretni programi, poleg finančnih omejitev in potreb ciljne publike odvisni tudi od iznajdljivosti same države.

Čeprav naša analiza ne zajema sodelovanja na multilateralnem področju je več kot očitno, da tudi različne mednarodne organizacije vplivajo na vsebino in način delovanja kulturne diplomacije držav članic. Leto 2008 je določeno za Evropsko leto medkulturnega dialoga, v okviru katerega bo potekalo veliko število različnih projektov na področju mednarodnega kulturnega sodelovanja. Članice Evro-Mediterranskega partnerstva so se zavezale ustvariti svoje nacionalne mreže, kar bo omogočilo bolj intenzivno sodelovanje med njihovimi kulturnimi in izobraževalnimi sektorji. Kulturni inštituti evropskih držav, ki so se povezali v mrežo EUNIC vedno bolj koordinirano sodelujejo med seboj, posebej na področju medkulturnega dialoga. Evropska unija torej, poleg vsebine kulturne diplomacije, spreminja tudi načine delovanja njenih akterjev.

5. KULTURNA DIPLOMACIJA IN REPUBLIKA SLOVENIJA

Temeljna dokumenta, ki opredeljujeta usmeritve slovenske zunanje politike, sta Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (DeZPRS) in vladni dokument 'Primerna zunanja politika'. Poudariti velja, da sta oba dokumenta nastala pred vstopom Slovenije v EU (DeZPRS leta 1999, Primerna zunanja politika pa leta 2002). Posledica tega je, da je velik del obeh dokumentov namenjen procesu pristopa Slovenije k EU in Severnoatlantskemu zavezništvu, kar je bila dejanska zunanjepolitična prioriteta vse od osamosvojitve. Po drugi strani pa to pomeni, da je v spremenjenih okoliščinah, ko je Slovenija že članica EU, porasla potreba po opredelitvi novih prioritet na področju zunanje politike, kar pa se zaenkrat še ni zgodilo. Posledica pristopa v EU pa je tudi, da moramo pri analizi usmeritev zunanje politike RS upoštevati tudi usmeritve SZVP EU, ki v skladu s 3. členom Ustave RS dejansko predstavlja tudi integralni del slovenske zunanje politike.

Deklaracijo o zunanji politiki Republike Slovenije je sprejel Državni Zbor RS 17. 12. 1999, v skladu z drugim členom Zakona o zunanjih zadevah (ZZZ) (Državni Zbor RS 1999). Deklaracija predstavlja splošne smernice za delovanje slovenske zunanje politike, težo pa ji daje široko soglasje vseh parlamentarnih strank. Dokument torej predstavlja nacionalni konsenz glede zunanjepolitičnega delovanja RS.

Na začetku je zapisano, da RS gradi svojo zunanjo politiko "izhajajoč iz temeljnih načel ustavne ureditve države in splošno veljavnih načel mednarodnega prava". Kot temeljni vrednoti zunanje politike Republike Slovenije sta v deklaraciji opredeljeni varnost in blaginja državljanov RS. Nadalje je zapisano, da "slovenska zunanja politika temelji na ohranjanju slovenske nacionalne identitete in hkrati odprtosti v svet. Uspešna zunanja politika mora biti učinkovit instrument razvoja slovenskega gospodarstva in promocije Slovenije v svetu". Slovenija si prizadeva še za "utrditvev slovenske državnosti, ki temelji na narodni, kulturni in jezikovni samobitnosti slovenskega naroda" ter hkrati skrbi, v okviru mednarodnega prava in drugih konvencij, za svoje narodne manjšine, izseljence in zdomce. Znotraj EU si prizadeva za nadaljevanje procesa širitve EU in poglobljanja integracije v skladu s cilji Pogodbe o Evropski uniji. Hkrati se zavzema za nadaljno krepitev skupne evropske zunanje in varnostne politike ter pri svoji zunanji

politiki upošteva njena načela in odločitve. Poseben strateški interes je izkazan sosednjim državam ter širši regiji Balkana, Srednje in Jugovzhodne Evrope. Slovenija si prizadeva za bolj intenzivno regionalno sodelovanje predvsem na področju gospodarstva in kulture, saj ima s tem “možnost uveljavitve v regiji in krepitev pozicije znotraj širše evroatlantske politike”.

'Primerna zunanja politika: temeljne prvine zunanje politike Republike Slovenije ob vključevanju v evroatlantske povezave' je dokument, ki ga je sprejela Vlada RS na svoji 92. seji 10. 10. 2002 in nadgrajuje predhodno omenjeno DeZPRS (Vlada RS 2002).

Podobno kot v DeZPRS je ohranjanje slovenske identitete in jezika ter zaščita narodnih manjšin definirano kot cilj slovenske zunanje politike in je še posebej poudarjena kot izjemno pomembna tema po vstopu Slovenije v EU. V okviru obravnave odnosov s sosednjimi državami so navedene v glavnem splošne usmeritve, kot je težnja po dobrososedskih odnosih in zaščiti narodnih manjšin. V povezavi s tem “bo potrebno dati več poudarka kulturnim povezavam z njimi, krepitev jezika ter sodelovanju na celi vrsti področij. V prihodnjih letih je potrebno več pozornosti posvetiti tudi gospodarskemu sodelovanju in skupnim znanstvenim projektom. Želeli bi vzpostaviti povezavo slovenskih znanstvenikov, kulturnih ustvarjalcev, gospodarstvenikov po svetu s Slovenijo.” Manj konkretne so usmeritve na regionalnem področju. Slovenija se je ob izidu dokumenta pripravljala na predsedovanje trem regionalnim pobudam in dokument omenja, da bi kazalo predsedovanje izkoristiti tudi tako, da bi “v programsko vsebino vključila področja, ki so za našo državo posebnega pomena (manjšine, majhna in srednja podjetja, turizem, varovanje okolja, promet, kultura).” Naš namen ni ugotoviti, v kolikšni meri so bile izkoriščene te priložnosti, predvsem na področju kulture, pomembna je le ugotovitev, da se Slovenija očitno zaveda prednosti predsedovanja različnim mednarodnim organizacijam (ter s tem večji vpliv na *agenda setting*) in možnosti izvajanja kulturne diplomacije znotraj njih. Glede geografskih prioritet ključno 'obzorje' predstavljajo sosednje države in Jugovzhodna Evropa, bistvenega pomena pa so tudi odnosi z državami EU in Severnoatlantskega zaveznitva.

Dokument 'Primerna zunanja politika' naredi v primerjavi z DeZPRS pomemben korak naprej predvsem zaradi identifikacije nekaterih problemov in priložnosti slovenske zunanje politike. Kot problem pri izvajanju zunanjepolitičnih funkcij je izpostavljena

netransparentna “delitev pristojnosti in nalog med ministrstvi, uradi in različnimi vladnimi službami”. Glede prihodnjih nalog slovenske diplomacije pa so omenjene tako nove komunikacijsko-informacijske tehnologije, ki “bodo vplivale na racionalizacijo in fleksibilnost diplomacije” kot tudi spremenjene okoliščine delovanja DKP-jev zaradi vstopa Slovenije v EU in Severnoatlantsko zaveznitvo. Čeprav se teža DKP-jev s tem ne bo zmanjšala, bodo razlog za odpiranje novih predstavništev “predvsem gospodarski ali drugi specifični interesi”, hkrati pa bodo bolj poudarjene aktivnosti za promocijo “jezika, kulture, turizma itn”. Očitno pa se Slovenija zaveda tudi pomena javne diplomacije, saj se bo “/s/ članstvom v EU /.../ povečala potreba po predstavljanju in pojasnjevanju interesov, stališč in delovanja v odnosu do nevladnih organizacij, organizacij civilne družbe /.../”. Bistveno za izvajanje prihodnje kulturne diplomacije je spoznanje, da se bo “/s/lovenska diplomacija /.../ v prihodnosti več ukvarjala s promocijo slovenskega gospodarstva in odpirala možnosti v evropskem kulturnem in medijskem prostoru. Slovenska zunanja politika bo morala nastopati v evropski javnosti in v evropskem akademskem prostoru.”

Oba dokumenta logično in racionalno opredelita slovenske geografske prioritete, ki jih predstavljajo države EU, sosednje države, države JV Evrope ter nekatere pomembnejše svetovne sile. Kot prioriteto področje je posebnega pomena predvsem JV Evropa, saj v njem “Slovenija uresničuje pomembne politične in gospodarske interese” (Vlada RS 2002), hkrati pa to sovпада tudi z eno trenutnih prioritēt SVZP. Smiselno je tudi aktivno delovanje znotraj multilateralnih in regionalnih povezav, kar oba dokumenta tudi predvidevata.

Iz obeh dokumentov pa ni povsem jasno razvidno, kakšno je mesto kulture in izobraževanja v zunanji politiki v relaciji do drugih oblik diplomacije, niti kateri so instrumenti, ki jih na tem področju država uporablja.

Očitno je, da je skrb za kulturno identiteto eno glavnih vodil zunanje politike, kar je logično, glede na to, da je Slovenija majhna država in bi se njena kulturna identiteta v procesu globalizacije zlahka izgubila, če temu področju ne bi namenjala posebne pozornosti. Prav slovenska kultura je bila skozi zgodovino vedno temelj slovenske identitete in je imela konstitutivno vlogo v nacionalnih in političnih zadevah, kar je znano kot slovenski kulturni sindrom. Povezovanje slovenskega kulturnega prostora je eden

izmed bistvenih ciljev Nacionalnega programa za kulturo (NPK) 2004-2007, prav tako v novem predlogu NPK 2008-2011. Skrb za povezovanje Slovenije z njenimi zamejci, izseljenci in zdomci se odraža tudi v ustanovitvi posebnega urada, zadolženega za to področje – Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu – ki je prevzel večino nalog bivšega Sektorja za Slovence v zamejstvu in po svetu na MZZ.

Oba dokumenta tudi precej jasno opredelita promocijo države in njene kulture kot enega izmed zunanjepolitičnih ciljev. Kultura je torej integralni element javne diplomacije, pri čemer pa ni opaziti nobene izdelane strategije o načinu promocije, zaznati pa je, da je javna diplomacija razumljena širše kot zgolj promocija, saj 'Primerna zunanja politika' govori tudi o nujnosti "predstavljanja in pojasnjevanja interesov, stališč in delovanja" Slovenije v razmerju do vseh elementov mednarodne skupnosti, tudi civilne družbe. Ker je leta 2003 postalo jasno, da bo Slovenija v kratkem vstopila v EU in NATO, s tem pa izpolnila svoj temeljni zunanjepolitični cilj, so se pričela razmišljanja o prihodnih usmeritvah države. Poskus soočenja različnih mnenj o prihodnosti slovenske zunanje politike predstavljajo pogovori pri predsedniku republike z naslovom 'V svetu dejavna in prepoznavna Slovenija' s podnaslovom 'Prednostne naloge slovenske zunanje politike', ki se ga je udeležila vrsta politikov in strokovnjakov z zunanjepolitičnega področja.⁹² Na podlagi prispevkov je bila leta 2004 izdana tudi enako naslovljena knjiga. Čeprav so bili za razliko od DeZPRS in dokumenta 'Primerna zunanja politika' ti pogovori manj formalni oziroma neformalni, pa imajo tovrstna razmišljanja nedvomno določeno težo. V prispevkih sodelujočih je bilo večkrat omenjeno, da se Slovenija kot majhna država v svoji zunanji politiki ne more opirati na trdo moč, ampak mora uporabljati drugačne metode vplivanja, pri čemer je bila še posebej izpostavljena javna diplomacija. Od leta 2003 se stanje na tem področju še vedno ni spremenilo, saj Slovenija še vedno nima izdelane strategije javne diplomacije.

Gospodarska diplomacija je najbolj jasno izražena posebna diplomatska dejavnost, saj mora biti "podpora gospodarskih interesov /.../ prioriteta delovanja slovenskih veleposlanikov" (Vlada RS 2002). Pri tem pa nikjer ni omenjena njena povezava s kulturo. Potrebo po povezovanju gospodarstva s kulturo in izobraževanjem poudarjajo

---

⁹² 'V svetu dejavna in prepoznavna Slovenija' je bila prva od desetih razprav pri predsedniku republike na temo o prihodnosti Slovenije, ki je potekala 13. 10. 2003. Do sedaj je bilo opravljenih deset razprav oziroma pogovorov o različnih temah in vprašanjih, ki zadevajo prihodnost slovenske države.

različni dokumenti (npr. Strategija razvoja Slovenije, NPK, Resolucija o nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu za obdobje 2006-2010), niti eden pa ne pokaže, na kakšen način bo to funkcioniralo v okviru ekonomske diplomacije.

Tudi medkulturni dialog je omenjen v notranjepolitičnih dokumentih, v zunanjepolitičnih pa ga ne zasledimo. Več o tem je zapisano v 18-mesečnem programu predsedovanja EU, ki so ga skupaj pripravile Nemčija, Portugalska in Slovenija in predstavlja prioriteta področja, s katerimi se bodo med svojim predsedovanjem ukvarjala predsedstva Unije. Zdi se, da je medkulturni dialog šele s SZVP postal tudi del slovenske zunanje politike.

Pomanjkljivost zunanjepolitičnih opredelitev bomo poskušali kompenzirati s pregledom različnih javnih akterjev, katerih pristojnosti segajo na področje sodelovanja v kulturi, znanosti in izobraževanju s tujino in prikazom konkretnih aktivnosti, ki jih ti akterji izvajajo. Ob tem bomo poskusili tudi identificirati morebitne slabosti slovenskega sistema.

ZZZ določa, da je **Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ)** tisto, ki v okviru pristojnosti vlade izvaja opravljanje zunanjih zadev v skladu s splošnimi usmeritvami, ki jih določa državni zbor (2. člen). Isti člen tudi določa, da lahko druga ministrstva in vladne službe opravljajo zunanje zadeve na področju svoje pristojnosti, ob predhodni uskladitvi z MZZ. O svojih aktivnostih morajo MZZ tudi poročati. S tem daje zakon primat za koordiniranje, izvajanje in oblikovanje zunanje politike MZZ.⁹³

Osrednje telo za izvajanje in koordinacijo kulturne diplomacije znotraj MZZ je **Sektor za mednarodne odnose v kulturi**, ki deluje v okviru Direktorata za evropske zadeve in politično bilateralno. V opisu njegovih pristojnosti in nalog je zapisano, da sektor pripravlja v sodelovanju s pristojnimi ministrstvi krovne meddržavne sporazume in izvedbene programe v kulturi, znanosti in izobraževanju. Trenutno ima Slovenija podpisanih 47 takih bilateralnih krovnih sporazumov (MŠŠ 2007). Manjšo vlogo ima pri

---

⁹³ Uredba o sodelovanju, obveščanju in usklajevanju na področju zunanjih zadev in mednarodnih odnosov (Ur. l. RS, št. 112/05) podrobneje določa koordinacijo med vsemi državnimi organi na področju zunanje politike. Bistvo uredbe bi lahko strnili v misel, da se morajo vsi državni organi pri opravljanju zunanjih zadev predhodno uskladiti z MZZ.

pripravi izvedbenih (medministrskih) sporazumov.⁹⁴ Poleg tega v sodelovanju s pristojnimi inštitucijami načrtuje in koordinira dejavnost zunanje kulturne politike RS ter opravlja zadeve, ki se nanašajo na multilateralno sodelovanje v kulturi in izobraževanju (MZZ 2007).

Pogoji za delovanje sektorja so se v zadnjem času bistveno spremenili. Članstvo v EU samo po sebi zagotavlja dovolj vzvodov za sodelovanje na področjih kulture in izobraževanja, zato sklepanje novih krovnih sporazumov z državami članicami EU ni več potrebno. Po besedah gospe Helene Drnovšek Zorko bodo s prakso sklepanja bilateralnih sporazumov nadaljevali le s sosednjimi državami ter tistimi tretjimi državami, ki predstavljajo za Slovenijo poseben interes (države JV Evrope, Rusija, Kitajska in druge).⁹⁵ Prav tako kulturna promocija ni več prioriteta sektorja. Po mnenju Drnovšek Zorkove je Slovenija z vstopom v EU ter nekaterimi uspešnimi zunanjepolitičnimi projekti (npr. predsedovanje Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi) že dosegla večjo prepoznavnost. Poleg tega je funkcijo promoviranja kulture prevzel novoustanovljeni Urad za promocijo in mednarodno sodelovanje, ki deluje v okviru Ministrstva za kulturo. Nova strategija in prioritete sektorja se tako povezujejo s širšimi slovenskimi in evropskimi zunanjepolitičnimi prioritetami.⁹⁶ “S promocijo medkulturnega dialoga, z vzpodbujanjem mobilnosti umetnikov, umetniških del in zbirk ter z upoštevanjem načel evropske sosedске politike želi prispevati k čim večji pretočnosti zunanje meje Evropske unije ter k dialogu med civilizacijami” (MZZ 2007b). Največji del aktivnosti sektorja se nanaša na sodelovanje v različnih mednarodnih in regionalnih organizacijah, ki se ukvarjajo s kulturnim sodelovanjem, mreženjem in drugimi projekti (npr. kulturna platforma srednjeevropskih držav, forum slovanskih kultur, fundacija Anna Lindh in podobne). Sektor zagotavlja tudi podporo DKP-jev pri organizaciji različnih kulturnih in informacijskih aktivnostih ter vodi evidenco umetniških del, ki jih ima v lasti ali na posojlo MZZ.

---

⁹⁴ Prav ti sporazumi vsebujejo konkretne oblike sodelovanja, npr. število izmenjav, štipendij in drugih projektov. Slovenija ima zaenkrat izvedbene sporazume o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti sklenjene s 27 državami (MŠŠ 2007). Pregled vseh sklenjenih dvostranskih sporazumov je v prilogi 3.

⁹⁵ Intervju z gospo Heleno Drnovšek Zorko, vodjo Sektorja za mednarodne odnose v kulturi, Ljubljana, 25. 5. 2007.

⁹⁶ Akt o notranji organizaciji in sistematizaciji v Ministrstvu za zunanje zadeve, sprejet 2. 11. 2006, ki še vedno velja, ohranja besedilo, ki se nanaša na stare naloge in pristojnosti sektorja za mednarodne odnose v kulturi.

Na področju mednarodnih kulturnih odnosov je bilo po podatkih MZZ v letu 2006 izpeljanih 86 projektov⁹⁷ v večini evropskih držav, državah Zahodnega Balkana, državah Jugovzhodne Evrope ter nekaterih izvenevropskih državah kot so ZDA, Argentina, Brazilija, Egipt (MZZ 2007a: 21). Med dosedanjo prakso zunanjega ministrstva lahko štejemo tudi širšo predstavitev Slovenije v izbrani evropski državi. Med aktivnosti, ki povečujejo pomen in mehko moč Slovenije v svetu, pa lahko štejemo tudi organizacijo⁹⁸ Strateškega foruma Bled ter ustanovitev Centra za evropsko prihodnost na gradu Jablje⁹⁹, kjer ima svoj sedež tudi Forum slovanskih kultur¹⁰⁰, čigar delovanje prav tako sodi v okvir ministrstva za zunanje zadeve.

MZZ opravlja svoje naloge v tujini prek diplomatsko-konzularnih predstavništev (ZZZ, 6. člen). S članstvom Slovenije v EU so se deloma tudi spremenili poudarki delovanja DKP-jev. Že dokument 'Primerna zunanja politika' ugotavlja, da se bo “/.../ povečala potreba po predstavljanju in pojasnjevanju interesov, stališč in delovanja v odnosu do nevladnih organizacij, organizacij civilne družbe itn., po analiziranju različnih specifičnih vprašanj, ki izstopajo v državi-sprejemnici. Več bo dela pri promociji jezika, kulture, turizma itn.” (Primerna zunanja politika). Vendar pa se pri opravljanju teh nalog DKP-ji soočajo s finančnimi in kadrovskimi težavami. Kljub prizadevanju sektorja za mednarodne odnose v kulturi, DKP-ji v svojih proračunih še vedno nimajo posebne postavke za izvajanje kulturnih projektov. Določen del sicer zagotavlja ministrstvo za kulturo, a so predstavništva večinoma prepuščena lastni iznajdljivosti. Na tem mestu se lahko strinjamo z gospo Drnovšek Zorkovo ki pravi, da bodo slovenska predstavništva zaradi proračunske omejenosti sicer vedno dobivala manj denarja in zato realizirala manj projektov, kot bi si želela, bi pa posebna finančna postavka znotraj njihovih proračunov

---

⁹⁷ Od tega je bilo izpeljanih deset celoletnih mednarodnih projektov, ki niso bili vezani zgolj na eno državo (MZZ 2007a: 21).

⁹⁸ V sodelovanju z Inštitutom za strateške študije v Ljubljani.

⁹⁹ Center za Evropsko prihodnost je neprofitna in neodvisna ustanova, ki se ukvarja z vprašanji pomoči in podpore državam Jugovzhodne Evrope in državam v sosedstvu EU na njihovi poti približevanja EU (MZZ 2007a: 13). Center se torej neposredno ukvarja s področjem, ki spada med prioritete slovenske in evropske zunanje politike in je še posebnega interesa za Slovenijo. Med aktivnosti, ki jih izvaja, sodita tudi izmenjava strokovnjakov in izobraževanje.

¹⁰⁰ Forum slovanskih kultur je mednarodna ustanova, ki se zavzema za ohranjanje in razvijanje kulturnih vrednot, tradicij in vsebin, ki družijo države, v katerih govorijo slovanske jezike. Forum spodbuja sodelovanje teh držav na področjih kulture, izobraževanja, znanosti, razvija kulturne izmenjave, pripravlja različna srečanja in omogoča nastajanje skupnih projektov, ki jih predstavlja tudi širši mednarodni javnosti (Forum slovanskih kultur 2007).

olajšala načrtovanje in povečala preglednost. 15. člen ZZZ predvideva tudi možnost postavljanja kulturnih, znanstvenih in drugih atašejev. Zakon določa, da jih za določen čas imenuje minister za zunanje zadeve na podlagi pisnega sporazuma s predstojniki državnih in drugih organov in organizacij. V času svojega službovanja v tujini so atašaji glede dolžnosti in pravic izenačeni z diplomati, ravnajo pa po navodilih organa oziroma organizacije, iz katere so bili napoteni na misijo (ZZZ, 13. člen). Dejansko pa izvajanje tega določila, vsaj na kulturnem področju, šepa, saj ima Slovenija trenutno samo eno kulturno atašejko v Berlinu.¹⁰¹ Po besedah gospe Helene Drnovšek Zorko si MZZ in še posebej sektor za mednarodne odnose v kulturi prizadevata, da bi ministrstvo za kulturo poslalo svoje predstavnike vsaj na tista veleposlaništva, ki se nahajajo v večjih kulturnih središčih oziroma tja, kjer ima svoja stanovanja za umetnike v tujini (New York, Berlin). Administracija teh stanovanj namreč predstavlja dodatno skrb kadrovske že tako omejenim misijam.

Medtem ko je prejšnji Zakon o zunanjih zadevah¹⁰² v svojem 14. členu kot predstavništva Slovenije v tujini opredeljeval, poleg misij in konzulatov tudi kulturno-informacijske centre, ti z novim zakonom niso več omenjeni kot uradna predstavništva (13. člen). Namesto tega ZZZ določa, da lahko DKP-ji, v soglasju z državo sprejemnico, odpirajo dislocirane enote za opravljajne dejavnosti na določenem področju (19. člen).¹⁰³ Zakon eksplicitno navaja, da je dislocirana enota za opravljanje dejavnosti na kulturnem področju Kulturni center RS. Na žalost se tega določila sploh ne izvaja, saj Slovenija v tujini nima niti enega kulturnega centra. Zdi se, da na tem področju različne izseljske skupine preHITEVajo MZZ. Urad vlade za komuniciranje je 6. 4. 2007 objavil novico, da namerava slovenska skupnost v Clevelandu ustanoviti Kulturni center, njihova prizadevanja pa podpira tudi slovenski generalni konzulat. Nasploh so izseljske matice precej dejavne na področju ustanavljanja različnih inštitucij¹⁰⁴, ki sodelujejo tudi z DKP-

---

¹⁰¹ Pred tem je bil dolga leta edini slovenski kulturni ataše Tomaž Šalamun v New Yorku.

¹⁰² ZZZ, Ur. l. RS, št. 1/91 str. 29.

¹⁰³ Tudi to je novost, saj je bilo v prejšnjem zakonu določeno, da se kulturno-informacijski center ustanovi z odlokom Izvršnega sveta RS. Določeno je bilo tudi, da vodje kulturno-informativnih centrov imenuje in razrešuje predstojnik upravnega organa, pristojnega za zunanje zadeve na predlog republiškega upravnega organa, pristojnega za kulturo (33. člen ZZZ – stari). V novem zakonu pa način imenovanja vodij Kulturnih centrov sploh ni določen.

¹⁰⁴ Med drugim lahko omenimo Slovensko-Avstralski inštitut v Sydneyju, informacijski center vseslovenskega kulturnega odbora v Torontu, Slovenski dom v Lemontu ter celo vrsto slovenskih domov v Argentini.

ji, kar pa ne zmanjšuje potrebe po večjem angažiranju zunanjega ministrstva. Primanjkljaj je viden predvsem v državah, ki so zaradi takih ali drugačnih vzrokov za Slovenijo posebnega pomena in kjer država nima močne izseljenske skupnosti (na primer Rusija, Kitajska, Velika Britanija, Bosna in Hercegovina, morda tudi kakšna država Bližnjega vzhoda) in tam, kjer že obstoječa društva še nimajo svojih prostorov, obstaja pa interes za to.

Širše področje javne diplomacije znotraj MZZ pokriva služba za odnose z javnostmi, ki deluje v okviru kabineta ministra za zunanje zadeve, njene naloge pa so med drugim obveščanje domače in tuje javnosti o uresničevanju zunanje politike RS ter priprava in vodenje informativne dejavnosti predstavništva RS v tujini. Poseben specializiran oddelek predstavlja tudi sektor za gospodarsko diplomacijo, ki deluje v okviru direktorata za načrtovanje politik in politično multilateralo.

Ministrstvo za kulturo (MK) ima večino pristojnosti na kulturnem področju v RS. Z reorganizacijo in ustanovitvijo sektorja za promocijo in mednarodno sodelovanje je MK pridobilo pristojnosti za aktivnosti, povezane s promocijo slovenske kulture v tujini, kar je poudarjeno tudi v osnutku novega nacionalnega kulturnega programa (NPK) 2008–2013 (NPK 2008–2013: 33). Sektor pokriva promocijo slovenske kulture in mednarodno sodelovanje na dvo- in večstranski ter regionalni ravni ter razvoj in vrednotenje, cilj pa je kakovostna prepoznavnost slovenske kulture in slovenske države v svetu. Sodeluje tudi pri pripravi meddržavnih in medministrskih sporazumov ter usmerja mednarodno sodelovanje v regionalnih pobudah in skodeluje z DKP-ji tako doma kot v tujini (MK 2007). V povezavi s promocijsko dejavnostjo izbira preko javnih razpisov izvajalce predstavitev Slovenije na različnih mednarodnih kulturnih dogodkih (Beneški bienale, knjižni sejmi v Frankfurtu, Leipzigu in Bologni). Vsako leto tudi razpisuje razpis za zbiranje predlogov za promocijo slovenske kulture v tujini (MK 2007a).

Mehanizmi, ki jih MK uporablja za mednarodno izmenjavo oseb, so predvsem programi EU in izvedbeni programi v okviru bilateralnih sporazumov. Od konkretnih programov, ki jih izvaja ministrstvo, lahko omenimo stanovanji za slovenske umetnike v tujini, ki trenutno delujeta v Berlinu in New Yorku. MK umetnikom, izbranim na javnem razpisu, financira potne stroške in stroške najemnine. Poleg tega MK financira delovanje neprofitne ustanove Galerija A+A, ki deluje v Benetkah. Galerija predstavlja razstavni

prostor, namenjen slovenskim in tujim umetnikom. Po drugi strani pa različne kulturne ustanove izvajajo mednarodne izmenjave prek svojih vez, v okviru svojega mednarodnega sodelovanja brez posredovanja MK.

Ministrstvo z šolstvo in šport (MŠŠ), v okviru katerega deluje **Služba za mednarodno sodelovanje in evropske zadeve**, je pristojno za osnovno in srednje šolstvo v RS. Cilji Službe za mednarodno sodelovanje so vsebinsko razdeljeni na dva sklopa, in sicer mednarodno sodelovanje v podporo razvoju šolstva ter mednarodno sodelovanje, ki je del nacionalne vladne ter mednarodne politike. MŠŠ s tujino sodeluje predvsem na področjih šolskih izmenjav, organizacije različnih festivalov in prireditev ter udeležbami na teh dogodkih v tujini. Večina izmenjav poteka v okviru programov EU in izvedbenih dvostranskih sporazumov. Trenutno je podpisanih 27 takšnih porazumov, od tega 3 medministrski protokoli (MŠŠ 2007). Poleg tega ministrstvo sodeluje pri izobraževalnih aktivnostih izseljencev, zamejcev in zdomcev. Aktivno je tudi pri izobraževanju otrok uslužbencev tujih diplomatskih predstavništev, z angleščino kot učnim jezikom (Mednarodna šola v Ljubljani) in otrok slovenskih uslužbencev v Bruslju (Evropska šola) (MŠŠ 2007).

Mednarodno sodelovanje **Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVZT)** obsega bilateralno in multilateralno sodelovanje, za kar sta znotraj organizacijske sheme ministrstva zadolžena **Urad za UNESCO in Služba za mednarodno sodelovanje in EU**¹⁰⁵ (MVZT 2007). Medtem ko bilateralno sodelovanje poteka predvsem v obliki priprave in izvedbe dvostranskih sporazumov, pa je multilateralno sodelovanje širše, saj poleg programov in projektov EU obsega tudi sodelovanje z različnimi drugimi mednarodnimi organizacijami (UNDP, CISEM, IIR). Urad za UNESCO se ukvarja predvsem z izvajanjem programov in aktivnosti UNESCA v RS (MVZT 2007a).

Večina mednarodnih izmenjav študentov in profesorjev poteka v okviru evropskih programov Erasmus in Socrates oziroma dvostranskih sporazumov ter sporazumov med domačimi in tujimi izobraževalnimi ali raziskovalnimi inštitucijami. V okvir MVZT bi lahko uvrstili tudi Center za slovenščino kot drugi tuji jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, ki med drugim skrbi za slovenske lektorate v tujini, prireja

---

¹⁰⁵ Služba se deli na oddelek za multilateralno sodelovanje in EU ter oddelek za bilateralno sodelovanje.

jezikovne šole slovenskega jezika in izdaja javno veljavne certifikate o znanju slovenskega jezika za tujce.

Pri gospodarski diplomaciji sodeluje **Ministrstvo za gospodarstvo (MG)**, v okviru katerega deluje Direktorat za ekonomske odnose s tujino, ki se ukvarja s širšim področjem predstavljanja slovenskega gospodarstva v tujini. Med temeljne naloge Direktorata med drugim spadajo: sodelovanje pri pripravi vladno-gospodarskih delegacij v tujino ter podpora podjetjem pri nastopanju na tujih trgih, oblikovanje politike na področju tujih neposrednih investicij in internacionalizacije podjetij ter organizacija in vodenje predstavništev slovenskega gospodarstva v tujini (MG 2007).

Za organizacijo in vodenje predstavništev slovenskega gospodarstva (PSG) v tujini je zadolžena Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije (JAPTI). Namen predstavništev je zagotavljanje pomoči slovenskim podjetjem na področju internacionalizacije in privabljanja tujih vlagateljev v Slovenijo (JAPTI 2007). V 'Programu predstavništva slovenskega gospodarstva' (Program PSG), ki predstavlja temelj za ustanovitev PSG, je kot osnovna dejavnost PSG omenjeno izvajanje ekonomske diplomacije. Pri tem je za našo analizo pomembna tudi njihova lokacija. Program namreč predvideva možnost ustanovitve predstavništva tudi znotraj obstoječih DKP-jev. V tem primeru je predvideno, da so PSG "organizacijsko, administrativno in finančno samostojni oddelki v DKP" (Program PSG: 30). V kolikor jih vodijo ekonomski svetniki, ki so bili do ustanovitve PSG zaposleni na predstavništvu, se stroški njihovih plač delijo med MZZ in MG, sicer pa MG krije vse stroške delovanja PSG. Vsebinsko usmerjanje dela PSG je v pristojnosti MG, vodje PSG poročajo ministru za gospodarstvo, v vseh ostalih dimenzijah svojega dela pa so vodje PSG podrejeni veleposlaniku (*Ibid.*: 30).

Zaenkrat delujejo štiri PSG v tujini: v Italiji, Turčiji, Nemčiji in Romuniji (JAPTI 2007). Nobeno od teh pa zaenkrat ne deluje v okviru DKP-jev. Teoretično bi bilo to možno samo v Istanbulu, kjer ima Slovenija Generalni konzulat, ostale lokacije PSG pa ne sovpadajo z lokacijami slovenskih diplomatskih in konzularnih misij.

Znotraj MG deluje tudi direktorat za turizem, ki med drugim pripravlja strateške razvojne usmeritve slovenskega turizma in letne turistične politike ter koordinira, nadzira in evalvira njihovo implementacijo (MG 2007a).

Nacionalna krovna turistična organizacija v Sloveniji je Slovenska turistična organizacija (STO), ki se ukvarja z načrtovanjem in izvajanjem promocije kot turistične destinacije v tujini in Sloveniji, pospešuje razvoj turističnih proizvodov ter infrastrukture ter usklajuje državne, lokalne in regionalne turistične programe nacionalnega pomena (STO 2007a: 2).¹⁰⁶ Pri svojem delu sodeluje z različnimi javnimi in privatnimi akterji. S tem, ko se ukvarja s trženjem in promocijo države, prispeva tudi k splošnemu ugledu Slovenije v tujini. STO je torej akter javne diplomacije, predvsem v smislu brandinga države. Trenutno v skladu z dokumentom 'Razvojni načrt in umestitve slovenskega turizma 2007 – 2011' poteka projekt vzpostavitve tržne znamke Slovenija, ki naj bi bil zaključen do 30. oktobra 2007.¹⁰⁷ Med ostale aktivnosti STO spada vzdrževanje turistično-informacijskega portala www.slovenia.info, organizacija različnih delavnic z mednarodno udeležbo ter priprava sejmov in drugih mednarodnih prireditev. STO kot način promocije Slovenije uporablja tudi študijske obiske tujih novinarjev v Sloveniji, izdajanje promocijskega materiala ter oglaševanje Slovenije kot turistične destinacije v vidnejših svetovnih medijih.

STO tudi sama ugotavlja, da ponudba kulturnega turizma predstavlja veliko priložnost za državo (STO 2007b: 15). V letu 2006 je bila tako glavna tema promocija slovenskih kulturnih prireditev in dogodkov (letno poročilo 2006). V času predsedovanja Slovenije EU (2008) bo STO aktivno sodelovala z Uradom vlade za komuniciranje pri pripravi in izvedbi promocijskih aktivnosti (STO 2007b: 28).

Ob odsotnosti nacionalnih kulturno-informacijskih centrov imajo velik pomen tudi informativni centri v tujini, s katerimi upravlja STO, ki zagotavljajo celovite informacije zainteresirani javnosti o državi. Žal je tudi na tem področju prišlo do krčenja programov, saj so s 1. 1. 2006 prenehali delovati informativni centri na Madžarskem, Hrvaškem, Nizozemskem, v Švici, Belgiji, ter ZDA.¹⁰⁸ Trenutno tako obratujejo še centri v Avstriji, Italiji, Nemčiji, Veliki Britaniji, Švici in center, ki je zadolžen za države Beneluksa v Bruslju (STO 2007c).

---

¹⁰⁶ Od leta 2000 je STO javni gospodarski zavod

¹⁰⁷ <http://www.znamka-slovenija.si/si/index.php?sklop=aktualno> (7. junij. 2007).

¹⁰⁸ Vzrok je, po besedah gospe Majde Rozina – Dolenc, vodje odnosov z javnostmi in oglaševanja v tujini pri STO, v tem, da so bili to uradi turističnih agencij, ki so po pogodbi s STO opravljali informativno funkcijo, a ta ni bila dovolj učinkovito opravljena (Černigoj 2006: 78).

Urad vlade za komuniciranje (UVK) je samostojna strokovna služba vlade RS, ki med drugim skrbi za zagotavljanje ažurnih, verodostojnih in celovitih informacij tako domačim kot tujim javnostim, neposredno komunicira z njimi o delu vlade in ministrstev ter pripravlja komunikacijske kampanje za najpomembnejše vladne projekte ter skrbi za splošno promocijo Slovenije (Vlada RS 2007: 10). UVK pomaga tudi DKP-jem pri organizaciji sprejemov in jih zalaga s promocijsko-informativnim materialom. V okviru njegove funkcije izvajanja javne diplomacije lahko omenimo še organiziranje obiskov tujih novinarjev ter projekte občasne predstavitve Slovenije v izbrani tuji državi.

Urad Vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu (USZS). Naloge Urada so opredeljene v 2. členu Odloka o organizaciji in delovnem področju Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.¹⁰⁹ Urad opravlja naloge, ki se nanašajo na oblikovanje in izvajanje državne politike do vseh kategorij Slovencev, ki živijo v tujini (avtohtone slovenske skupnosti v sosednjih državah ter zdomce in izseljence po svetu) in skrbi za njihovo pravno varstvo. USZS finančno podpira slovenske skupnosti in organizacije v tujini ter skrbi za kulturno, prosvetno, gospodarsko, politično in drugo sodelovanje z matično državo. Odlok v 3. členu določa, da pri svojem delu USZS sodeluje z MZZ in lahko daje pobude s svojega delovnega področja DKP-jem. Isti člen določa, da se način sodelovanja med MZZ in USZS določi s sporazumom med predstojnikom USZS in MZZ, vendar ta sporazum zaenkrat še ni bil podpisan.

Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije (Ad futura) je javni sklad, ki ga je ustanovila Vlada RS z namenom dodeljevanja sredstev za vlaganja v razvoj človeških virov in kadrov za večjo zaposljivost, vseživljenjsko učenje, konkurenčnost, prenos znanja in povezovanja znanstveno-raziskovalne sfere in univerz z gospodarstvom, izobraževalnega sistema s potrebami trga dela in za štipendiranje. Sklad izvaja tudi večletne instrumente, ki so sofinancirani tudi iz sredstev Evropskega socialnega sklada (Vlada RS 2006a). Prek podeljevanja štipendij sklad spodbuja mednarodno izmenjavo oseb v znanosti in izobraževanju. Čeprav je večina štipendij namenjenih domačim študentom in raziskovalcem za študij v tujini, pa sklad nekaj štipendij podeljuje tudi tujim študentom in raziskovalcem za študij ali raziskovanje v Sloveniji. V letu 2006 je sklad razpisal 20 štipendij za doktorski študij tujih državljanov

---

¹⁰⁹ (Ur. l. RS, št. 60/2006, str. 6581).

na slovenskih izobraževalnih ustanovah, 30 štipendij za gostujoče znanstvenike, ki so vključeni v raziskovalno in pedagoško delo v Sloveniji, ter 9 štipendij za srednješolce s področja Zahodnega Balkana (Ad futura 2007).

Protokol Republike Slovenije pa na tem mestu omenjamo zaradi objektov kulturne dediščine, ki se uporabljajo kot protokolarni objekti, ter protokolarnih daril. Tudi na uradnih sprejemih, ki jih organizira, se običajno postreže s tipično slovensko jedajo in pijačo (Činkole : 44, 47–54).

Za mlade nove diplomacije Jazbec (1998: 15–23) ugotavlja, da se pri svojem delu soočajo s finančnimi, organizacijskimi in kadrovskimi problemi, kar se v primeru Slovenije zelo lepo kaže v primeru kulturne diplomacije.

MZZ ima zelo omejen proračun, saj kar 85 odstotkov predstavljajo pogodbene obveznosti in fiksni stroški. Povečanje proračuna v letih 2007 in 2008 je posledica priprav in izvedbe predsedovanja EU, pri čemer se pričakuje padec na prejšnjo raven že v letu 2009 (MZZ 200d: 127). Mešane občutke pa vzbuja tudi proračunska postavka, namenjena zunanji kulturni politiki (proračunska postavka št. 2008) v okviru proračuna MZZ. Do leta 2007 se je vsota, namenjena mednarodni kulturni politiki, postopno zviševala, v letu 2008 pa se načrtuje manj sredstev (Tabela 5.1). Pri tem lahko še omenimo, da se je leta 2007 zaradi rebalansa proračuna vsota za postavko št. 2008 iz predvidenih 410.000 € znižala na 287.931 €.

Tabela 5.1: Proračunska postavka št. 2008 (zunanja kulturna politika) v €.

LETO	2004	2005	2006	2007	2008
2008	204.644	232.098	404.356	410.000	375.564

Vir: MF, proračun 2004, 2005, 2006, 2007, 2008.

Zaenkrat še vedno tudi ostaja nerazrešen problem sredstev, namenjenih za kulturne dogodke in prireditve v okviru posameznih proračunov DKP-jev. Ker DKP-ji ne razpolagajo s posebno postavko, namenjeno kulturnemu sodelovanju in kulturni promociji, naletijo pri načrtovanju in izvajanju teh aktivnosti na probleme. Do leta 2002 je DKP-jem finančno pomagalo tudi ministrstvo za kulturo, ki je zagotavljalo del sredstev za kulturno promocijo iz svoje proračunske postavke št. 7114 – mednarodno sodelovanje (pododdelek razno). Konstantno krčenje proračunskih sredstev MK, namenjenih tej

postavki, je pomenilo tudi konec sistematičnega sofinanciranja projektov v organizaciji DKP-jev (MK 2007b: 298).¹¹⁰ Z reorganizacijo MK leta 2005 in ustanovitvijo posebnega sektorja za promocijo in mednarodno sodelovanje pa so se ta sredstva zopet nekoliko povečala.

Problem kadrovskih virov nedvomno vpliva tudi na kakovost dela DKP-jev v tujini. Manjše misije morajo opravljati enake naloge kot velike misije (Jazbec 2001: 180), kar se lahko odrazi v preobremenjenosti diplomatskih agentov ali pa v bolj selektivnem izvajanju nalog. Zato je zaposlovanje atašejev v slovenskem primeru smiselno, saj razbremeni ostale uslužbence na DKP-jih, prinese dodatno strokovnost (atašeji so posebej specializirani za področje, ki ga pokrivajo), hkrati pa ne predstavlja prevelikih dodatnih stroškov MZZ. Uredba o plačah in drugih prejemkih javnih uslužbencev za delo v tujini namreč v svojem 3. členu določa, da sredstva za plače in druge prejemke oseb, napotnih na delo v tujino v okviru 15. člena ZZZ, krije organ, v katerem je bil ta uslužbenec zaposlen pred nastopom nove funkcije, razen, če poseben sporazum ne določa drugače (Vlada RS 2004). Leta 2000 je bila tik pred realizacijo pobuda za imenovanje kulturnih atašejev v petih pomembnih evropskih kulturnih središčih (Pariz, Dunaj, London, Rim, Berlin). Kulturni atašeji so bili že izbrani, v okviru proračuna MK pa tudi rezervirana finančna sredstva za njihovo delovanje, a do njihovega imenovanja ni prišlo (MK 2007b: 300).

Organizacijska zasnova diplomatske organizacije (MZZ z mrežo diplomatsko-konzularnih predstavništav) mora omogočati hiter, učinkovit in selektiven pretok informacij, ki so podlaga za sprejemanje zunanjepolitičnih odločitev in nadaljno akcijo (Jazbec 1998a: 464). Zaradi finančnih in kadrovskih problemov, s katerimi se srečujeta Slovenija in njena diplomacija, tudi v prihodnje ni pričakovati bistvenih premikov v številu misij ali v njihovi velikosti. Medtem ko je leta 2006 slovenska misija v Bruslju dobila nove, večje prostore, ki omogočajo tudi organizacijo različnih dogodkov in prireditev, je pričakovati, da bodo druge misije ostale prostorsko in številčno omejene.

Večina slabosti, ki se pojavljajo v izvajanju zunanje kulturne politike, ne izhajajo iz slabe organizacijske zasnove zunanjega ministrstva ampak iz pomanjkljivega sodelovanja

---

¹¹⁰ Leta 2001 je bilo v okviru postavke 7114 proračuna MK zagotovljenih 140.570.300 SIT, leta 2002 pa le še 40.992.000 (MK 2007b: 298).

in koordinacije med akterji. ZZZ točno ne določa načina sodelovanja, Uredba o sodelovanju, obveščanju in usklajevanju na področju zunanjih zadev in mednarodnih odnosov pa tudi ni dovolj specifična, saj ureja samo koordinacijo med ministrstvi, ko gre za pripravo izhodišč za mednarodna srečanja, ne določa pa delitve pristojnosti pri izvajanju konkretnih programov (Vlada RS 2005). Ministrstva so tako prepuščena neformalnemu sodelovanju, ki pa je dostikrat premalo učinkovito ali ga sploh ni, medministrski sporazumi pa so zelo redka praksa.¹¹¹ Izjemo predstavlja leta 2003 podpisan sporazum med MZZ in MK o sodelovanju pri izvajanju mednarodne kulturne politike, a je bil leta 2005 prekinjen (MK 2007c: 108). Da koordinacija med MZZ in MK na področju zunanje kulturne politike šepa, je razvidno tudi, če želimo priti do odgovora, zakaj v letu 2004 ni prišlo do ustanovitve ateljeja za slovenske ustvarjalce v Londonu, čeprav je bilo to predvideno (*Ibid.*: 108) oziroma, zakaj teh ateljev ni številčno več. Po poročilu MK (*Ibid.*: 108) je vzrok pomanjkanje kadrov na DKP-jih, po besedah Drnovšek Zorkove pa MK kljub spodbudam ne nastavi svojih kulturnih atašejev.¹¹² MK odgovarja, da jih je hotelo že leta 2001 pa jih minister, pristojen za zunanje zadeve, ni imenoval in začarani krog je sklenjen.

Probleme lahko zasledimo tudi pri vzpostavljanju in realizaciji strategije in promocije RS. Do leta 1993 je obstajal enotni medresorski sklad za promocijo, z njegovo ukinitvijo pa se je "poslabšala tudi medresorska koordinacija" (MK 2007b: 301). Leta 1999 je bila ustanovljena prva medresorska skupina, ki naj bi pripravila strateški načrt za promocijo Slovenije. Skupina je izdelala analizo stanja in osnovna izhodišča za posamezna področja, nato pa je leta 2000 prenehala s sestajanjem.¹¹³ Leta 2001 je bil, na pobudo Urada Vlade za informiranje (danes UVK), ustanovljen svet za promocijo, sestavljen na

---

¹¹¹ Primer je Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki bi moral v skladu s 3. členom Odloka o organizaciji in delovnem področju Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu z MZZ podpisati sporazum, ki določa način medsebojnega sodelovanja. Odlok je bil sprejet 9. 6. 2006, sporazum pa je še vedno v pripravi.

¹¹² Intervju z gospo Heleno Drnovšek Zorko, vodjo sektorja za mednarodne odnose v kulturi na Ministrstvu za zunanje zadeve. Ljubljana, 29. 5. 2007.

¹¹³ Sestavljali so jo vodje oddelkov za mednarodno sodelovanje takratnih ministrstev, pristojnih za ekonomske odnose in razvoj, malo gospodarstvo in turizem, znanost in tehnologijo, kmetijstvo, šolstvo in šport, evropske zadeve ter predstavniki Urada Vlade za informiranje, Urada za gospodarsko promocijo in tuje investicije, Slovenske nacionalne turistične organizacije ter Ministrstva za zunanje zadeve (MK analiza stanja).

medministrski ravni, vendar se je sestel le dvakrat (*Ibid.*: 299).¹¹⁴ Nov poskus predstavlja ustanovitev Sveta za promocijo, ki je delovna skupina vlade in deluje v okviru UVK.¹¹⁵ Ugotovimo pa lahko, da tudi tokratni poskus ni zaživel. Nekateri opozarjajo, da je razlog za neuspeh v tem, da so člani teh teles sestavljeni na previsoki ravni in bi bilo zato bolj smotno vključiti ljudi, ki se ukvarjajo z operativo (Gruban 2002: 64, Černigoj 2006: 80, MK 2007b: 299), k temu pa lahko dodamo tudi dejstvo, da članstvo v teh svetih ne zajema vseh relevantnih akterjev.

Neoptimalno je tudi sodelovanje z gospodarstvom. Jeseni 2006 je slovenska vlada objavila javni razpis za zbiranje donacij za čas predsedovanja Slovenije EU, na kar pa se gospodarstvo ni odzvalo. Neizkoriščena ostaja tudi možnost ustanavljanja PSG v tujini v okviru DKP-jev, kot to predvideva 'Program predstavništva slovenskega gospodarstva'. Prav tako, z izjemo predstavništva v Londonu, ni opaziti povezovanja med predstavništvu STO in DKP-ji.

Idejni projekt Slovenske hiše v Bruslju, ki naj bi nastal v sodelovanju med MZZ, MG in Gospodarsko zbornico Slovenije ter zasebnim sektorjem, je bil po idejni vsebini podoben modelu Čeških hiš, in naj bi na eni lokaciji združeval turistično, gospodarsko in diplomatsko-konzularno predstavništvo. Do realizacije je sicer prišlo, a v okrnjenem obsegu, saj je danes Slovenska hiša zasebni projekt, ki ponuja poleg slovenske kuhinje tudi možnost uporabe prostorov za organizacijo različnih srečanj in kulturno-umetniških prireditev ter nekatere informativne vsebine o Sloveniji (slovenski časniki, promocijski material).

SKLEP: Zaradi svoje notranje ureditve so za področja mednarodnih odnosov v kulturi, znanosti in izobraževanju pristojna ministrstva za zunanje zadeve, kulturo, šolstvo in šport ter visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, kar je največ od vseh obravnavanih držav. Na področju konkretnih programov, povezanih z razumevanjem in izvajanjem kulturne diplomacije pa se jim pridružujejo še ministrstvo za gospodarstvo,

---

¹¹⁴ Člane sveta so predstavljali direktorica Urada Vlade za informiranje, minister za zunanje zadeve, ministrica za šolstvo, znanost in šport, namestnik generalnega sekretarja vlade in direktor agencije za gospodarsko promocijo in tuje investicije.

¹¹⁵ Tokrat so člani sveta za promocijo ministri za zunanje zadeve, gospodarstvo in kulturo, državna sekretarja Službe Vlade RS za evropske zadeve in kabineta predsednika vlade ter direktor UVK. Sklep o ustanovitvi Sveta za promocijo pa predvideva tudi možnost sodelovanja zunanjih strokovnjakov, ki jih izbere Svet (Vlada RS 2006b).

Urad Vlade za komuniciranje, Urad Vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu, protokol RS in druge.

Iz konkretnih programov lahko ugotovimo, da je Slovenija relativno aktivna na področju mednarodnega sodelovanja v kulturi, znanosti in izobraževanju. Predvsem je intenzivno sodelovanje v okviru regionalnih in medvladnih organizacij ter v okviru različnih programov EU. To je povsem pričakovano, saj Slovenija, kot majhna država, išče svoje priložnosti za vplivanje predvsem znotraj mednarodnih organizacij.

Za analizo kulturne diplomacije pa je v našem primeru bolj pomemben pregled bilateralnih aktivnosti, saj se vrednote in kultura države najbolj učinkovito predstavijo prek direktnega predstavljanja javnosti v drugi državi. Na področju izmenjave oseb v izobraževalne in kulturne namene, pošiljanja razstav in performansov v tujino ter mednarodnega sodelovanja v kulturnih programih in projektih lahko ugotovimo, da poleg programov EU ter dvostranskih sporazumov med različnimi ustanovami (muzeji, gledališča, univerze in druge) največji del sodelovanja izhaja iz bilateralnih sporazumov v kulturi, znanosti in izobraževanju. Zanimivo pri tem je, da ima Slovenija sklenjene izvedbene programe predvsem z državami članicami EU. Z izjemo Turčije zaenkrat ni podpisanega nobenega izvedbenega programa s kakšno arabsko državo. Poleg tega manjkajo izvedbeni programi z nekaterimi državami, ki predstavljajo geografsko prioriteto zunanjepolitično regijo JV Evrope, na primer z Bosno in Hercegovino, Ukrajino, Albanijo (priloga C). Po drugi strani pa lahko pohvalimo razpise Ad future za štipendije dijakom z Zahodnega Balkana, pri čemer bi to prakso veljalo razširiti tudi na visokošolski študij.

Slovenija je zelo aktivna tudi v okviru različnih mednarodnih in regionalnih povezav, v okviru katerih izvaja aktivnosti, ki bi jih lahko opredelili kot študijski programi, povezani z državo in njenim jezikom ter izvajanje seminarjev in konferenc z mednarodno udeležbo (Forum slovanskih kultur, Center za evropsko prihodnost, Strateški forum Bled in druge).

Področja, na katerih Slovenija trenutno ne dohaja primerljivih držav, so tako kulturni inštituti in kadrovska podpora kulturni diplomaciji. Slovenija je ena redkih evropskih držav, ki nima svojih kulturnih inštitutov. Država ima že dlje časa možnost nemudoma odpreti Kulturni center v Franciji in Veliki Britaniji, saj ji to omogočata že podpisana

kulturna sporazuma o delovanju kulturnih centrov s tema državama. Slovenija ima trenutno 21 ekonomskih svetnikov (MZZ 2007c) in le enega kulturnega atašeja.

ZAKLJUČEK

V diplomskem delu smo kulturno diplomacijo opredelili kot kulturne in izobraževalne dejavnosti v odnosih s tujino, z namenom doseganja specifičnih zunanjepolitičnih ciljev. Izpostavili smo povečan pomen javne diplomacije znotraj sodobne diplomatske prakse in pokazali, da je zaradi svoje komunikativne moči kulturna diplomacija še posebnega pomena. Nato smo opredelili aktivnosti, ki spadajo v okvir kulturne diplomacije ter identificirali širok krog akterjev, ki jo, kot posledico demokratizacije, lahko izvajajo. Opredelili smo različne zunanjepolitične cilje, ki jih lahko kulturna diplomacija v okviru zunanje politike pomaga doseči in s kakšnimi nameni so jo uporabljali v različnih zgodovinskih obdobjih. Pri tem smo izpostavili tudi vpliv EU in njenih ciljev, ki preko skupnih notranjih politik in skupne zunanje in varnostne politike vplivajo na izvajanje kulturne diplomacije v izbranih državah.

Odgovor na prvo raziskovalno vprašanje 'Na kakšne načine se v različnih državah uporablja institut kulturne diplomacije ter kakšno je njegovo mesto nasproti drugim oblikam diplomacije?' smo iskali prek analize nekaterih primerov praks držav. Ugotovimo lahko, da se kulturna diplomacija povezuje predvsem z javno in ekonomsko diplomacijo ter razvojnim sodelovanjem, ena od njenih najpogostejših komponent pa je tudi medkulturni dialog. Podlago za izvajanje kulturne diplomacije dostikrat predstavljajo dokumenti posvečeni določitvi ciljev in akterjev kulturne diplomacije določene države, ki hkrati določajo tudi način njenega financiranja in koordiniranja. V nekaterih državah (Češka, Avstrija, Velika Britanija) je tudi opazen trend intenzivnega vključevanja zasebnega sektorja v mednarodne kulturne odnose. Sistematično vključevanje širše javnosti ima pozitivne učinke vendar je to učinkovito možno šele, ko se o principih delovanja sporazumejo uradne strukture.

Po podrobnejši analizi slovenskega primera, ki predstavlja odgovor na drugo raziskovalno vprašanje, pa lahko ugotovimo, da je akterjev, ki izvajajo kulturno diplomacijo, precej in da se njihove aktivnosti včasih celo podvajajo. Očitno je, da MZZ prevzema naloge predvsem na multilateralnem področju in izvaja kulturno diplomacijo v funkciji medkulturnega dialoga, medtem ko promocijsko funkcijo vse bolj prevzema ministrstvo za kulturo.

V širši okvir akterjev promocije pa bi lahko uvrstili MZZ, STO, MK in UVK. Izvajanje javne diplomacije je nekako razdeljeno med MZZ in UVK. Tudi izvajanje gospodarske diplomacije, ki je opredeljena kot zunanjepolitična prioriteta, je razdeljeno med dva resorja (MZZ in MG).

V slovenskem primeru je iz zunanjepolitičnih dokumentov razvidna samo povezava s promocijo države, povezava z gospodarstvom in medkulturnim dialogom pa je razvidna šele iz konkretnih aktivnosti, pri tem pa velja opozoriti, da povezava z gospodarstvom šepa. Največji problem pa ostaja odsotnost širše strategije ali strategij, posledica česar je verjetno tudi slaba koordinacija.

Slovenija je ena redkih držav, ki ni razvila svojih kulturnih forumov in ki svojim misijam ne zagotavlja posebne postavke za kulturne projekte. Poleg tega so diplomatske misije na kulturnem področju trenutno tudi kadrovske 'podhranjene'. Dejstvo je, da je Slovenija zelo aktivna in uspešna pri sodelovanju v različnih mednarodnih forumih in organizacijah. Vendar, če želi igrati aktivno vlogo v mednarodnih odnosih tudi v prihodnje bo potrebno h kulturni diplomaciji pristopiti bolj sistematično ter okrepiti tudi bilateralno komponento in sodelovanje med akterji.

LITERATURA

Sekundarni viri

Adam, Frane (1998): Development options and strategies of small countries. *Journal of International Relations & Development* 1(3/4), 181–194.

Ad futura (2007): *Program 2006*. Dostopno na <http://www.ad-futura.si/> (6. julij 2007).

Arndt, Richard T. (2005): *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*. Virginia: Potomac Books, Inc.

Arts and Minds: Cultural Diplomacy amid Global Tensions (2005). Gradivo s konference. Centre for Arts and Culture. Dostopno na <http://www.culturalpolicy.org/pdf/ArtsMinds.pdf> (3. marec 2007).

Batora, Jozef (2003): *Does the European Union Transform the Institution of Diplomacy?* Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2003/20030700_cli_paper_dip_issue87.pdf (7. marec 2007).

Batora, Jozef (2005): *Public Diplomacy in Small and Medium-Sized States: Norway and Canada*. Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050300_cli_paper_dip_issue97.pdf (13. februar 2007).

BC (2007): *Governance and funding*. Dostopno na <http://www.britishcouncil.org/home-about-us-governance-funding.htm> (18. junij 2007).

Benko, Vladimir (1997): *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.

Benko, Vladimir (2000): *Zgodovina mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Bennet, A. LeRoy in James K. Oliver (2002): *International Organizations: Principles and Issues*. 7th. Edition. New Jersey, Upper Saddle River: Prentice Hall.

Berridge, Geoff R. (2002): *Diplomacy: Theory and Practice*. Basingstoke, New York: Palgrave.

Berridge, Geoff R. in Alan James (2003): *A Dictionary of Diplomacy*. Basingstoke: Palgrave.

Bound *et al.* (2007): *Cultural Diplomacy*. London: Demos. Dostopno na <http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=7&paper=2823> (21. maj 2007).

- Braudel, Fernand (1987): *Civilizacije kroz povijest*. Zagreb: Globus.
- Brglez, Milan (1998): Kodifikacija sodobnega diplomatskega prava. V Milan Jazbec (ur.): *Diplomacija in Slovenci: Zbornih tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, 59–88. Celovec: Drava.
- Bučar, Bojko (2001): Stroka in politika ob deseti obletnici slovenske zunanje politike. *Teorija in Praksa* 38(1), 142–151. Ljubljana: FDV. Dostopno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20011Bucar.PDF> (19. marec 2007).
- Bull, Hedley (1995): *The anarchical society: a study of order in world politics*. London, Hampshire: Macmillan.
- Burt, Richard, Olin Robison in Barry Fullton (1998): *Reinventing Diplomacy in the information age*. Dostopno na <http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/799/reinventingdip.pdf> (7. januar 2007).
- Carter, Coles (2005): *Public Diplomacy Review*. Dostopno na <http://www.britishcouncil.org/home-carter-report> (6. april 2007).
- CF (2007): *Presentation*. Dostopno na <http://www.culturesfrance.com/cultures-france-mode-emploi.html> (24. junij 2007).
- Conforti, Benedetto (2005): *Mednarodno pravo*. Šesta izdaja. Ljubljana: FDV.
- Coolsaet, Rik (2004): The Transformation of Diplomacy at the Threshold of the New Millennium. V Christer Jönsson in Richard Langhorne (ur.): *Diplomacy – Volume II: History of Diplomacy*. London: SAGE.
- Cummings, Milton C. (2003): *Cultural Diplomacy and The United States Government: A Survey*. Cultural diplomacy research series. Washington DC: Center for Arts and Culture. Dostopno na <http://www.culturalpolicy.org/pdf/MCCpaper.pdf> (16. marec 2007).
- Dandavate, Rohini (2006): *Building Cultural Understanding Through Cultural Exchange*. Doktorska disertacija. Ohio State University. Dostopno na <http://culturalpolicy.uchicago.edu/emergingscholarsconf04/papers/dandavate.pdf> (8. april 2007).
- Čačinovič, Rudi (1994): *Slovensko bivanje sveta*. Ljubljana: ČZP Enotnost.
- ČC (2007): *Czech centres abroad*. Dostopno na <http://www.czechcentres.cz/scc/ceska.centra.asp> (25. junij 2007).

- Černigoj, Lavra (2006): *Javna diplomacija in Republika Slovenija*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Činkole, Eva (2004): *Slovenski protokol in slovenska kultura*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Diplomatic Bluebook (2006): *Overseas Public Relations and Cultural Diplomacy*. Chapter 3.d, Ministry of Foreign Affairs Japan, Tokyo. Dostopno na <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2006/14.pdf> (30. marec 2007).
- EUNIC (2007): EUNIC members. Dostopno na <http://www.eunic-europe.eu/EUNIC%20website/who-we-are/eunic-members.htm> (14. junij 2007).
- Evropska Komisija (2007): *Cultural Cooperation in Europe: Study on cultural cooperation in Europe in the various cultural and artistic fields*. Annex I: national reports. Dostopna na http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/pdf-word/annex1_national_reports1.pdf (4. april 2007).
- Evropska Komisija (2007a): *Cultural Cooperation in Europe: Study on cultural cooperation in Europe in the various cultural and artistic fields*. Annex I: national reports. Dostopna na http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/pdf-word/annex1_national_reports2.pdf (4. april 2007).
- Fischer, Markus (2006): Culture and Foreign Politics. V Brenda Schaffer (ur.): *The Limits of Culture; Islam and Foreign Policy*, 27–64. London: The MIT Press Cambridge.
- Forum slovanskih kultur (2007): *Forum slovanskih kultur*. Dostopno na <http://www.fsk.si/?id=101> (6. maj 2007).
- Gali, Buthros Buthros (1992): *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*. A/47/277 - S/24111, 17. junij 1992. Dostopno na <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html> (7. maj 2007).
- Goli, Katarina (2006): *Spremembe pri oblikovanju in izvajanju zunanje politike Republike Slovenije po vstopu v Evropsko Unijo*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV. Dostopno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Goli-Katarina.PDF> (19. marec 2007).
- Gonesh, Ashvin in Jan Melissen (2005): *Public Diplomacy: Improving Practice*. Clingendael Diplomacy Papers. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2005/20051000_cdsp_paper_diplomacy_5_gonesh_melissen.pdf (14. marec 2007).
- Gruban, Darja (2002): *Javna diplomacija kot sodobna diplomatska praksa*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

- Grunig, James E. (1993): Public Relations and International Affairs: Effects, Ethics and Responsibility. *Journal of International Affairs* 47(1), 137–162.
- Harouel, J.-L. (2001): Sociology of Culture. V Neil J. Smelser in Paul B. Baltes (ur.): *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 3179–3184. Amsterdam: Elsevier Science.
- Henrikson, Alan K. (2006): *What Can Public Diplomacy Achieve?* Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2006/20060900_cdsp_paper_dip_c.pdf (23. februar 2007)
- Holsti, Kalevi Jacques (1995): *International Politics: A Framework for Analysis*. Seventh Edition. New Jersey: Prentice – Hall, Inc.
- Horvat, Alenka (2005): *Trženje Slovenije kot lokacije za tuje neposredne investicije*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Huntington, Samuel (1996): *The Clash of Civilizations*. New York: Simon & Schuster.
- Jančič, Zlatko (1998): Nevidna povezava ugleda države in podjetji. *Teorija in praksa* 35(6), 1028–1041.
- JAPTI (2007): *Predstavnštva slovenskega gospodarstva JAPTI v tujini*. Dostopno na http://www.izvoznookno.si/svetujemo/predstavnstva_v_tujini/ (12. junij 2007).
- Jazbec, Milan (1998): Vzpostavljanje diplomacij novih malih držav. V Milan Jazbec (ur): *Diplomacija in Slovenci: zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*. Celovec: Drava.
- Jazbec, Milan (1998a): Vzpostavljanje diplomatskih organizacij novih majhnih držav. *Teorija in praksa* 35(3), 455–471.
- Jazbec, Milan (2001): *The diplomacies of new small states: the case of Slovenia with some comparison from the Baltics*. Aldershot: Ashgate.
- Jazbec, Milan (2002): *Diplomacija in varnost: razvoj in približevanje procesov*. Ljubljana: Vitrum.
- Jönsson, Christer in Martin Hall (2005): *Essence of Diplomacy*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- Jönsson, Christer in Richard Langhorne, ur. (2004): *Diplomacy – Volume II: History of Diplomacy*. London: SAGE.

- Kaye, Dalia Dassa (2005): *Rethinking Track Two Diplomacy: The Middle East and South Asia*. Clingendael Diplomacy Papers. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050601_cdsp_paper_diplomacy_3_kaye.pdf (14. februar 2007).
- Kegley, Charles W. in Eugene R. Wittkopf (1991): *American Foreign Policy: pattern and process*. New York: St. Martin's Press.
- Kline, Miro in Dario Berginc (2003): Tržna znamka države: študija primera Slovenije. *Teorija in Praksa* 40(6), 1040–1057.
- Kunczik, Michael (2003): Transnational Public Relations by Foreign Governments. V Sriramesh, Krishnamurty in Dejan Verčič (ur.): *The global public relations handbook: theory, research and practice*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Leiler, Ženja (2007): Sarkozy: Računajte name. *Delo*, 22. 5. 2007, 24.
- Leonard, Mark (2004): Diplomacy by Other Means. V Christer Jönsson in Richard Langhorne (ur.): *Diplomacy – Volume I: Theory of Diplomacy*, 228-237. London: SAGE.
- Leonard, Mark, Andrew Small in Martin Rose (2005): *British Public Diplomacy in the 'Age of Schisms'*. London: Foreign Policy Centre.
- Leonard, Mark, Catherine Stead in Conrad Smewing (2002): *Public Diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre. Dostopno na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf> (7. marec 2007).
- Lynch, Dov (2005): *Communicating Europe to the World: what public diplomacy for the EU?* EPC Working Paper. Dostopno na http://www.epc.eu/TEWN/pdf/251965810_EPC%2021.pdf (25. junij 2007).
- Mead, Margaret (1943/2000): *And keep your powder dry: an anthropologist looks at America*. New York: Berghahn Books.
- Meethan, Kevin (2001): *Tourism in Global Society: place, culture, consumption*. Basingstoke: Palgrave.
- Melissen, Jan (2005): *Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy*. Clingendael Diplomacy Papers. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf (4. februar 2007).
- MFAA (2007a): *Austrian Foreign Policy Yearbook 2005*. Dostopno na http://www.bmeia.gv.at/up-media/2907_au_enpolitischer_bericht_en_2005.pdf (22. junij 2007).

- MFAA (2007b): *Foreign policy*. Dostopno na http://www.bmeia.gv.at/view.php3?r_id=5&LNG=en&version= (22. junij 2007).
- MFAA (2007d): *Kulturpolitische Sektion*. Dostopno na http://www.bmeia.gv.at/view.php3?f_id=1432&LNG=en&version=&org=468 (22. junij 2007).
- MFACZ (2007b): *Department of cultural relations and Czech living abroad*. Dostopno na <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=12279&ido=8971&idj=2&amb=1> (25. junij 2007).
- MFAF (2007): *French international cooperation – 2005: a strategy for action*. Dostopno na http://www.diplomatie.gouv.fr/en/ministry_158/publications_2288/international-cooperation-and-development_2289/french-international-cooperation-2005_2651/strategy-for-action_3035.html?artsuite=0 (13. julij 2007).
- MFAFIN (2007): *Department for Communication and Culture*. Dostopno na <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15874&contentlan=2&culture=en-US> (23. junij 2007).
- MFAI (2007): *Directorate General for Cultural promotion and Cooperation*. Dostopno na: <http://www.esteri.it/MAE/EN/Ministero/Struttura/DGPromozioneCoopCulturale/> (23. junij 2007).
- MG (2007) *Ekonomski odnosi s tujino*. Dostopno na http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/ekonomski_odnosi_s_tujino/ (12. junij 2007).
- MG (2007a): *Turizem*. Dostopno na http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem/ (12. junij 2007).
- MK (2007): *Sektor za promocijo in mednarodno sodelovanje*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_in_mednarodno_sodelovanje/ (6. maj 2007).
- MK (2007a): *Javni razpisi*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/si/razpisi_pozivi_in_javna_narocila/javni_razpisi/ (6. maj 2007).
- MK (2007b): *Analiza stanja na področju kulture*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/Analiza_stanja/12.pdf (6. maj 2007).
- MK (2007c): *Poročilo o izvajanju nacionalnega programa za kulturo 2004–2007 za leto 2004*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Podatki/Letna_porocila/porocilo_NPK_za_letno_2005.pdf (6. maj 2007).
- Morgenthau, Hans J. (1995): *Politika med narodi: Borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.

- MŠŠ (2007): *Mednarodno sodelovanje*. Dostopno na http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_evropske_zadeve/mednarodno_sodelovanje/#c648 (7. junij 2007).
- MVZT (2007): *Mednarodno sodelovanje*. Dostopno na http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje/ (6. junij 2007).
- MVZT (2007a): *Urad slovenske nacionalne komisije za UNESCO*. Dostopno na http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/unesco/ (6. junij 2007).
- MZZ (2007): *Sektor za mednarodne odnose v kulturi: naloge in organiziranost*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/si/ministrstvo/organiziranost/direktorat_za_evropske_zadeve_in_politico_bilateralo/sektor_za_mednarodne_odnose_v_kulturi/ (20. avgust 2007).
- MZZ (2007a): *Aktivnosti ministrstva za zunanje zadeve RS v letu 2006*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Delovna_podrocja/prednostne_naloga_mzz_2006.pdf (10. julij 2007).
- MZZ (2007b): *Kulturno sodelovanje*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/kulturno_sodelovanje/ (10. julij 2007).
- MZZ (2007c): *Gospodarska diplomacija*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/gospodarska_diplomacija/ (10. julij 2007).
- MZZ (2007d): *Letno poročilo MZZ RS za leto 2006*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/Porocilo_MZZ_2006_web.pdf (10. julij 2007).
- Nick, Stanko (1999): *Diplomatski leksikon*. Zagreb: Barbat.
- Nicolson, Sir Harold (1988): *Diplomacy*. Washington: Institute for the Study of Diplomacy.
- Nye, Joseph S. Jr. (2004): Soft Power and American Foreign Policy. *Political Science Quarterly*, 119(2), 255–270.
- Oberstar, Mateja (2007): *Spopad civilizacij v letih 1996–2004*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- OZN (2007): *United Nations Member States*. Dostopno na <http://www.un.org/members/list.shtml>. (7. maj 2007).

- Papež, Suzana (2006): *Zahod in islam; Ideologija v diskurzu o dveh civilizacijah*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV. Dostopno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Papez-Suzana>. PDF (17. marec 2007).
- Petrič, Ernest (1998): Zunanja politika majhnih držav. *Teorija in Praksa* 33(6), 876–897. Ljubljana: FDV.
- Plavšak Kranjc, Kristina (2004): *Javna diplomacija: temeljni koncept in trendi*. Ljubljana: Media Forum, center za javno komuniciranje. Dostopno na <http://www.media-forum.si/slo/izobrazevanje/javna-diplomacija/clanki/javna-diplomacija-2004.pdf> (7. februar 2007).
- Riordan, Shaun (2004): *Dialogue-based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm*. Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2004/20041100_cli_paper_dip_issue95.pdf (8. januar 2007).
- Reeves, Julie (2004): *Culture and International Relations; Narratives, natives and tourists*. New York: Routledge.
- Russett, Bruce in Harvey Starr (1996): *Svetovna politika*. Ljubljana: FDV.
- Sablosky, Juliet Antunes (2003): *Recent Trends in Department of State Support for Cultural Diplomacy: 1993–2002*. Cultural diplomacy research series. Washington DC: Center for Arts and Culture. Dostopno na <http://www.culturalpolicy.org/pdf/JASpaper.pdf> (16. januar 2007).
- Said, Abdul Aziz, Charles O. Lerche Jr. in Charles O. Lerche III (1995): *Concepts of International Politics in Global Perspective*. Fourth Edition. New Jersey: Prentice – Hall, Inc.
- Satow, Ernest (2004): Diplomacy; and The Language and Forms of Diplomatic Intercourse. V Christer Jönsson in Richard Langhorne (ur.): *Diplomacy – Volume I: Theory of Diplomacy*, 25-50. London: SAGE.
- Schaffer, Brenda (ur.) (2006): *The Limits of Culture; Islam and Foreign Policy*. London: The MIT Press Cambridge.
- Schmidt, Brian C. (1998): Lessons from the Past: Reassessing the Interwar Disciplinary History of International Relations. *International Studies Quarterly* 42, 433–459.
- Schneider, Cynthia P. (2003): *Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy*. Cultural Diplomacy Research Series. Washington DC: Center for Arts and Culture. Dostopno na <http://www.culturalpolicy.org/pdf/Schneider.pdf> (4. januar 2007).

- Signitzer, Benno H. In Timothy Coombs (1992): *Public Relations and Public Diplomacy. Conceptual Convergences. Public Relations Review* 18(2), 137–147.
- Simoniti, Iztok (1994): *Diplomatsko pravo. Teorija in Praksa, posebna izdaja*. Ljubljana: FDV.
- Sofer, Sasson (2004): *Old and New Diplomacy: A Debate Revisited*. V Christer Jönsson in Richard Langhorne (ur.): *Diplomacy – Volume II: History of Diplomacy*. London: SAGE.
- STO (2007): *Vprašanja in odgovori*. Dostopno na http://www.slovenia.info/?ns_faq=0&title=Vprašanja+in+odgovori (7. marec 2007).
- STO (2007a): *Letno poročilo STO 2005*. Dostopno na http://www.slovenia.info/pictures/TB_board/attachments_1/2006/SKUPNO_KonnÄno_poslovno_letno_porooÄilo_STO_za_letno_2005_revidirano_4599.pdf (13. junij 2007).
- STO (2007c): *Predstavnštva STO v tujini*. Dostopno na http://www.slovenia.info/si/Predstavnštva-in-informativni-uradi-STO.htm?ppg_predstavnstva=0&lng=1 (7. junij 2007).
- STO (2007b): *Program dela STO za leto 2007*. Dostopen na http://www.slovenia.info/pictures/TB_board/attachments_1/2006/program_dela_STO_2007_4783.pdf (7. junij 2007).
- Svet Evrope (2007): *The concept of intercultural dialogue*. Dostopno na http://www.coe.int/T/dg4/intercultural/concept_EN.asp#TopOfPage (27. april 2007).
- Thies, Cameron G. (2002): *Progress, History and Identity in International Relations Theory: The Case of the Idealist – Realist Debate. European Journal of International Relations* 8(2), 147–185.
- UNESCO (2007b): *About UNESCO*. Dostopno na http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=3328&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (17. marec 2007).
- UNWTO (2007): *About UNWTO*. Dostopno na <http://www.unwto.org/aboutwto/eng/menu.html> (6. maj 2007).
- US Department of State (2005): *Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy: Cultural Diplomacy; The Linchpin for Public Diplomacy*. Dostopno na <http://www.publicdiplomacywatch.com/091505Cultural-Diplomacy-Report.pdf> (3. april 2007).
- Van Ham, Peter (2005): *Branding European power*. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050400_paper_vanham.pdf (3. maj 2007).

- Vreg, France (2000): *Politično komuniciranje in prepričevanje: komunikacijska strategija, diskurzi, prepričevalni modeli, propaganda, politični marketing, volilna kampanja*. Ljubljana: FDV.
- Vukadinović, Radovan (1989): *Osnove teorije mednarodnih odnosa i vanjske politike*. Zagreb: Školska Knjiga.
- Vukadinović, Radovan (1995): *Diplomacija: strategija političnih pogajanj*. Ljubljana: Arah Consulting.
- Watson, Alan (1982): *Diplomacy: the Dialogue Between States*. London, New York: Routledge.
- Welch, David (1999): Powers of Persuasion. *History Today* 49(8), 24–26.
- White, Brian (2005): Diplomacy. V John Baylis in Steve Smith (ur.): *The Globalization of World Politics: An introduction to international relations*, 3rd ed., 385–403. Oxford: Oxford University Press.
- Wolf, Volker (2005): *The Role of Foreign Cultural Institutes: An Exemplary Description of the Educational and Cultural Programs Organised by the German Cultural Centre in Malaysia (Goethe – Institut Kuala Lumpur)*. Prispevek na konferenci. Dostopno na <http://www.lib.usm.my/elmu-equip/conference/Documents/ICOL%202005%20Paper%2017%20Volker%20Wolf.pdf> (19. maj 2007).
- Wyszomirski, Margaret J., Christopher Burgess in Catherine Peila (2003): *International Cultural Relations: A Multi-Country Comparison*. Cultural Diplomacy Research Series. Washington DC: Center for Arts and Culture. Dostopno na <http://www.Culturalpolicy.org/pdf/MJWpaper.pdf> (8. marec 2007).

Primarni viri

- Covenant of the League of Nations, stopila v veljavo 10. 1. 1920*. Dostopno na <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/leagcov.htm> (20. januar 2007).
- Državni Zbor RS (1991): *Zakon o zunajjih zadevah*. Ljubljana: Ur. L. RS, št. 1/1991-I. Dostopno na http://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991001.pdf (3. maj 2007).
- Državni Zbor RS (1999): *Deklaracija o zunanji politiki RS*, sprejeta v Državnem Zboru RS 17. 12. 1999. Ljubljana: Ur.l. RS št. 108/1999. Dostopno na <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=51> (12. junij 2007).
- Državni Zbor RS (2001): *Zakon o zunajjih zadevah*. Ljubljana: Ur. L. RS, št. 45/2001, Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=2003113&dhid=65535> (3. maj 2007).

- Evropska Komisija (2007b): *European Agenda for Culture in a Globalizing World. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.* Dostopno na http://www.culture.gov.uk/NR/rdonlyres/E6A39966-813C-4E9B-8A3E-C3C13845076C/0/CouncilofEuropeanUnion9496_07.pdf (2. junij 2007).
- MFAA (2007): *Programme of the Austrian Federal Government for the 23rd Legislative Period.* Dostopno na https://cms.bmaa.gv.at/up-media/3106_regierungsprogramm_engl.pdf (22. junij 2007).
- MFAA (2007c): *Auslandskultur Neu 2001.* Dostopno na http://www.Ambasadaaustrii.pl/view.php3?f_id=801&LNG=de&version= (22. junij 2007).
- MFACZ (2007): *Conceptual Basis of the Foreign Policy of the Czech Republic for the 2003 – 2006 period.* Dostopno na <http://www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=4670> (25. junij 2007).
- MFACZ (2007a): *A Czech foreign policy: points of departure, principles, interests and objectives.* Dostopno na http://www.mzv.cz/_dokumenty/econceptiona.pdf (25. junij 2007).
- MFACZ (2007c): *Concept for a Unified Representation of the Czech Republic.* Dostopno na <http://www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=13869> (25. junij 2007).
- MZZ (2006): *Akt o notranji organizaciji in sistematizaciji v Ministrstvu za zunanje zadeve, sprejet 2. 11. 2006.* Dostopno na http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/Notranji_akti/Akt_o_notranji_organizaciji_in_sistemizaciji__precisceno_besedilo_IV.pdf (10. julij 2007).
- Nacionalni kulturni program 2008–2013, osnutek.* Dostopno na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/Predlogi_zakonov/osnutek_NPK.pdf (12. julij 2007).
- Program predstavništva slovenskega gospodarstva, potrjen na 37. seji Vlade RS, 25.8.2005.* Dostopno na http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DEOT/Program_Predstavni_tva_slovenskega_gospodarstva.pdf (17. marec 2007).
- Razvojni načrt in umestitve slovenskega turizma 2007 – 2011.* Dostopno na http://www.slovenia.info/pictures/TB_board/attachments_1/2006/Razvojni_naaArt_in_umestitve_slovenskega_turizma_2007-2011_4259.pdf (7. junij 2007).
- Treaty on European union, stopila v veljavo 1. 11. 1993.* Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/EU_treaty.html (3. maj 2007).

- UNESCO (2007a): *UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity*, sprejeta na 31. seji Generalne konference UNESC-a (2.11.2001). Dostopno na <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127161e.pdf> (17. marec 2007).
- Vienna Convention on Consular Relations*, 500 U.N.T.S. 95 (24.4.1963). V veljavi od 24. 4. 1964. Dostopno na http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963.pdf (16. januar 2007).
- Vienna Convention on Diplomatic Relations*, 500 U.N.T.S. 95 (18.4.1961). V veljavi od 19. 3. 1967. Dostopno na http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (16. januar 2007).
- Vlada RS (2002): *Primerna zunanja politika: temeljne prvine zunanje politike Republike Slovenije ob vključevanju v evroatlantske povezave*, potrjena na 92. seji Vlade RS, 10. 10. 2002. V Janez Šušteršič (2002): *Slovenia and European Union / Slovenija in Evropska Unija*, 197-219. Ljubljana: FDV.
- Vlada RS (2004): *Uredba o plačah in drugih prejemkih javnih uslužbencev za delo v tujini*. Ljubljana: Ur.l. RS, št. 58/2003, 71/2004. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200358&stevilka=2932> (28. maj 2007).
- Vlada RS (2005): *Uredba o sodelovanju, obveščanju in usklajevanju na področju zunanjih zadev in mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Ur. l. RS, št. 112/05. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/online.jsp?urlid=2005112&dhid=79496> (2. februar 2007).
- Vlada RS (2006): *Odlok o organizaciji in delovnem področju Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu*. Ljubljana: Ur. l. RS, št. 60/2006. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200660&stevilka=2552> (22. april 2007).
- Vlada RS (2006a): *Akt o preoblikovanju javne ustanove „Ad futura, znanstveno-izobraževalna fundacija Republike Slovenije, javni sklad” v Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije*. Ljubljana: Ur. l. RS št. 139/2006. Dostopno na http://www.uradni-list.si/_pdf/2006/Ur/u2006139.pdf (12. junij 2007).
- Vlada RS (2006b): *Sklep Vlade Republike Slovenije št. 01301-3/2006/3 z dne 4.5.2006 o ustanovitvi sveta za promocijo Slovenije*. Dostopno na [http://193.2.236.95/dato3.nsf/OC/0605152153040/\\$file/72v8a.rtf](http://193.2.236.95/dato3.nsf/OC/0605152153040/$file/72v8a.rtf) (26. maj 2007).
- Vlada RS (2007): *Model organiziranosti odnosov z javnostmi na ravni Vlade Republike Slovenije*, sprejet na 110. seji Vlade RS, 22.2.2007. Dostopno na: http://www.piar.si/fileadmin/user_upload/dokumenti/Dokument-_vladni_odnosi_-sprejeto.pdf (3. april 2007).

Osebni pogovori

Intervju z njeno ekselenco, gospo Ivano Hlavsovo, veleposlanico Republike Češke v Sloveniji. Ljubljana, 14. 5. 2007.

Intervju z gospodom Dominiqueom Geslinom, direktorjem Francoskega inštituta Charles Nodier v Ljubljani ter svetovalcem za sodelovanje s področja kulture Francoske ambasade v Republiki Sloveniji. Ljubljana, 15. 5. 2007.

Intervju z gospo Heleno Drnovšek-Zorko, vodjo sektorja za mednarodne odnose v kulturi pri Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije. Ljubljana, 29. 5. 2007.

PRILOGE

PRILOGA A: Primer krovnega sporazuma o sodelovanju v kulturi, znanosti in izobraževanju

(Vir: Ur. l. RS št. 99/2001 z dne 7.12.2001)

Z A K O N O RATIFIKACIJI SPORAZUMA MED VLADO REPUBLIKE SLOVENIJE IN VLADO REPUBLIKE LITVE O SODELOVANJU V KULTURI, IZOBRAŽEVANJU IN ZNANOSTI (BLIKIZ)

1. člen

Ratificira se Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Litve o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti, podpisan v Vilniusu 14. novembra 1997.

2. člen

Sporazum se v izvorniku v slovenskem in angleškem jeziku glasi: *

S P O R A Z U M MED VLADO REPUBLIKE SLOVENIJE IN VLADO REPUBLIKE LITVE O SODELOVANJU V KULTURI, IZOBRAŽEVANJU IN ZNANOSTI

Vlada Republike Slovenije in Vlada Republike Litve (v nadaljevanju pogodbenici) sta se v želji, da bi spodbudili sodelovanje v kulturi, izobraževanju in znanosti, v prepričanju, da bo takšno sodelovanje pripomoglo k boljšemu razumevanju in poglobitvi odnosov med državama na različnih ravneh, odločeni spoštovati načela Helsinške sklepne listine Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, Pariške listine za novo Evropo in Dunajske deklaracije Sveta Evrope, odločili, da podpišeta ta Sporazum o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti (v nadaljevanju sporazum), in se dogovorili:

1. člen

Pogodbenici si prizadevata bolje spoznati kulturo druge strani in podpirata stike v kulturi in skupne prireditve v vseh oblikah.

2. člen

Pogodbenici podpirata sodelovanje na področju visokega izobraževanja, znanosti in tehnologije in spodbujata medsebojno izmenjavo študentov, učiteljev in znanstvenikov obeh držav. Sodelovanje na zgoraj omenjenih področjih se določi v posebnem sporazumu (ali programu), če bi pogodbenici tako sklenili.

3. člen

Pogodbenici na podlagi vzajemnega interesa spodbujata učenje jezika, književnosti in zgodovine druge države in v ta namen podpirata sodelovanje učiteljev in študentov na poletnih jezikovnih šolah.

4. člen

Pogodbenici bosta prek svojih pristojnih ustanov izmenjali informacije in dokumentacijo za obravnavo vprašanj v zvezi s priznavanjem spričeval in diplom.

5. člen

Pogodbenici podpirata nadaljnje spoštovanje veljavnih mednarodnih sporazumov o varstvu avtorskih pravic in popularizaciji kulturnih vrednot druge pogodbenice.

6. člen

Pogodbenici soglašata, da si bosta izmenjali knjige in publikacije v zvezi s kulturo, umetnostjo in znanostjo. Pogodbenici spodbujata razvoj in sodelovanje na področju glasbe, gledališča ter podpirata vzajemno izmenjavo solistov, skupin umetnikov in predstav.

Pogodbenici spodbujata sodelovanje na področju upodabljalno umetnosti in izmenjavo umetniških in drugih kulturnih razstav ter pomagata pri sprejemanju ustreznih ukrepov v ta namen.

Pogodbenici spodbujata sodelovanje in medsebojno izmenjavo podatkov med javnimi avdio in vizualnimi sredstvi obveščanja – nacionalnima radijskima in televizijskima družbama. To sodelovanje bo kasneje določeno s sporazumom med obema družbama.

Vsaka pogodbenica spodbuja neposredno sodelovanje na področju kinematografije.

7. člen

Pogodbenici razvijata medsebojno sodelovanje na področju kulture, izobraževanja in znanosti in v ta namen pospešujeta neposredno sodelovanje med vladnimi in nevladnimi ustanovami obeh držav na teh področjih.

8. člen

Pogodbenici spodbujata in olajšujeta sodelovanje na področjih varstva kulturne dediščine, muzejev in knjižnic in izmenjujeta podatke o izvozu umetniških del in nezakonitem trgovanju z njimi.

9. člen

Pogodbenici spodbujata in olajšujeta sodelovanje in izmenjave med mladinskimi organizacijami obeh držav.

10. člen

Pogodbenici podpirata neposredno sodelovanje v športu in telesni vzgoji.

11. člen

Pogodbenici podpirata medsebojno sodelovanje v mednarodnih organizacijah.

12. člen

Pogodbenici, če bo za to obstajal obojestranski interes, pripravita programe izvajanja za uresničevanje tega sporazuma in se po posvetovanju odločita o finalnih dogovorih. V skladu s tem sporazumom lahko pristojne organizacije obeh držav pripravijo posebne izvedbene programe in sporazume za ustrezna področja.

13. člen

Ta sporazum začne veljati na dan, ko se pogodbenici medsebojno obvestita, da so izpolnjeni njihovi notranji postopki za začetek veljavnosti tega sporazuma.

14. člen

Ta sporazum se sklene za obdobje petih let. Po izteku tega obdobja se sporazum samodejno podaljšuje za nadaljnja petletna obdobja, dokler ga nobena od pogodbenic vsaj šest mesecev pred iztekom ustreznega obdobja veljavnosti po diplomatski poti pisno ne odpove.

V primeru odpovedi tega sporazuma vsak program izmenjave, prireditve ali projekt, ki se izvaja na njegovi podlagi in še ni končan, ostane veljaven za dogovorjeno obdobje.

Sestavljeno v Vilniusu dne 14. novembra 1997 v dveh izvodih v slovenskem, litovskem in angleškem jeziku, pri čemer so vsa besedila enako verodostojna. Ob razlikah pri razlagi prevlada angleško besedilo.

Za Vlado
Republike Slovenije
Ivo Vajgl l. r.
Za Vlado
Republike Litve
Algimantas Rimkunas l. r.

3. člen

Za izvajanje sporazuma skrbijo Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ter Ministrstvo za kulturo.

4. člen

Ta zakon začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije – Mednarodne pogodbe.

Št. 610-02/01-28/1

Ljubljana, dne 22. novembra 2001

Predsednik
Državnega zbora
Republike Slovenije
Borut Pahor l. r.

* Besedilo sporazuma v litovskem jeziku je na vpogled v Sektorju za mednarodnopravne zadeve Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije.

PRILOGA B: Primer izvedbenega sporazuma v kulturi, izobraževanju in znanosti

(Vir: Ur.l. RS št. 14/2003 z dne 13.2.2003)

7. Uredba o ratifikaciji Programa sodelovanja med Vlado Republike Slovenije in Zvezno vlado Zvezne republike Jugoslavije v kulturi in izobraževanju za obdobje 2002–2005, stran 127.

Na podlagi petega odstavka 75. člena Zakona o zunanjih zadevah (Uradni list RS, št. 45/01) izdaja Vlada Republike Slovenije

UREDBO O RATIFIKACIJI PROGRAMA SODELOVANJA MED VLADO REPUBLIKE SLOVENIJE IN ZVEZNO VLADO ZVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE V KULTURI IN IZOBRAŽEVANJU ZA OBDOBJE 2002–2005

1. člen

Ratificira se Program sodelovanja med Vlado Republike Slovenije in Zvezno vlado Zvezne republike Jugoslavije v kulturi in izobraževanju za obdobje 2002–2005, podpisan 20. novembra 2002.

2. člen

Sporazum se v izvorniku v slovenskem jeziku glasi:*

3. člen

Za izvajanje sporazuma skrbi Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

4. člen

Ta uredba začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije – Mednarodne pogodbe.

Št. 681-29/2001-6

Ljubljana, dne 9. januarja 2003

Vlada Republike Slovenije

mag. Anton Rop l. r.
Predsednik

*Program v srbskem jeziku je na vpogled v Sektorju za mednarodnopravne zadeve Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije.

P R O G R A M SODELOVANJA MED VLADO REPUBLIKE SLOVENIJE IN ZVEZNO VLADO ZVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE V KULTURI IN IZOBRAŽEVANJU ZA OBDOBJE 2002–2005

Vlada Republike Slovenije in Zvezna vlada Zvezne republike Jugoslavije (v nadaljevanju podpisnici) sta se v želji po razvijanju in pospeševanju sodelovanja med državama v kulturi in izobraževanju v skladu s Sporazumom o sodelovanju na področju kulture in izobraževanja med Vlado Republike Slovenije in Zvezno vlado Zvezne republike

Jugoslavije, podpisanim 23. marca 2001 v Ljubljani, sporazumeli o sklenitvi tega programa sodelovanja v kulturi in izobraževanju za leta 2002, 2003, 2004 in 2005.

KULTURA

1. člen

Podpisnici podpirata neposredno sodelovanje pristojnih ustanov v kulturi in umetnosti.

2. člen

Podpisnici izmenjata do štiri (4) osebe z različnih področij kulture (arheologije, konzervacije umetniških del, književnosti, folklore, lepih umetnosti itd.) do sedem (7) dni za vsakega, da ti izmenjajo izkušnje o vprašanih s svojega delovnega področja.

3. člen

Podpisnici prek svojih pristojnih organov spodbujata sodelovanje na področju književnosti ter s tem namenom izmenjavo pisateljev in književnih prevajalcev zaradi njihove udeležbe na mednarodnih srečanjih književnikov in prevajalcev.

V Sloveniji:

- Mednarodno srečanje PEN
- Mednarodno srečanje pisateljev v Vilenici
- Dnevi poezije in vina v Medani

V Jugoslaviji:

- Mednarodno srečanje pisateljev v Beogradu
- Beograjska prevajalska srečanja
- Smederevska pesniška jesen
- Ratkovičevi dnevi poezije v Bjelem Polju

4. člen

Podpisnici prek svojih pristojnih organov spodbujata udeležbo založnikov na mednarodnih knjižnih sejmi, ki potekajo v obeh državah.

5. člen

Podpisnici prek svojih pristojnih organov pošiljata vabila za sodelovanje glasbenih, gledaliških ansamblov in umetnikov na mednarodnih festivalih, ki potekajo v obeh državah.

Slovenska stran na podlagi vzajemnosti pošlje vabila za sodelovanje jugoslovanskih glasbenih ansamblov, gledaliških skupin in umetnikov na prireditvah, ki potekajo v Sloveniji:

- Mladi levi, mednarodni festival sodobnega plesa in gledališča
- Exodos, festival sodobnih odrskih umetnosti
- Primorski poletni festival Koper

V Jugoslaviji:

- BEMUS – gostovanje Slovenske filharmonije
- BITEF (na povabilo)
- Mednarodni festival Mesto Teater Budva
- Guitar Art festival

6. člen

Podpisnici prek svojih pristojnih organov pošiljata vabila za sodelovanje na mladinskih in otroških glasbenih in gledaliških festivalih, ki potekajo v obeh državah.

V Sloveniji:

- Tekmovanje mladih glasbenikov in baletnih plesalcev
- Mednarodni mladinski pevski festival
- Naša pesem

- Bienalni festival Lutka (Lutkovno gledališče Ljubljana)
- Lutkovni pristan (Lutkovno gledališče Maribor)
- V Jugoslaviji:
  - Mednarodno tekmovanje glasbene mladine, Beograd – vsako leto
  - Glasbeni otroški festival, Rožaje – Zlata snežinka, starost do 12 let; Zlata steza, starost 16–20 let (vsako leto po en udeleženelec)
  - Mednarodni festival gledališč za otroke, Subotica – vsako leto
  - Koterski festival gledališč za otroke – vsako leto (spremljevalni program festivala – ena predstava ali ustrezna kulturna vsebina)
  - Radost Evrope

7. člen

Podpisnici podpirata sodelovanje gledaliških, glasbenih in opernih hiš, ki vsebino in obseg sodelovanja določijo neposredno.

Sodelovali bodo:

- Narodno gledališče Beograd
  - Atelje 212, Beograd
  - Jugoslovansko dramsko gledališče, Beograd
  - Beograjsko dramsko gledališče
  - Beton gledališka dvorana, Beograd
  - Srbsko narodno gledališče, Novi Sad
  - Črnogorsko narodno gledališče, Podgorica
  - Gledališče Boško Buha, Beograd
  - Lutkovno gledališče Pinocchio, Zemun
  - Malo gledališče Duško Radović, Beograd
  - Otroško gledališče – lutkovni oder, Podgorica
- in druga zainteresirana gledališča v ZR Jugoslaviji s Slovenskim narodnim gledališčem v Ljubljani, Lutkovnim gledališčem Ljubljana in drugimi zainteresiranimi gledališči v R Sloveniji.

8. člen

Podpisnici podpirata neposredno sodelovanje med posameznimi muzeji in galerijami. Ustrezne ustanove se o podrobnostih sodelovanja dogovorijo neposredno.

9. člen

- Podpisnici s posredovanjem pristojnih organov organizirata izmenjavo razstav:
- Sodobna srbska keramika v Ljubljani (v organizaciji Muzeja uporabne umetnosti v Beogradu),
  - Sodobno slovensko oblikovanje v Muzeju uporabne umetnosti v Beogradu.

10. člen

Podpisnici prek svojih pristojnih organov spodbujata sodelovanje umetnikov z eksponati na prireditvah likovne umetnosti ter udeležbo umetnikov v likovnih kolonijah, ki potekajo v obeh državah.

V Sloveniji:

- Mednarodni grafični bienale
- Forma viva, kiparska kolonija, Kostanjevica
- Forma viva, kiparska kolonija, Piran

V Jugoslaviji:

- Zlato pero Beograda
- Marmor in zvoki, Arandelovac
- Umetniška kiparska kolonija v Danilovgradu

11. člen

Podpisnici podpirata strokovno sodelovanje pristojnih ustanov za varstvo kulturne dediščine z izmenjavo strokovnjakov za konzervatorstvo in restavracije, izmenjavo informacij, znanstvenih publikacij in dokumentacije v skladu z Unescovo Konvencijo o ukrepih za preprečevanje nezakonitega uvoza, izvoza in prenos lastništva

na kulturnih dobrinah, Pariz 1970; izmenjava dveh strokovnjakov letno za 20 dni.

S tem namenom poteka sodelovanje v okviru:

- Republiškega zavoda za varstvo kulturnih spomenikov v Beogradu,
  - Republiškega zavoda za varstvo kulturnih spomenikov v Cetinju,
  - Pokrajinski zavod za varstvo kulturnih spomenikov v Novem sadu,
  - Regionalni za varstvo kulturnih spomenikov v Kotorju,
  - Zavod za varstvo kulturnih spomenikov mesta Beograda
- z
- Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije v Ljubljani.

Center za arheološke raziskave Črne gore v Podgorici bo sodeloval z ustreznimi institucijami v R Sloveniji (arheološki inštitut Slovenske akademije znanosti in umetnosti).

12. člen

Podpisnici prek svojih pristojnih organov spodbujata sodelovanje na področju filma.

13. člen

Podpisnici podpirata organiziranje dnevov filma v svojih državah. Med trajanjem filmskih dnevov podpisnici izmenjata enega do tri strokovnjake (1–3) za pet (5) dni. Tehnične in finančne podrobnosti se uskladijo v neposrednih stikih med pristojnimi ustanovami obeh držav.

14. člen

Podpisnici spodbujata pošiljanje vabil v imenu organizatorja za udeležbo na mednarodnih filmskih festivalih, ki potekajo v obeh državah.

15. člen

Podpisnici spodbujata sodelovanje med filmskimi arhivi obeh držav zato, da se izmenjajo informacije, publikacije in filmi.

Strani si bosta prizadevali za čim tesnejše sodelovanje med Slovensko kinoteko v Ljubljani in Jugoslovansko kinoteko v Beogradu, zlasti zaradi izmenjave programov in strokovnega sodelovanja.

16. člen

Podpisnici podpirata neposredno sodelovanje novih medijev in multimedijskih umetnosti, udeležbo na tovrstnih festivalih in srečanjih.

V Sloveniji:

- Vdor/Break 21
- Festival računalniških umetnosti
- Performa

V Jugoslaviji:

Jugoslovanska stran bo slovenski posredovala vabila za udeležbo na podobnih prireditvah.

ARHIVI IN KNJIŽNICE

17. člen

Strani bosta podpirali neposredno sodelovanje med Arhivom R Slovenije in drugimi javnimi arhivi v Republiki Sloveniji in državnimi arhivi v ZRJ na podlagi veljavne zakonodaje obeh držav. Podrobneje lahko arhivi v obeh državah opredelijo sodelovanje s posebnimi sporazumi med arhivi.

S tem namenom bosta podpisnici podpirali vzpostavljanje in nadaljevanje sodelovanja med Arhivom Jugoslavije, Arhivom Srbije, Državnim arhivom Črne gore ter drugimi zainteresiranimi arhivi iz ZR Jugoslavije z Arhivom R Slovenije, Mednarodnim inštitutom za informacijske znanosti v Mariboru in drugimi zainteresiranimi arhivi v R Sloveniji.

O konkretnih oblikah sodelovanja in obsegu izmenjav se zainteresirane ustanove dogovorijo neposredno.

18. člen

Podpisnici vzpodbujata neposredno sodelovanje med zainteresiranimi knjižnicami.

Osrednja Narodna knjižnica Djurdje Crnojević v Cetinju nadaljuje z neposrednim sodelovanjem z Institutom za informacijske znanosti v Mariboru (uresničevanje avtomatizacije knjižničnega sistema Črne gore) in se zanima za vzpostavitev neposrednega sodelovanja z Narodno in univerzitetno knjižnico Slovenije. Narodna knjižnica Srbije v Beogradu in Knjižnica Matice srbske v Novem Sadu se zanimata za sodelovanje z ustreznima knjižnicama v Republiki Sloveniji.

O konkretnih oblikah sodelovanja in obsegu izmenjav se zainteresirane ustanove dogovorijo neposredno.

IZOBRAŽEVANJE IN ZNANOST

19. člen

Podpisnici spodbujata neposredno sodelovanje akademij znanosti in umetnosti obeh držav in tudi svojih znanstvenih ustanov.

Podpisnici ugotavljata, da imata sklenjen poseben sporazum za področje znanstvenega in tehnološkega sodelovanja. Na njegovi podlagi sprejemata na tem področju posebne programe za obdobje dveh let.

20. člen

Podpisnici omogočata udeležbo znanstvenikov na simpozijih, seminarjih, kongresih, konferencah ter drugih srečanjih, ki potekajo v obeh državah.

21. člen

Podpisnici spodbujata neposredno sodelovanje med svojimi visokoškolskimi zavodi. Podpisnici sta izrazili interes za sodelovanje med umetnostnimi akademijami in fakultetami. Podpisnici pozdravljata uresničitev pobude za sodelovanje univerze v Mariboru z univerzo v Kragujevcu. O oblikah sodelovanja se zainteresirane institucije dogovarjajo neposredno.

22. člen

Podpisnici podpirata učenje jezika druge države v svojih visokoškolskih zavodih. O podrobnostih se ustanove dogovorijo neposredno.

23. člen

Podpisnici podpirata neposredno sodelovanje srednjih šol in pozdravljata že vzpostavljeno sodelovanje mariborskih in beograjskih gimnazij.

24. člen

Ob upoštevanju reorganizacije in posodabljanja šolskega sistema ter tudi bistvene podpore gospodarski obnovi in razvoju, razvoju demokracije in evropskega povezovanja strani neposredno ter na podlagi obojestranskega interesa izmenjujeta izkušnje pri prenovi osnovnega in srednješolskega izobraževanja, vrednotenju, razvoju izobraževanja ter učbenikov, ki se uporabljajo v osnovnih in srednjih šolah.

25. člen

Podpisnici si bosta izmenjavali izobraževalno gradivo ter izkušnje, ki se nanašajo na vse ravni izobraževanja, ter podpirali izmenjavo strokovnjakov med posameznimi izobraževalnimi zavodi.

26. člen

Podpisnici sodelujeta in si prizadevata, da sta v učbenikih osnovnih in srednjih šol objektivno predstavljeni zgodovina in zemljepis druge države v skladu z duhom in cilji UNESCA ter Sveta Evrope.

27. člen

Podpisnici spodbujata izmenjavo informacij in dokumentacije, da se pristojnim organom olajšata priznavanje in ekvivalenca diplom, spričeval, potrdil in znanstvenih naslovov v skladu z veljavnimi predpisi podpisnic ter mednarodnih konvencij in priporočil.

28. člen

Podpisnici se obveščata o študijskih programih za tujce in možnostih za izmenjavo štipendij v skladu s svojimi notranjimi predpisi.

Podpisnici dodelita na leto po dve (2) šestmesečni štipendiji za individualno podiplomsko izpopolnjevanje za kandidate starosti do 35 let.

Strani se bosta po diplomatski poti obveščali o morebitnih drugih oblikah štipendiranja.

29. člen

Podpisnici sprejmeta na šolanje v državnih osnovnih, srednjih in visokošolskih zavodih otroke uslužbencev diplomatskih predstavništva med trajanjem njihovega mandata pod enakimi pogoji kot veljajo za domače državljane.

30. člen

Pogodbenici bosta v skladu z mednarodno dogovorjenimi standardi omogočali dopolnilni pouk maternega jezika in kulture za otroke slovenske narodnosti v ZR Jugoslaviji in za otroke narodnosti ZR Jugoslaviji v Sloveniji. O načinu in pogojih za izvajanje tega pouka v Sloveniji in v ZR Jugoslaviji se bosta pristojni ministrstvi dogovarjali neposredno.

31. člen

Podpisnici si preko svojih pristojnih organov, v okviru finančnih zmožnosti, dodelita štipendije za sodelovanje na mednarodnih seminarjih jezika, literature in kulture v ZR Jugoslaviji in na Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture v R Sloveniji.

32. člen

Podpisnici podpirata tvorbo in izmenjavo digitalnih vsebin z namenom ohranjanja kulturne in jezikovne identitete.

JAVNA OBČILA

33. člen

Podpisnici spodbujata neposredno sodelovanje med radijskimi in televizijskimi organizacijami zaradi izmenjave radijskih in televizijskih programov in strokovnjakov.

34. člen

Podpisnici sodelujeta pri zaščiti avtorskih pravic v skladu z notranjo zakonodajo in sprejetimi mednarodnimi obveznostmi.

ŠPORT IN MLADINA

35. člen

Podpisnici spodbujata sodelovanje v športu ter sodelovanje mladine, da se navežejo neposredni stiki med pristojnimi institucijami in organizacijami obeh držav.

Organizacije se o vsebini in podrobnostih tega sodelovanja dogovorijo neposredno.

DRUGE OBLIKE SODELOVANJA

36. člen

Podpisnici podpirata sodelovanje v kulturi, izobraževanju in znanosti v okviru Unesca, Sveta Evrope in drugih mednarodnih povezav.

KONČNE DOLOČBE

37. člen

Splošne in finančne določbe so v prilogi tega programa in so njegov sestavni del.

38. člen

Določbe tega programa niso ovira za podpisnici, da se po diplomatski poti dogovarjata tudi o drugih oblikah sodelovanja, za katere menita, da so zaželeni.

39. člen

Ta program začne veljati z dnem prejema slovenskega uradnega obvestila o izpolnjenih notranjepravnih pogojih, potrebnih v ta namen in velja do sklenitve novega.

Sestavljeno in podpisano v Beogradu, 20. novembra 2002 v dveh izvornikih v slovenskem in srbskem jeziku pri čemer sta obe besedili enako verodostojni.

ZA VLADO
REPUBLIKE SLOVENIJE

Alenka Suhadolnik l. r.

ZA ZVEZNO VLADO
ZVEZNE REPUBLIKE
JUGOSLAVIJE
Danica Bajić l. r.

PRILOGA

A. SPLOŠNE DOLOČBE ZA KULTURO

a) Izmenjava oseb

Posameznike, predvidene za izmenjavo, po določbah tega programa določi podpisnica pošiljateljica in o tem obvesti podpisnico sprejemnico tri (3) mesece pred predvidenim datumom odhoda kandidata. Podpisnica pošiljateljica pošlje podpisnici sprejemnici vse potrebne podatke o akademskih in strokovnih usposobljenostih ter predlog programa dela z dolžino bivanja in druge koristne informacije.

Podpisnica sprejemnica obvesti podpisnico pošiljateljico o svoji odločitvi najmanj trideset (30) dni pred predvidenim datumom odhoda. Po prejetem soglasju jo podpisnica pošiljateljica obvesti o točnem datumu odhoda najmanj petnajst (15) dni pred njim.

b) Izmenjava razstav

Podpisnica pošiljateljica obvesti podpisnico sprejemnico najmanj 12 mesecev vnaprej o datumih in temi razstave, ki jo pripravlja. Da bi bilo mogoče opraviti vse potrebno za razstavo, podpisnica pošiljateljica zagotovi najpomembnejše tehnične podatke o načrtovani razstavi ter gradivo, potrebno za tiskanje kataloga (predgovor, seznam eksponatov, fotografije in podobno) najmanj dva (2) meseca pred odprtjem.

B. FINANČNE DOLOČBE ZA KULTURO

a) Izmenjava oseb

Kritje stroškov potovanja in sprejema oseb, ki prihajajo v skladu s tem programom:

1. Podpisnica pošiljateljica krije stroške mednarodnega prometa v obeh smereh.
2. Slovenska stran zagotovi:
  - kritje stroškov bivanja
  - kritje stroškov potovanj, povezanih s programom bivanja, po državi.
3. Jugoslovanska stran zagotovi:
  - kritje stroškov bivanja
  - kritje stroškov potovanj, povezanih s programom bivanja, po državi.
4. Stroške zdravstvenega zavarovanja med bivanjem osebe v državi prejemnici krije država pošiljateljica.

b) Izmenjava razstav

1. Podpisnica pošiljateljica krije prevozne stroške razstave do prvega in od zadnjega kraja razstave v državi prejemnici. Način kritja prevoznih stroškov razstave na ozemlju države prejemnice, kadar bo v več mestih, se uredi s posebno pogodbo med ustreznima ustanovama pogodbenic.
2. Podpisnica prejemnica krije stroške organizacije razstave, vključno s stroški najema prostorov, varovanja, tehničnih pogojev ter stroške prevoza razstave v mejah države. Podpisnica prejemnica poskrbi za oglaševanje razstave.
3. Podpisnica pošiljateljica krije stroške zavarovanja razstave med prevozom in trajanjem razstave.
Če nastane škoda, podpisnica prejemnica brezplačno pošlje podpisnici pošiljateljici vso dokumentacijo, ki se nanaša na vzrok škode, da bi ji pomagala pri vložitvi odškodninskega zahtevka pri zavarovalniški družbi. Podpisnica prejemnica ni pooblaščenca za restavracijo poškodovanega razstavnega predmeta, da bi dobil izviren videz ali obliko brez soglasja podpisnice pošiljateljice.
4. Pogodbenici vnaprej uskladiata število oseb, ki spremljajo razstavo, in dolžino njihovega bivanja.
Stroški, povezani z obiskom komisarja, in če je to potrebno, osebe, potrebne za postavljanje in razstavljanje razstave, se določijo skladno s finančnimi določbami tega programa.

C. SPLOŠNE DOLOČBE ZA IZOBRAŽEVANJE

a) Izmenjava oseb

- Kandidate, vključene v izmenjavo, po določbah tega programa določi podpisnica pošiljateljica in o tem obvesti podpisnico sprejemnico dva (2) meseca pred predvidenim datumom odhoda kandidata.
- Podpisnica pošiljateljica pošlje podpisnici sprejemnici osebne podatke, zlasti o specializacijah, strokovnih kvalifikacijah, akademskih naslovih, znanju tujih jezikov (angleščina, francoščina ali jezik države gostiteljice); in tudi program z dolžino bivanja ter druge koristne podatke za osebe, ki bodo izmenjane.
- Podpisnica sprejemnica obvesti podpisnico pošiljateljico o svojem soglasju najmanj en do dva (1–2) meseca pred predvidenim datumom obiska.
- Po prejetem soglasju podpisnice sprejemnice jo podpisnica pošiljateljica obvesti o točnem datumu odhoda najmanj petnajst do trideset (15–30) dni vnaprej.

b) Izmenjava štipendij

1. Podpisnica pošiljateljica pošlje podpisnici sprejemnici dokumente kandidata najpozneje do 31. marca.
2. Poslati je treba te dokumente kandidata:
  - življenjepis,
  - overjene kopije diplom o končanem študiju,
  - program načrtovane raziskave ali študija,
  - zdravstveno spričevalo.
3. Podpisnica sprejemnica pošlje obvestilo o dokončnem sprejemu kandidata najpozneje do 30. junija.
4. Raziskave lahko potekajo v drugem jeziku.

c) Poletni tečaji

- Podpisnica pošiljateljica pošlje podpisnici sprejemnici podatke o kandidatih najkasneje do 31. marca. Podpisnica sprejemnica pošlje obvestilo o sprejemu kandidatov najkasneje do 31. maja.

D. FINANČNE DOLOČBE ZA IZOBRAŽEVANJE

Podpisnica pošiljateljica krije povratne potne stroške za znanstvenike, delegacije idr., ki jih na podlagi tega programa pošilja v državo sprejemnico.

a) Izmenjava oseb

1. Slovenska stran zagotovi:

- kritje stroškov bivanja in stroške potovanj po državi v skladu s programom bivanja
- zagotovi dnevnice v skladu z notranjimi predpisi.

2. Jugoslovanska stran zagotovi:

- kritje stroškov bivanja in stroške potovanj po državi v skladu s programom bivanja
- jugoslovanska stran si pridržuje pravico do usklajevanja dnevnic z življenjskimi stroški.

3. Stroške zdravstvenega zavarovanja med bivanjem osebe v državi sprejemnici krije država pošiljateljica.

b) Izmenjava štipendij

1. Štipendisti si sami plačajo povratne vozovnice za prevoz iz ene v drugo državo.

2. Slovenska stran zagotovi:

- mesečno štipendijo za kritje življenjskih stroškov,
- namestitev,
- stroške obveznega zdravstvenega zavarovanja za čas štipendiranja,
- kritje stroškov potovanj v skladu s programom specializacije.

3. Jugoslovanska stran zagotovi:

- mesečno štipendijo za kritje življenjskih stroškov;
- namestitev in prehrano v študentskih domovih;
- stroške obveznega zdravstvenega zavarovanja za čas štipendiranja
- šolnino;
- kritje stroškov potovanj po državi v skladu s programom specializacije.

c) Poletni tečaji

Štipendisti si sami plačajo povratno vozovnico za potovanje iz ene v drugo državo.

O ostalih pogojih se podpisnici obvestita po diplomatski poti.

PRILOGA C: Mednarodni krovni sporazumi o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti, ki jih je podpisala Republika Slovenija

(Vir: MŠŠ (2007) mednarodno sodelovanje. Dostopno na: http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_evropske_zadeve/mednarodno_sodelovanje/#c648) (7.6.2007).

Št.	Ime države	Leto podpisa	Kraj podpisa	UL št.	MP št.
1	Albanija	9.12.1993	Tirana	36/94	9/94
2	Argentina	4.5.1994	Buenos Aires	41/97	11/97
3	Avstrija	30.4.2001	Ljubljana	20/02	5/02
4	Belorusija	3.6.1991	Minsk	13/92	2/92
5	Bolgarija	21.3.1994	Ljubljana	8/96	2/96
6	Bosna in Hercegovina	19.10.1999	Ljubljana	69/00	17/00
7	Ciper	21.1.1999	Ljubljana	49/00	12/00
8	Češka	12.5.1994	Praga	79/94	22/94
9	Egipt	3.3.1996	Kairo	19/97	5/97
10	Estonija	5.11.1993	Ljubljana	36/94	9/94
11	Finska	26.3.1999	Ljubljana	86/99	26/99
12	Francija	6.11.1992	Ljubljana	14/93	4/93
13	Francija kult. centri	17.10.2001	Ljubljana	20/02	5/02
14	Grčija	10.11.1993	Ljubljana	35/94	8/94
15	Gruzija	19.4.2002	Tbilisi	74/03	19/03
16	Hrvaška	7.2.1994	Zagreb	51/94	15/94
17	Indija	16.12.1996	New Delhi	45/99	14/99
18	Iran	13.4.1994	Ljubljana	99/01	27/01
19	Italija*	8.3.2000	Rim	49/02	14/02
20	Izrael	16.3.1993	Ljubljana	33/94	7/94
21	Jordanija	10.11.1999	Ljubljana	20/02	5/02
22	Kazahstan	18.1.1994	Almaty	36/94	9/94
23	Kitajska	13.9.1993	Ljubljana	11/94	3/94
24	Koreja	5.7.1997	Ljubljana	17/97	4/97
25	Latvija	5.3.1998	Ljubljana	28/99	10/99
26	Litva	14.11.1997	Vilnius	99/01	27/01
27	Luksemburg	24.4.1997	Luksemburg	22/98	5/98
28	Madžarska	2.9.1992	Budimpešta	23/93	6/93
29	Makedonija	8.7.1993	Ljubljana	25/97	7/97
30	Malta	20.3.1996	Ljubljana	19/97	5/97
31	Maroko	parafiran			
32	Mehika	23.9.1996	New York	36/99	13/99
33	Nemčija	18.6.1993	Ljubljana	36/94	9/94
34	Poljska	14.2.1994	Varšava	42/94	10/94
35	Portuglaska	6.4.1998	Lizbona	28/99	10/99
36	Romunija	28.2.1994	Bukarešta	29/96	6/96
37	Rusija	17.11.1995	Moskva	36/96	10/96

38	Slovaška	14.12.1994	Bratislava	25/97	7/97
39	Španija	15.12.1993	Madrid	36/94	9/94
40	Turčija	6.6.1995	Ankara	17/97	4/97
41	Turkmenistan	21.1.1994	Ašhabad	36/94	9/94
42	Ukrajina	12.5.1997	Ljubljana	19/00	4/00
43	Velika Britanija	22.4.1993	London	33/94	7/94
44	Velika Britanija kult. centri	18.12.2000	Ljubljana	20/02	5/02
45	ZDA Fulbright	8.12.1993	Ljubljana	51/94	15/94
46	ZDA kult. dobrine	8.5.1996	Washington	57/96	15/96
47	Zvezna Rep. Jugoslavija	23.3.2001	Beograd	47/02	13/02

* Italjanska stran ga še ni ratificirala

Sporazmi z nasledstvom SFRJ

Avstralija
Belgija
Italija
Japonska
Nizozemska

Vir: Ministrstvo za zunanje zadeve, Sektor za mednarodne odnose v kulturi (januar 2006).

Programi in protokoli

Izvedbeni programi/protokoli o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti, ki izhajajo iz sklenjenih mednarodnih krovnih sporazumov.

Podpisani programi/protokoli z državami/zveznimi deželami :

Argentina
Avstrija
Bavarska (medministrski protokol)
Bolgarija
Češka
Finska
Flandrija
Francija
Grčija
Hrvaška (medministrski protokol)
Italija
Izrael
Kitajska
Luksemburg
Madžarska
Mehika

Makedonija (medministrski protokol)

Malta

Nizozemska

Nemčija

Poljska

Portugalska

Romunija

Slovaška

Srbija in Črna gora

Španija

Turčija

Vir: Ministrstvo za zunanje zadeve, Sektor za mednarodne odnose v kulturi (januar, 2006)